KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

101.

• YIL: 9
• AĞUSTOS 1994
• 35.000.- TL.

bu sayıda

• ahmet özer
• abdullah aşçı
• ayhan hünalp
• nazif evren
• neriman calap
• tuğrul asi balkar
• mevlüt uluğtekin yılmaz
• hilmi haşal
• ibrahim tığ
• muazzez menemencioğlu
• gülşen öztürk
• mehmet aydın
• ömer kayaoğlu
• gündoğdu sanımer
• m. türker acaroğlu
• zekeriya saka
• ali mustafa
• gülseren engin
• sait küçük
• öner yağcı
• m. reşat sümerkan
• ibrahim yıldız
• rasim çubukçu
• osman zeki demirkale
• mustafa duman
• ihsan topçu
• perihan uysal
• betül tarıman
• haşim şahin
• asım öztürk
• m. mazhar alphan

atardamar:

bakırdan kitaba
bir sevdalı yolcu
İ. GÜNDAĞ KAYAOĞLU

– Bakırcılığa olan tutkunuz bir me masının ötesinde bir sevda. Hamm sanatsal yaratıya değin, bakırın tüm aşamaları sizin ilgi alanınızda. Bakırla olan serüveninizi "dede mesleği" olarak bugüne taşıyan etkenleri, kısaca bakırla bir ömür yolculuğunuzu sorsam...

– Bakırcılık bizim dede mesleğimiz, hatta ata mesleğimiz. Dedemin babasından bu yana. Trabzon'un Maçka'sından İstanbul'a gelenler için, daha önce gelenlerin mesleğine girmekten başka çıkar yol yok, büyük şehirde tutunmak için. Maçkalılar da İstanbul'da bakırcı, kalaycı ya da yorgancı oluyorlar. O zamanlar bütün kış İstanbul'da çalışıyorlar, yazın da sılaya dönüyorlar. Dedem ise tam olarak İstanbul'a yerleşiyor. Babamdan büyük iki amcam da (şimdi rahmetli oldular) bakırcı idiler. Babam bakırcılardan kaçıp Kuleli'ye girmiş, subay olmuş. 1962'de emekli olunca amcalarımdan biri ile bakır hediyelik eşya alım-satımı yapan bir küçük dükkân açtılar bakırcılarda. Turistlere yönelik bir dükkândı bu. Ben de okuldan artan vakitlerimde, babama yardım ediyordum. Bakırcılık o yıllarda mutfak eşyasına yönelik imalât olarak gittikçe zayıflıyordu. Alüminyum ve plastik gibi daha ucuz olan alternatif malzemeler, bakırcılık zanaatını geriletmişti. Ancak bakır eşyaya bu kez turistik bir talep doğmuştu. Eski bakırcılar da turistlere yönelik hediyelik eşya yapmaya başladılar. Zamanla bu konuda bayağı bir sektör oluştu. Hem yeni imalât yapılıyor, hem de Anadolu'nun hemen her yerinden kazan, ibrik, bakraç gibi eski bakır eşya toplanıp tamir ediliyor, parlatılıyor ve turistlere satılıyordu. Biz de bir atölye kurduk küçük çapta, 8-10 kişilik. Eski parçaları tamir ediyor, yeni olarak da benzerlerini yapıyorduk. Yalnız Türkiye'ye gelen turistlere perakende olarak değil, Avrupa'daki tüccarlara toptan olarak da satıyorduk. İhracata başlamıştık yani. İşimiz büyüdü. Anadolu'nun her yerinden gelen bakır kapların formlarındaki zengin ça-

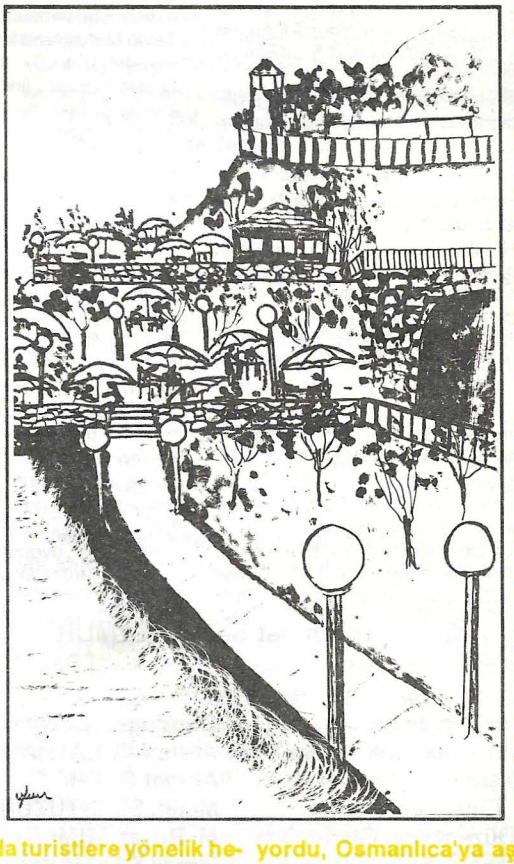

şitlilik, benim ilgimi çekiyordu. Örnek vern gerekirse bir ibriğin bölgelere göre yaklaşı ayrı biçimi vardı. Diğer kapların da. Her ka karakteristik özellikleri v.s. Beni bir merak s dı. Bunların bölgelere göre farklılıklarını, levlerini, hatta değişik bölgelerde aldıkları ğişik adları not etmeye başladım. Dosyalar pıp bu bilgileri yığıyordum. Hatta bazı ilginç nekleri satmayıp saklamaya başladım. Bab kızıyordu. "Bunları saklarsan neyi satac sın" diye. Ben de "benzerini bir daha bula yacağımız örnekleri toplamak lazım" di dum. Çünkü müzelerde filan bu kaplar yol Bir tek Belediye Müzesi'nde bakır kaplar ç düm. "Demek ki s lamak lâzım" dec Bir de yapım teknil rine merak sard Bir ibrik nasıl yaş yor. Kaç aşamac geçiyor gibi. Buni gelişigüzel-metot yani- notlar halir hep yazıyordum. tık önsezi mi den gerekiyor bilmi rum. İlerde bir işe rar diye düşünüy dum.

Çoğu bakır ka üzerinde eski h lerle yazılar, tarih olurdu, çok canım kılırdı okuyamı rum diye. 1971'de galiba bir Kur'an basını aldım, kafayı kıp 15 gün çalıştım eski harfleri söktü Söktükten sonra il letmek için A türk'ün "Nutuk"u aldım. Eski harfli nını tabii. Ondan lıştım. Çünkü e harfleri bilmek yet yordu, Osmanlıca'ya aşina olmak gerekiy du. Terkipler, kalıp kelimeler v.s. Epey çe tım; artık kapların üzerindeki eski yazıları okuyabiliyordum.

Dünyadaki üç-dört büyük koleksiyo den biri olan Hüseyin Kocabaş da dükkânı za sık sık gelirdi. Benim merakımı sevmi "Oğlum sık sık müzeleri gez, bir geçtiğin rinin önünden beş-on kere daha geç, her ferinde aynı parçanın üzerinde başka bir görürsün" derdi. "Bu işi öğrenmenin yolu, o maktan önce görmekten geçer" diye nasi ederdi. Böylesi bir koleksiyonerin maale

KIYI'dan

• Uğur Mumcu adı söküldü.

Trabzon Belediyesinin önceki yönetiminco, yeni yapılan kıyı şeridinde bir parka adı verilerek yaşatılan; gazeteci-yazar Uğur Mumcu'nun adı, söz konusu parktan yeni yönetimce sökülerek, yerine siyaset adamı Adnan Kahveci'nin adı verildi.

Pek çok kesimin tepkisine yol açan bu davranışın yankıları, kuşkusuz daha uzun süre sürecek. Adnan Kahveci'nin Trabzonlu olmasını ölçüt kabul edenler; en azından yeni yapılan bir birime, bu değerli siyaset adamının adını verebilirlerdi. Böyle bir anlayışa pirim verilmediğine göre ister istemez, bir cinayetle son bulan ölümün unutturulmak istenildiği akla gelmektedir. O Uğur Mumcu ki kendi düşüncesine saldıranların bile demokrasiden yararlanması adına tüm yaşamını siper edebilmiş bir yazar, bir basın adamı, bir değerli hukukçuydu. Düşünce özgürlüğü adına sıkıntı çekmiş her görüşleki insanın, birlikte yaşamasından yanaydı. Kültür ve sanat adına olduğu kadar, insan hakları adına da bu davranışın yanlılığını kamuoyuna duyurmayı birgörev biliyoruz.

Çağdaşlığın, Cumhuriyetin, Atatürkçülüğün, basın özgürlüğünün ve demokrasinin yılmaz bir savunucusu olduğu için öldürüldüğü, ne acıdır ki hâlâ katilinin bulunamadığı bilinen bir gerçektir.

Onun adı, bir yerlerden silinse de verdiği demokrasi mücadelesiyle sonsuza değin yaşayacak, yaşatılacaklır.

• 1994 Yunus Nadi Ödülleri belli oldu.

8 dalda 10 ödülün verildiği yarışmaya 280 kişi, 544 yapılıyla katıldı. "Afiş" dalında Yurdaer Altıntaş, Metin Deniz, Mengü Ertel, Sadık Karamuslafa, Tan Oral'dan oluşan seçici kurul, Tülay Ulukılıç'ın yapıtını ödüle değer buldu.

"Karikalür" dalında Semih Balcıoğlu, İsmail Gülgeç, Kemal Gökhan Gürses, Turhan Selçuk, Nehar Tüblek, Ali Ulvi'den oluşan seçici kurul, Ahmel Aykanat'ın yapıtını seçli.

Özgen Acar, Ergun Çağatay, Gültekin Çizgen, Şakir Eczacıbaşı, Ara Güler ve Paul McMillen'dan oluşan seçici kurul, "Fotoğraf" dalı ödülünü Vahap Akşen'e verdi.

"Sosyal Bilimler Araştırması" dalında Serap Yazıcı, "Aydınlanma Felsefesi ve 1923 Devrimi" başlıklı çalışmasıyla Prof. Dr. Bedia Akarsu, Prof. Dr. Toktamış Ateş, Prof. Dr. Aydın Aybay, Prof. Dr. Taner Berksoy, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Prof. Dr. İzzellin Önder ve Prof. Dr. Erdoğan Teziç'ten oluşan seçici tarafından ödüle değer bulundu.

Tarık Akan, Macit Koper, Onat Kutlar, Ziya Özlan ve Memduh Ün'den oluşan "Uzun Metrajlı Film Senaryosu" seçici kurulu, Nihal Geyran Koldaş'ın "Ebruli İstanbul" başlıklı yapılını ödüle layık gördü. "Şiir" dalıda Necati Cumalı, Prof. Dr. Cevat Çapan, Doğan Hızlan, Şükran Kurdakul ve Hilmi Yavuz'dan oluşan seçici kurul, Hüseyin Ferhad'ın "Söyle Gölgen de Gitsin" adlı yapıtını seçli.

"Öykü" dalında Mehmet Başaran, Vedat Günyol, Tarık Dursun K., Sami Karaören ve Zeyyat Selimoğlu'ndan oluşan seçici kurul, ödülü Muzaffer Buyrukçu'nun "Yüzün Yarısı Gece" ve Sulhi Dölek'in "Aynalar" adlı yapıtları arasında paylaştırdı.

Talip Apaydın, Ahmet Cemal, Konur Ertop, Muzaffer Uyguner ve Tahsil Yücel'den oluşan seçici kurul, "Roman" dalında ödülü Serdar Rıfat'ın "Parodi Yaşamları" ve Hasan Ali Toptaş'ın "Gölgesizler" adlı yapıtları arasında paylaştırdı.

• Dergimiz yazarlarından değerli eğilimci Nazif Evren, Kıyı'nın 97. sayısında yayımlanan "Türk Dili ve Edebiyatı ve Yaşanan Gerçekler" adlı yazısı nedeniyle yazının sahibi Muhsine Helimoğlu Yavuz'a ulaştırılmak üzere dergimize bir mektup gönderdi. Mektubu Yavuz'a iletliğimizde, mektubun dergide yayımlanmasının daha anlamlı olacağı belirtildi. Biz de bu öneriye uyuyor, mektubu okurlarımıza sunuyoruz:

Sayın Muhsine Helimoğlu Yavuz,

Kıyı dergisinin 97. sayısında yayımlanan, "Lise Birinci Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Kitabının incelenip Değerlendirilmesi" başlıklı yazınızı okudum. Hem bilgilendim, hem de duygulandım.

Mesleki konuları, akılcı bir anlayışla inceleyip bilimselleştiren sizler gibi eğitimcilerin var olması, sevinilecek bir gerçektir.

Sayın Ahmet Özer'in söylediğine göre, Kıyı dergisi, bakanlığa da gönderiliyormuş, ama ne çare ki bakanlığımız mesleksel konulara duyarlığını yitirmiş durumda.

Sizin bilimsel inceleme yazınızla Ali Dündar'ın Çağdaş Eğitim dergisinin 70 ve 73. sayılarında yayımlanan Türkçe dergisi kitaplarının perişanlığı başlıklı yazılarını, büyük punto harflerle yazıp çoğaltarak Talim ve Terbiye Kurulu üyelerinin ve başkanının masalarına koymak gerek. Bunlar birer öğretim ve eğilim yöntemi kitabıdır; ama okurlar mı okusalar da üzerinde fikir yerup uygularlar mı bilmem?

Akılcı yolla, uygulama ve incelemeye dayalı sonuçlar; artık bakanlığımız için sorun değildir. Sorun Tecvit üzerine Kuran okumaklır. (Tecvit, malum Kuran'ın doğru okunması yöntemidir) Tecvitin kapsamında ihfa, izhar, gulgule, idgam, maalgunne, idgam bilagunne) gibi konular vardır. Tecvit'in en ünlüsü de 'karabaş tecvit'tir.

Okuma kitaplarına gelince, mızraklı ilmihal, siyeri nebi, gazveler, kısası enbiyadır.

Siz liselerdeki sorunları görüyorsunuz. İlkokulların durumu da ayrı konu. Öğrenciler bu temelden size geliyorlar.

Bilirsiniz deveye boynunun niçin eğri olduğunu sormuşlar, yanıtı, "nerem doğru ki" şeklinde olmuş.

Bütün bunlara karşın; değerli incelemenizde, akılcı görüşlerinizle bakanlığı ikaz etmiş olmanızı lakdirle karşılıyor, devamlılığı dileyerek saygılar sunuyorum.

Nazif Evren.

• Değerli okurlarımız

Geçen sayımız bir özel sayıydı. Kıyı, ilk kez tarihinde 68 sayfa olarak yayımlandı. Fiyatı da ona göre belirlendi. Bu sayımızla birlikle, derginin abone koşullarını yeniden belirlemek zorunda kaldık. Buna göre dergimizin fiyatı 35 bin liraya, yıllık abone de 400 bin liraya yükselllildi. 100 sayıdır neyi, nasıl anlallığımızı tüm okurlarınız gördüler. 100. sayımızda pek çok okurumuzun, dergimize omuz veren sanatçı dostlarımızın görüşleri doğrultusunda şunu bir kez daha gördük: Kıyı hep yaşasın isteniyor. bu yaşatılmada hepimize düşen görevler olduğuna inanıyoruz. 101. sayımızla birlikte yaşadığımız ortamda, en azından üç yeni dost, üç yeni aboneyi dergimize kazandırmak için bugünden harekele geçelim. Bu sanal ve kültür imecesini ortaklaşa gerçekleştirelim.

• Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü açıklandı.

Önceleri Dönemeç dergisi tarafından ilki düzenlenen Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü, iki yıldan beri Buca Belediyesi tarafından veriliyor. Bu yıl Ertan'ın doğum günü olan 10 Haziranda verilen ödülün seçici kurulu, Hidayet Karakuş, Efdal Sevinçli, Ahmel Günbaş, M. Kadri Sümer, Yaşar Aksoy ve Hüseyin Yurttaş'lan oluşuyor.

54 şairin beşer şiirle kalıldığı ödül İlyas Tunç'a verildi. Rahmi Emeç ile Betül Tarıman da "başarılı ödülü"ne değer görüldüler.

Ödül alan şairleri kulluyoruz.

• Sair arkadaşımız Ahmet Özer'le TRT Trabzon Radyosunda 28 Haziran 1994 günü KIYI'nın 100. sayıya ulaşması nedeniyle bir canlı yayın gerçekleştirildi. Özer, 1961'den 1994'e uzanan 33 yıllık KIYI birikimini spiker Tufan Turasan'ın sorularına verdiği yanıtlarla açıkladı.

• Eylül sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza başarılar, sağlıklar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	: **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	: **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	: **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	: **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	: **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	: **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	: **Özer DÖLEK**
Kapak Deseni	: **Aşkın BAKKALCI**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

BASKI: **ART Ofset Matbaacılık** Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 400.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 350 bin)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **35.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

bir coşkunun ardından

● **Ahmet Özer**

Son dönem Kıyı'nın 100. sayıya varması nedeniyle bir dizi etkinliğin gerçekleştirilmesi, ta aylar öncesinden kararlaştırılmıştı. Amaç, hem son 100 sayıda yaşanılan coşkuyu, oluşturulan birikimi değerlendirmek; hem de geçmiş dönemlerdeki Kıyı'lara gönderme yaparak, bugüne gelişin sürecini ayrıntılı olarak tanıtabilmekti.

Gerçekten bir derginin 100 sayıya varması hiç kuşkusuz bir olaydı. Sanat ve kültürün çileli yolundan, yıllar boyu, kesintisiz bir emekle yürümek, yüzlerce, binlerce insana el vererek onlara yaşama sevinci aşılamak, az şey değildi. İstedik ki bu güzellik çevremizi çok yönlü sarsın, bu sevinç gönüllere kazılsın.

Kıyı'nın 100. sayısına temmuz başında varacağı belliydi. Böyle bir sayının diğerlerinden daha farklı bir boyutta yayımlanmasının uygun olacağı kararlaştırıldı. Öncelikle değişik bir kapak kompozisyonuyla çıkması, etkileşim açısından yararlı olabilirdi. İlk başvurduğumuz kişi sevgili dostumuz, araştırmacı - yazar İ. Gündağ Kayaoğlu oldu. Kayaoğlu, büyük bir özveriyle derginin tarihine yakışır bir kapak kompozisyonunu ressam Mustafa Delioğlu'na hazırlattı. Binbir nakışla örülen bu kapak, Mustafa Sümerkan arkadaşımız tarafından mimari bir düzenlemeyle 100. sayının vitrinine oturtuldu.

100. sayıda değişik düzenlemeler yapmak, bir yerde bu sayıyla yazın tarihine iz bırakmak demekti. 100 sayıdır neler yapılmıştı? Anadolu'nun bir kentinde 100 aydır bir derginin içeriği, sanat kültür adına neleri yüklenmişti? Bu birikim, bu toprakların dışındaki insanlarda nasıl bir yankı yapmıştı? Bunların öne çıkarılması gerekiyordu. Yaptığımız bir çağrı yurdun dört bir yanından, yurtdışından pek çok dostumuzun, okurlarımızın değerlendirmeleriyle biçim kazandı. Görüşleri sınırlı bir boyutta istememize karşın, Kıyı sevgisinin bu sınırları genişlettiğini gördük, bundan da kıvanç duyduk.

100. sayımızla neleri gerçekleştirdik. Bunu bir aydır dergimizi okuyanlar gördüler. İlk kez 68 sayfa olarak yayımlanan Kıyı'da, bu toprağın edebiyatı, müzeciliği, tiyatrosu, müziği, görsel sanatları ve basını, 100 sayının birikimiyle birlikte ele alındı. Bu sayfalara emeği olan dostlarımıza burdan teşekkür etmek isterim. Dört dönem derginin ilk sayılarının kapakları, çıkışlarda yaşanılan coşkular, basında Kıyı'ya verilen önem de 100 sayının sayfalarına yansıtıldı. Özetle 100. sayının kalıcı olması için ne gerekiyorsa yapıldı.

Konunun bir de etkinlik boyutu vardı. 22 haziranda başlayıp, 25 haziranda sona erecek bir dizi etkinlikle bir araya gelmemiz, dostlarımızla aynı coşkuyu yaşamamız Kıyı'yla oluşturulan sevincin sınırlarını büyütebilirdi. Öncelikle dergimizin uzun yıllardan beri yazarı olan Sevgili Gülseren Engin'e telefon ettik, geleceğini bildirdi; büyük bir sevinç duyduk. 22 haziran gecesi şairimiz Nabi Üçüncüoğlu'nun anısına bir saygı gecesi yapılacaktı. İlk akla gelen İstanbul'da yaşamlarını sürdüren kızları oldu, onlar da geldiler. Trabzon'da başta Mavi Nota dergisi olmak üzere, tiyatrodan müziğe, radyodan tv'ye pek çok etkinliğin içinde olan M. Semih Baylan arkadaşımızın önerisiyle bir dönemlerin Trabzon Valisi Giritli Sırrı Paşa'nın eşi müzisyen, yazar Leyla (Saz) Hanım'dan arda kalanları, ilk kez burda sergileme konusunu gündeme geldi. Bu konudaki çağrıya uyup, bizlerle birlikte olan, bize çok yönlü bilgiler veren, anılarını anlatma inceliğini gösteren Leyla Hanım'ın torunu Sayın Nezih H. Neyzi'ye içten teşekkür etmek isteriz.

Kıyı'nın her zaman yanı başında olan Ordu'daki sanatçı dostlarımız da bu imecede yerlerini aldılar. Gülçin ve Aydın Üstüntaş, Nedret Hanım, İbrahim Dizman ve eşi... sevincimize ortak oldular. Kıyı gecesinde sevgili Gülseren Engin'in Kıyı'nın emeğinin ulaştığı boyutları vurgulaması hepimiz için sevindirici oldu. Sevgili dostumuz ressam Rasim Çubukçu, Kıyı'nın 100. sayısına varması nedeniyle, son derece özgün resimlerini sergilemeyi uygun gördü. Bu da bizler için unutulmayacak bir davranıştı.

Yılların eğitimcisi, yazar, dil ustası, Rasim Şimşek; 1950'lerden, 60'lardan süzülüp gelen, düşlerde bir anı yumağı oluşturan 'edebiyat matineleri'ne bir boyut kazandırdı. Gündoğdu Sanımer, Baki Akgül, Ahmet Özer, Gülseren Engin, Zekeriya Saka, Hasan Hüsnü Durgun, Kenan Sarıalioğlu, İbrahim Dizman, Ali Mustafa; Rasim Şimşek'in sorularını yanıtladılar, yapıtlarından örnekler verdiler. Sümerkan'ın 'İnsanlar'ı konu edinen dia gösterisi, bu etkinliğin bir başka boyutunu oluşturdu. Nabi Üçüncüoğlu gecesinde Baki Akgül'le, Zekeriya Saka'nın emeğinin olması da etkinliklere başka bir anlam katmaya yetmişti. Genç arkadaşlarımız Alper Türedi, Gamze Erkol, Gamzegül Engin geceye renk kattılar.

En önemlisi de derginin 100. sayısının 'Kıyı gecesi' olarak nitelendirdiğimiz 24 Hazirana yetiştirilmesiydi. Yazışleri yönetmenimiz Melih Safa Ertüzün'ün emeğini burda anmak isterim. Kısacası dergiyi dizenler, filmini çekenler, montajını, pikajını yapanlar, onu basanlar bu etkinliklerin lokomotifi oldular. Onlara çok şey borçluyuz. Özellikle de dergimizin sahibi M. Naci Özkan'a.

Bu etkinlikler sırasında Aşkın Bakkalcı, Vildan Yılmaz ve Nurper Erkan'ın emeklerini de anmak isterim. Onlar ilk Kıyı'dan son Kıyı'ya değin yayımlanan 151 sayı dergiyi son derece güzel bir biçimde sergilediler. Nabi Üçüncüoğlu'ndan kalanlar da bu serginin bir başka boyutunu oluşturdu.

Trabzon Belediyesi Kültür Müdürü Kenan Sarıalioğlu ile Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi çalışanlarının özverili çabaları bize onur ve güç kattı.

Kıyı okulunun bir öğrencisi olan sevgili şair arkadaşımız Ali Mustafa da bu coşkuya İstanbul'dan gelerek katıldı. Özverisini esirgemedi, dergiye bıraktığı yerden omuz verdi. Gelecek sayımızda bu birikimi yazmayı üstlendi. Cihat Cihan ile Tuncay Mollaveisoğlu'nun gençlik özsuyu, dergiye ayrı bir güç kattı.

Kıyı belgeseli ise bir başka konu. Sevgili M. Semih Baylan Ibrahim Dizman'ın yazdığı senaryoyu binbir emekle iki saate yakın bir belgesel olarak çekti. Belgesel Tv/61 kanalından gösterildi. Kasetleri izleyeceklere yardımcı olacağımızı burda belirtmek isteriz.

Trabzon Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Ömer Güner, Kıyı'nın 100. sayısının coşkusunu bizlerle yaşadı. İyi duygularını gazetedeki köşesinde de dile getirdi.

TRT/1'de de bu konudaki duygularımızı anlatma olanağı bulduk. Ekim/Tv'de dostumuz Türkay Korkmaz'ın bizimle yaptığı söyleşide aynı konuyu çok yönlü ele aldık.

Özetlersek yaşanılan herşey güzeldi. 100. sayının coşkusunu yaşarken, dileğimizi yineliyoruz: 1961'den bugüne Kıyı'ya omuz verenlere selâm olsun. ●

yazıda ağırlık

• Abdullah Aşçı

Sıradan okur, yazıda ağırlığa neden taksın kafasını? Onu ilgilendiren, okunanda neler dendiğidir, nasıl dendiği değil. Nasıl dendiğine dikkat harcayanlar, yazarlar, başka deyişle sanatı dert edinerek yanıp kavrulanlardır.

Şiiri, romanı, öyküyü, öteki yazın türlerini niye beğenir ya da beğenmeyiz? Yazıdaki ağırlıklar dengeli konmuş, ayrıca her şey özenle anlatılmışsa, okuduğumuza bağlanır, yoksa bağlanmaz, yazarı epeyce katı sayarız. Akımızdan tüm siler miyiz onu? Hayır, beklemeyi yeğleriz, ağırlık konusuna eğilinsin diye. Umut kesme üç beş, on yirmi yıl sürebilir.

Ağırlık nedir? Yazarın yazısına yerleştirdiği değerdir, yazılana önem verme, okura saygı gösterme, konunun nasıl geliştirileceğini kılı kırk yararak düşünme, yüksek bir anadil sevgisiyle bilinci sergileme.

Ağırlık konusunu somut biçime soksak? Hemen. Konuyu ortaya atıp havada bırakma, gölgeye kaçma ya da aradan sıyrılmadır.

Şiirde ağırlık? Beceremem. Romanda? Uzun tutar, örnekler çoğalacağı için. Öyküde? Olanaklı. Yıllarımı tükettim çünkü. Okudum yazdım. "Hem okudum hem de yazdım/Yalan dünya senden bezdim." değil, bezsem geçen ay yeni bir öykü daha kaleme alma girişiminde bulunur muydum? Ağırlık konusunu en iyisi çiçeği burnunda son öykümden kimi alıntılarla somutlaştırmak. Gödenciler'in sözcük sayısı ortalama bin beş yüz. Sayıyı vurgulayışım irdeleme, öykü boyunu aşmasın diye.

Sevip benimsediğim pek çok yazardan tek öykü üstünde durarak ağırlıklar belirtilir ya, Gödenciler'i seçişim, yansız kalıp kalamayacağımı tartma isteğinden kaynaklanıyor. Biliyorum ki konuyu ağzıma yüzüme bulaştırırsam, zararı yalnızca kendime dokunacak, gerek bu yazım, gerek öyküm hep dışlanacak. Okur huzurunda küçük düşeceğim. Göğüslenmeli bu çekince.

Gödenciler, elden geldiğince kısa tutulmuş öyküdür, bir küçük kentin, doğup büyüyüp yaşadığım yerleşim yerinin öyküsü. Öyküde insan yok insanlar var, belirlenmiş birkaç ev sokak yok kuşbakışı deresi tepesi ovası ağacı otu çöpüyle toprak parçası var. Binlerce yıl önce bir bölük insan gelerek konaklarlar bu yere. Mavi şerit göl, ılıman iklim, her yanın yeşille kaplanmışlığı duralım burada dedirtir o sağduyulu insanlara. Sırtların dayandığı tepe yamacı çadırlarla noktalanır. İnsan sayısı çoğaldıkça kenti ikiye bölen çayın öte yakasındaki küçük tepeye de atlanır. Zamanla çayın öteki yakasına geçenler, ilk göçenlerin dağ eteğine yapışmasını alaya almaya başlayıp onları gödenci diye aşağılarlar. Eskiden kasapta yalnızca et satılır, işkembe, barsağıyla gödeniyle falan kanara kapısından fırlatılıp atılırmış. Öyküde çayın bir yakasının varsıl, öte yakasının yoksul oluşu gelişme gözetilip anlatılmaya çalışılarak bir anacadde göbek gerçeğiyle dağ yamacından kopamayanların baraka kerpiç gerçeği gözler önüne seriliyor. Paraya kıyıp kasaptan mis gibi et alanlar, parasızlıktan kanara kapısı bekleşip işkembe kapışırken birbiriyle hıra yapışanlar...

Öyküde billurlaşıyor ki kentin göbeğini güzelleştirmede emek akıtanlar, kıyını kerpiçlerinde eyleşirler, önemleri konusunda düşünce üretmezler. Öyküyü gündeme çıkaran bu çelişkidir.

Yukarıda açıklanan, asla öykünün özeti değil, okura anahtar vermedir. Roman, şiir, öykü, oyun, inceleme, eleştiri, deneme, özetlenebiliyorsa, roman, şiir, öykü ve başkası olamaz. Özetin değeri vardır ya, geniş tutulup sulandırılan yazıda zerrece sivrilik yoktur.

Sorulabilir özetteki çelişkiden öykü çıkar mı ortaya diye? Sanat yapıtındaki ağırlık konusu işte burada devreye giriyor. Öykü nasıl sınırlandırılmış, giriş ilk tümceyle nasıl başlatılmış, bağlantı sıra örgü, konuyu açışla kapatış nasıl yapılmıştır, tümceler kurulurken anadil tasası çekilmiş, sözcük seçiminde gerekli titizlik gösterilmiş midir?

"Dünya araba tekerliğine benzer, herkes, dingilin geçtiği poyra çevresinde yurt tutarak kökleşmek ister."

Gödenciler, bu alıntı tümceyle okura sunulmakta, Tek başına okunan tümcede olağanüstülük yoktur, sıradandır bu, ancak, sonra gelen tümcelerle bağlantı tamamlandığında ağırlık taşır, ayrıca giriş için de çekici sayılabilir.

Okur, poyra sözcüğünü de benim gibi yıllardır kullanmamıştır belki, fakat sözlük yaprağı çevirmeye gerek görülmeden anlam kestirilebilir.

Öykü anlatıcısı, dişe dokunmaz nedenle işyerinden kovuluşunu bildirir. Yargı yoluna başvurulmakla birlikte kentin kıyı mahallesindeki bir başka eve taşınılacaktır. Der: "Dört koca yıl, günde üç öğünden toprak tıkınıp ot çöp katık edemezdik ya, önce kirası cebimizi bunaltmayan iki gözcük dam aramalıydık."

Tümcedeki ağırlık "Bunaltmayan" sözcüğündedir. İncitmeyen, delmeyen, sık boğaz etmeyen, daraltmayan sözcük ve deyimleri, bunaltmayanın yerine geçirildiğinde, anlatım güçsüzleşmiştir. Kovulup işten olan aylıklı, bunalıma düşmez mi? Kira, bunalıma yüklenmemeli, kambur üst üste binmemelidir.

Toprak kuşbakışı anlatılırken denir ki: ".. arada kıvrımlı dere yatağı, sağda solda tepecikler ve uzantıları, tam karşıda, beş altı kilometre ileride upuzun serilen mavi şerit

ağır su kitlesi, kitleye, başka deyişle göle değin yeşillik mi yeşillik ova..."

Yerleşim yeri seçen insanlara uzakta, biraz çukurda kalan göl nasıl gözükür? Mavi şerit ağır su kitlesi olarak. Mavi şerit ağır su kitlesini kullanırken yanılmadığımı umarım.

"Süslü çadırların yerine, az aşağılara, çay kıyısının yine dağ yamacı yanına hanay örneği, hökürekli çiftlik sahipleri için bey konakları kondurulmuş."

Sözlüklerde rastlanılmayabilen "Hökürekli" sözcüğüne dikkat! Katı yürekli, gülmez, acımasız, zorba, asık suratlı, ceberut, buyurgan, astığı astık sözcük ve deyimleri de, deyimlerle sözcüklerdeki harfler de, hökürekli deki harflerin ardı sıra gırtlaktan çıkarken yaptığı irkiltmeyi yapabilir mi kulaklarda, gözlerde bile? Yazıda ağırlık derken toprağını sevmiş virgülün de önemini unutmamalıyız.

"Ulucami tepesi eteklerinin öte yüzünden biraz aşağısı, ovadan da kimi yerler kemirildiğinden kentin ortası sayılmış ki bugünkü durum kesinleşmiş."

Kemirmenin anlamı bilinir. Varsıllaşanın hoyratlığı ancak böyle anlatılırsa ağırlık taşıyabilirdi. Yanıldıysam bağışlana.

Yıllar sonraki kenar mahalleyle insanlar anlatılırken denir ki: "Bizim oranın insanı, aslında başkasının işine tapuludur. Damının onarımına el kullansa, kendi geçiminden olur en başta."

Yoksul, nelere bağımlı değildir ki? Yazma evresinde sözcüklerin kafada nasıl savrulduğu yazarlarca bilinir, ilk buluşlarla değiştirişler anımsanmaz bile. Bağımlıdır, senetlidir, köledir sözcüklerini falan denedim ya, gerekli etkiyi elde edemedim. Tapuludurla sözcük tümceye, tümce de öyküye oturdu.

Kenar mahalle insanının akşam vakti sokağına dönüşü: "Hepsi de yorgundur, sessizdir. Burunlarından kıl aldırmaz değil, konuşmazlar. Bütün çeneyi gündüz, çalışlıp ter akıtma sırasında tüketip bitirmişlerdir. Harç teknesi doldur, tuğla taş yetiştir, yakala el arabasını... Bilmez miyim, hele anacaddeden geçen kadına kıza yutkunan diller öyle bülbülleşir ki... Aç gülüşmeler, kapağı kaldırılmamış ince sataşmalar..."

Söyleyiş ağırlık taşımıyor, terazi kefesi ağdırmıyor, okşamıyor mu tümceler birbirini?

Baba konuşur: "Çayın öte yakasına yerleşmişleri de hor görme. Evlerimizle dükkanlarımızı, sattıklarımızın bir bölüğünü onlar yapar, fakat kel kalmış otsuz yeşilliksiz dağ eteklerinde otururlar. Anacaddeyi de güzelleştiren onlardır. Çevren darsa gelirin de kıttır."

Öyküde mesaj, başka deyişle ileti, bu tümcelere sığdırıldı. Öykü bütünü göz önünde tutulduğunda tümcelerden ağırlık sızacaktır dışarıya.

Bitirişten de iki tümce: "Derler ya hani, üç beş yılda bir kendi gönlüyle üç beş gününü cezaevinde geçirebilen yargıç, içeriye azın damlayanı adam tıkar diye. Her yetkili denememeli mi bu uygulamayı?"

Azın damlayanı deyimi, halk bilgeliğinin derinliğini yansıtıyor bence. Yazarlık, anlatıla anadili güzel kullanma değil midir? İlginç bir deyim, tümceyi iki kat daha ilginçleştiriyor.

Küçük kentte yaşadığı, büyük kentlerin yazın çevrelerinden uzak kaldığı için uğraşısından söz ettiremeyen sanatçı yazar ne yapar? Oturur, istenmeyen öyküsünü kağıda geçirdikten sonra yeni bir yazı daha kaleme alarak kendi çığırtkanlığını yapar? Utanılacak bir durum mu vardır burada? Çok evet. Sorulabilir: "Öykülerine ağırlık koyduğunu öne sürüyorsun ya, ünün niye yaygın değil?" Çığırtkanlığa geç bulaştığımdan olacak. ●

"söz gümüş"se üstüne...

● **Ayhan Hünalp**

Yazar, şair, denemeci, İsmet Kemal Karadayı son iki kitabında pırıl pırıl zekasıyla, satranç oynar gibi trigonometriyle oluşturduğu duru türkçesiyle yeniden okuyucusunun karşısında. Yılların savcısı, meslekî gözlemleriyle deneyimlerini de şiirinden düzyazısına kadar yüreğinin tüm cömertliğiyle sergiliyor.

"Söz Gümüşse" dört bölümden oluşmuş. "Gözlemler Gözlemlerin İçindekiler"de kısa metrajlı geniş kapsamlı özdeyişler var. "Söz gümüşse sükût altın değildir" diye başlamış. Ölümün özdekleri götürdüğünde, anıları durdurduğunda kalmış. Her yazar yazdıklarını önce kendisine postalamalıdır derken ne kadar da gerçeği yansıtmış.

"Güngörmüş Değiniler" de düzyazı örnekleri, denemeleri dikkati çekiyor. Yılların deneyimli birikimleri yalınca sergileniyor.

"Dipnotsuz Taşlamalar"da 36 hiciv var. Ben dağları dağlar kadar severim. Sonsuz acılarla güzeldir savaşmanız. Suskuyu silahlarda bıraktı çocuklar. Susunuz çok yoruldum. Dağların çiçekleri özgürlük ve umuttur.

Şiir Leandr'ın dediğince "Güzelliğin nefes alışı" mıdır? Ya da rahmetli hocamız Nurullah Ataç'ın hiçbir yerde yazmayışına karşın bana özel olarak belirttiği gibi; "Matematiğin şeması" mıdır? Bir başka deyimle şiir yazıldığı dilden bir başkasına çevrilemeyendir. Bu bilimsel tanımlamaların yanında şiir bir martının uçuşu, denizin köpüğüdür. Şiir boğaziçinde dinmiş lodosların uğultusu içinde bir yalıdır. Şiir bir ananın çocuklarının dönüşünü bekleyişidir. Şiir bir buluttur, bir vapur düdüğüdür. Şiir bir liseli kızdır, bir uddur, bir tanburdur. Şiir ekmek kavgasıdır, ekmek kaygısıdır, hayatın özüdür, kendisidir. Bir küçük istasyon şiirdir. Giden gemi, sallanan bir mendil şiirdir. Şiir hayallerimizdir. Rüyalarımızdır. Gençliğimiz, yenilgilerimiz, hüsranlarımızdır. Şiir uzaya, gönüllere sığmayandır. Şiir gerçeğin tıpatıp kendisidir. Şiir zaman zaman bulutlar ülkesidir. İsmet Kemal Karadayı'nın hicivleri ya da taşlamaları da, tüm şiirleri de yukardaki tanımlamalarımın kapsamı içindedir. Bu şiir tanımlamamı sanki onun şiirleri için yapmışım. Hepimiz geldik gidiyoruz. Kim kazık kaktı ki biz kakacağız? Bizim kuşak da mutsuz, umutsuz, bahtsız yaşadı. Hep köşebaşlarında kalleşçe öldürülen babayiğitlerin ağıtlarına tanıklık ettik. Biz şiiri vermişiz, şiiri sayıklamışız neye yarar, onlar bütün çiçekleri yoldular, bütün şiirleri yitirdiler... Hiç kuşkusuz ellerimiz şiir katliamcılarının yakasındadır. Vergi yüzsüzlerinin, sorumsuz, vatansız politikacıların, ruhsal şarolaların yakasındadır. ●

hep o köy

● **Nazif Evren**

Yaşam hamurumu, **Poyraz** köylü **Davutoğlu Süleyman kızı Tayyibe** ile; **Hacı Musa Efendi Medresesi** çömezlerinden, **Kadı Niyazı** oğlu **Ahmet Hoca** 1909 yılında mayalamış. Bu hamur, **Birinci Dünya Savaşı** ve **Kurtuluş Savaşı**; barut kokusu, yokluklar ve sağlık zorlukları içinde **'Tanrısal'** bir bitki gibi gelişerek; **Köy Enstitüleri**yle birlikte, **"Poyraz Köyünden Köy Enstitüleri"**ne başlığıyla biçimlendi. Hangi konuyu ele alıp, birşeyler söylemek ve yazmak istesem, bu iki varlıktan ayrılmak olanaksız. Tırnak etinden, et tırnağından ayrılmıyor. Doğru mu yanlış mı bilmem ama, ben buna **"tedavisiz hastalık"** adını veriyorum.

Bugünlerde yine bu hastalık nüksettiği için, **Poyraz Köyü**nün yolunu tuttum. Köy **Salihli'ye** bağlı, oraya uğramadan köye gidilmez. **Salihli'de** köyümün Köy Enstitüsü çıkışlı ilk öğretmeni olan emekli öğretmen **Zühtü Sabancı**'ya konuk oldum. Burada, **Salihli**'nin çevre köylerinde öğretmenlik yapmış; olumlu eserler bırakıp, emekli olan öğretmenler var. **Zühtü Sabancı, Halil Çavuşoğlu, Muammer Karaca**... gibi. Gene, bu bölgede müfettişlik yapmış, Enstitü çıkışlı **Galip Barlas** var. Bunlar **Köy Enstitüleri**nden aldıkları iş eğitimi sayesinde, emekliliklerinde de boş durmamışlar, kahve köşelerinde **'Iki mars, bir oyun'** tavla oynamamışlar, çalışmışlar, örnek meyve bahçeleri, bağlar yetiştirerek, çevreye örnek olmuşlar... Halen de bu davranış içindeler. Aile yaşamlarında da pırlanta gibi evlatlar yetiştirmişler. Hiçbirinin çocuğunda yozlaşmış bir durum yok. Öğretmenlik, doktorluk, avukatlık, hakimlik gibi yüce meslekler; çocukları tarafından adeta paylaşılmış. Kendilerinin emekliliklerinde de sözleri dinlenir, aranır; hatırları sayılır kişiler olmuşlar.

İlçede üniversite bitirmiş işsiz kişiler de var. Bunlar; ellerini küreğe, kazmaya, çapaya alıştırmak gibi bir eğitim almadıkları için, bir kesere sap bile olamamışlar. Bu görünüş, **Köy Enstitüsü** sisteminin çağdaşlığını, gerekliliğini bir kat daha ispatlamaktadır.

Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenler emekli de olsalar, öğrencilik dönemlerindeki vefa ve saygılarını sürdürmektedirler. Bu başka eğitim kurumlarında bulunmayan bir haslettir. Bu hasletin etkisiyledir ki **Salihli'de** Enstitü çıkışlı öğretmenlerin arayışına, saygısına mazhar olmak mutluluğuna eriştim.

Poyraz Köyü yolculuğumda, emekli öğretmen **Zühtü Sabancı** ile **Halit Çavuşoğlu** beni yalnız bırakmadılar.

Salihli'den Poyraz Damları'na kadar olan yol asfaltlanmış; **Alaşehir Çayı** ve **Gediz nehri** üzerine köprüler yapılmış. Bu nehirlerin sularının selamsızlaştığı dönemlerdeki serüvenleri kitabımda belirtmiştim. **Poyraz Damları**'ndan **Poyraz Köyü**'ne kadar oldukça geniş bir yol yapılmış, asfalt malzemesi de hazırlanmış. Yol, emekli öğretmen **Zühtü Sabancı**'nın tarlasından geçmiş. Tarlanın bir kısmı öğretmen tarafından bağışlanmış. Yeni yol benim kitaba koyduğum; **Yenipınar, Delioğlan'ın gömütü, Şapkayası, Ayıyatağı, Çınarlıçeşme, Yenikuyu, Gökçedayla** gibi nirengileri tarihe göndermiş. Aslında bunlara gerek de kalmamış. Eski yol, deve ve eşek trafiğine göreydi. Şimdiki, motor trafiğine göre. Hem yolcular acıkıp susamadan hedeflerine ulaşıyorlar. Eski adlar, bir süre yaşlıların belleğinde kaldıktan sonra unutulacak, yalnız benim **"Poyraz Köyünden Köy Enstitülerine"** adlı yapıtımda bir tarih olgusu olarak yaşayacak.

Poyraz Köyü'nde ilk işimiz okula uğramak oldu. Eski okulun arkasına yeni okul binası, öğretmen lojmanları, sağlık ocağı yapılmış. Enstitü çıkışlı ilk öğretmen tarafından dikilen çamlar yükselmiş. Okulda müdür, eşi ve bir öğretmen olmak üzere, üç öğretmen çalışıyor. Müdür, bizi saygıyla karşıladı; okulu gezdirdi. Okul ve çevresi temiz, derslikler bakımlı, okulda elektrik ve telefon var. Bu hava, burada daha önce öğretmenlik yapan **Zühtü Sabancı**'yla beni mutlu etti. Müdürle konuştuk. Ona köyün değerleriyle **Kurtuluş Savaşı**'nda yararlıklar gösteren kişileri ve **Salihli**'nin yakın tarihini, izlencelerine almasını istedik. Öğle yemeğini müdürün evinde yedik.

Köylü, okulun ve öğretmenin değerini biliyor. Asırlık eski okul binası da sağlam olarak korunmakta, içinde bir sınıf ders yapmakta... Köyde okul binalarının yapıldığı yıllarda öğretmenlik yapan **Zühtü Sabancı**'nın anlattığı bir olay beni çok duygulandırdı:

İlköğretim seferberliği yıllarında okul binaları öğretmen evleri yapılırken, yapım işlerini izleyen **Yüksek Köy Enstitüsü** çıkışlı İlköğretim Müfettişi **İsmail Koroiay**, eski okul binasının yıkımı için valilikten emir alır, aldığı emrin kararını muhtara bildirir. Muhtar, yıkım taraflısı değildir; ama valilik emrine karşı gelmek de zordur. Yıkım günü gelmiş, müfettiş kazma kürekli kişileri okulun başına toplamıştır. Muhtar gene yalvarmaya başlar. **"Müfettiş Bey, bu okulda köyün nice bilgili kişileri okumuştur, etmeyin, eylemeyin"** söylerine rağmen müfettiş dinlemez. Muhtar son olarak, **"Müfettiş Bey, bu okulda Nazif Evren de okudu, şimdi Enstitülerde çalışıyor"** deyince, müfettiş durur, işi paydos eder. **"Ben öğretmenimin okuduğu okul binasını yıktıramam"** der, ayrıca okulun gerekli yerlerini onartır, kiremidini değiştirir. Halen bu **okul binası** ayaktadır ve asırlık yaş kütüğünü taşımaktadır.

günlerin bitmezinde

Neriman Calap

acıların yüklü kervanı
o uzak çöllere yol alırken
tuzaklara kapılır gülüşünde yüreğim
oysa masal çağını kapattık demiştin
neden eser denizime bu rüzgâr
günlerin bitmezinde yudumlarken erinci
anlık çağrışımlar neden gözlerimizde

geçmiş zamanlardan savrulup gelen
anılar ansızın kurşunlar da yüreği
yine boynumuzdayken tutsaklık zincirleri
aynı şarkı söylenir kaldırım taşlarına
yaşarken sensizliğin sonsuz saatlerini
rüzgârlar beni üşütüyor
ayrılık esiyor / ayrılık esiyor

Bu olay beni iki yönden duygulandırdı. Birincisi **Çifteler Köy Enstitüsü**'nden öğrencim olan **Yüksek Köy Enstitüsü** çıkışlı müfettişin vefası, kadirbilirliği, saygı anlayışı; ikincisi; adımın, köyüme bu kadarcık olsun yardımının dokunmuş olması...

Okulu gezdikten sonra; anamın, dedemin, kardeşlerimin gömütlerinin bulunduğu gömütlüğe gittik. Buranın adı: **Eski mezarlık.** Mezarlığın alanı; palamut ağaçları, çalı dikenleri, çeşitli bitkilerden içine girilmez bir orman olmuş.

Aradıklarımı bulamadım. Çevre yapısının üzerine oturup fatihamı okuyup, meçhul semtlere doğru üfledim. Buradan dönüşte, köyü baştan sona gezdik. Çocukluğumun anılarını, çökmeye yönelmiş bazı yapıların duvarlarından okudum.

Köyün olumlu görünüşleri yanında üzüntü veren görünüşleri de var.

Eski varlıklı kişilerin konak sayılabilecek evlerinin duvarları, sofaları çöküntü halinde. **İrem Bağı** kadar güzel olan **Hacı Ali**'nin bahçesi, içindeki kulesi, havuzu, harap; tavuk tüneği olmuş. Alanında bir çoban koyun otlatıyordu.

Dibek Dağına orman yolu yapılmış; ama eski ormanlar kesilmiş, dağ kelleşmiş. Palamut para etmez olmuş, tütün dikimine önem verilmiş, palamut ağaçları kesilmiş odun edilmiş, yerleri tütün tarlası olmuş. Tanen yerini nikotine terketmiş.

Köyün suyunu getiren tarihi sütunlar, artık işlevini yitirmiş; kara bir heykel gibi son nefesini veriyorlar. Köyün sokakları kuruluşundan beri, hiç onarılmamış, arnavut kaldırımlarının çarpıklıklarını taşıyor. **Almanya**'ya giden gençler var. Yaz aylarında bu arnavut kaldırımları üzerine mercedes arabalar parkediliyormuş.

Bütün bunlara karşın, yine ben oralıyım. Ne çare ki **Poyraz Köyü** benim içimde, ben ondan uzak, platonik bir aşkın âşıkları gibi yaşayıp duruyoruz. ●

cinayet sûreleri

Tuğrul Asi Balkar

XIII.
Kıyamet Sûresi

kaçınılmazdım
vesikalık suretimde tedirginliklerle
bir çarpı daha işte pıhtılaşmış gül tortusu
dipsiz kuyulara ünlesem yankısı alaca aydınlık

kaçınılmazdım
büyüdüm bir bozgundan ötekine mekik dokuyarak
yokuşlar karanlığa bitişirken sürek dönüşleri
yüreğimde tutsak olma ürkekliği
telin ucundaki sıla sesiyle:
bana kendimden başka ne getirdin anne?

kaçınılmazdım
dağılıyorum her soruda kan
bürüyor gözlerimi, herkeş
kentteki ilk adımlarını arıyor
bense dağda solukizlerimi delişmen bulutumu poyrazlı denizimi

kaçınılmazdım
omurgası su alan teknede
durmadan daha derine
yolcular kaptanı soruyor
söylesem mi nerede

kaçınılmazdım
ey kıyamet şarkısı söyle işte
hangi son hangi başlangıç hangi
hangi hangi hangi

kaçınılmazım
kıyametim benden sorulur

"picasso'nun güvercini"

● **Mevlüt Uluğtekin Yılmaz**

Bu bir kitap adı. Yazarı Muhsin Şener...

Muhsin Şener, Sorgun Ortaokulu'nda benim Türkçe öğretmenimdi. Ondan çok şey öğrendim. Okuma alışkanlığını, fikre saygıyı ondan öğrendim.

Geçtiğimiz ay, kitabının imza gününe davet etti. Gittim. Hoca'nın kitabı yanında, yazarlarının elinden pek çok kitap aldım. İyi de oldu. (Üzüntüm şu ki: Bilgi sunuyor birileri ama, ona talipli çok az... 1978'te tüketim sıralamasında kitap, 378. sıradaydı. Şimdi binlerde mi ne? Lütfen, pahalı demeyiniz. Günümüzde bir kitabın ortalama fiyatı iki Marlboro sigarası fiyatında. Neyse, bu konu kronik hastalığımız...)

Muhsin Şener, PİCASSO'NUN GÜVERCİNİ'nde, tarihi ve günümüzü sorguluyor. Kitapta, her bölüm birbirinden ağırlıklı. Ama "OSMANLI" bölümü dikkatimi çok çekti. Tayakınlığımdan olsa gerek... ""Osmanlı" kitapta "Beyt-Gazel". Muhsin Şener, kitabında, telâşsız; sakin sakin düşünüyor.

Kitapdaki "Osmanlı" bölümünden birkaç cümle aktarmak istiyorum.

"Osmanlı giderek büyüyen ve genişleyen topraktır. Genişledikçe çoraklaşan, genişledikçe küçülen bir toprak..."

Osmanlı bir incelikti. (...) Günlerini, aylarını, yıllarını bir yazıya, bir tezhibe, bir renge vermekte hiçbir sakınca görmedi. Hiç uzaya gitme sorunu olmadan yaşadı ve öldü. Hızlı düşünemedi ki hiç!...

(...) Osmanlı, tarihin en büyük kendini beğenmişidir. (...) Ben Anadolu'nun, Rumeli'nin ve Mısır'ın... hükümdarıyım. Sen ki Nemçe kralısın'ın ardına gizlenip, aydınlanma çağını elinin tersiyle itti. Oysa hâlâ koşuyoruz peşinden. Onları "kefere" gördüğünden Batıyı nasıl alacağına bir türlü karar veremedi. Biz de karar vermiş değiliz ya!..

(...) Bürokratların cennetiydi Osmanlı. (...) Osmanlı bürokratı devleti kullandı. Osmanlı'yı kullana kullana yıktı bürokrat. Şimdi de T.C.yi kemiriyor."

Muhsin Şener beynimizi zorluyor... Tarihimizin hamaset perdesinin gerisine bakmamızı istiyor. Zor bir istek bu. Pek alışmadık böylesine bakmaya... Ancak, Muhsin Şener haklı: Yüce bir dağa, uzaktan bakmak kolay ve zevklidir. Herkes bakar. Ama dağı yakından tanımak isterseniz, tırmanmak, nice tepeler aşmak zorunda kalırsınız. Yorulursunuz. İsteğiniz, zevkiniz azalır. Zorlanırsınız... Pekiyi, bu zahmete değer mi? Değer! İyi tanırsınız dağı. Mis kokulu çiçeklerle bezeli yaylasını, korkunç uçurumlarını görürsünüz.

Muhsin Şener, dağı tanımamızı istiyor. Bizi yormak, rahatımızı bozmak istiyor...

Özlü tartışmaya ihtiyacımız var.

"PİCASSO'NUN GÜVERCİNİ" gibi çalışmalar, yolumuzun bin wattlık ampulleri...

Ne tartışmasız tümden kabul, ne tartışmasız tümden red! Sloganlardan, şablonlardan uzakta düşünmek, herhalde çok güzel olsa gerek.

Hamaset, kahramanlık kendi kulvarında koşarken, düşünce kulvarında da start olmalı.

Muhsin Şener düşünüyor... Diploma gölgesinde uyuyanlardan değil.

Düşünmek, zor zenaat. Pek zahmetli bir iş. Düşünen insanın en büyük engeli, "avami" olamamasıdır. O, hep "havas"da kalır. O hep AYDIN'la söyleşir. Doğrusu da bu.

Düşünürün her cümlesi yoğundur. Her cümlesi bir yoğun damladır. Fazla itibar gördüğü de söylenemez. Hele, eyyamcıların, köşe dönücülerin öne çıktığı, özendirildiği bir toplumda -o toplumun zaman diliminde- düşünürün itibarı yoktur!

Düşünür, gelecekle de konuşur. Geleceği sezer. Bugün, gelişmiş devletleri, gerçekte düşünürler yönetir.

Düşünür Muhsin Şener'i, Hocam Muhsin Şener'i kutlarım. ●

Muhsin Şener, Picasso'nun Güvercini, Prospero Y., Ankara, 1994, 115 s. 40.000 Tl.

otuz yedi imzalı şiir

Hilmi Haşal

temmuzlara sevdalı bir dostu canlar idik

yaşamayı bengi karanfil bilmiştik soluyan
ve herkeslere gülümseyen bir al karanfil
bu kente gelmeden gök umut bölüşümleri için
müzikle şiirle donanık yüreklerimizle nar
ölümler betimlememiştik hiç alev pelerinli

kuduz bir dumanmış bu kentte kalleşlik

konukluk güleryüz sunmaktır güleryüz ummaktır
anların tadımlık geçtiği söz çiçekli sofralarda
"beyaz bir gemidir ölüm" us'un içdenizine açılmış
malımız mülkümüz oydu sözümüz sazımız o yol
acıyı otayacak neyimiz vardı ki düşlerden öte

kin adına mahşer kurulmuş bu kentte gördük

kitaplar güvercinler okşayacaktı yapraklarıyla
gecelere yıldız eken sabah biçen kitaplarımız
uçsuz bucaksız mutluluk gülümseyişi saçacaktı
tin/imiz göğe yükseldi dileklerimiz uçan mavi artık
otuz yedi milyon kez can düğümlü can desenli halı

sorun bizi yakanlara: kârları cennet mi iş mi ne
zifir bir durakmış bu kentte onursuzluk bilsinler

sonsuzluk bizim oldu sevgi saçan ışığa gömülmekle

"ilkyaz vurgunu" üzerine İbrahim tığ ile söyleşi

● Söyleşen: **Muazzez Menemencioğlu**

İbrahim TIĞ, 1970 yılında Devrek'te doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Devrek Lisesi'nde tamamladı. 1991'de Lefkoşa'daki Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne girdi. Öğrenimini orada sürdürüyor. Aydınlık Gazetesi KKTC Muhabiri. Kıbrıs'taki dergi ve gazetelerde, Türkiye'de Devrek, Biçem, İnsancıl, Aykırı sanat, belge, Kültür - Sanat dergilerinde şiirleri yayınlandı. "İlkyaz Vurgunu" adlı ilk şiir kitabını yayımlayan İbrahim Tığ'ın kullandığı imgeler, iç sesi, duyarlığı, insanın değişmeyen yanlarına göndermeler yapması çok ilginç. Şiirlerinden gerçekten duygulandım.

Kıbrıslı şair Fikret Demirağ da Onun için şunları yazıyor: "İbrahim Tığ, genç bir şair. O'nu 'şair olma' yolunda zor bir serüven bekliyor. Sonuç ne olur, bu kendisine bağlı; seçimine ve sabrına. Bu kitapta yer alan şiirleri ileriye dönük olumlu adımlarla yürüdüğünü gösteriyor... Gerçek bir şair olmak için kendini kanıtlama yolunda. Şiirleri umut verici, konuları ise özenle seçilmiş. Şiir adına güzel şeyler bunlar..."

İbrahim Tığ'a bazı sorular yöneltip şu karşılıkları aldım;

– Devrek ve insanları sanata yatkın kişiler. Bunu Mithat Yaban'ın bana gönderme inceliğinde bulunduğu "Devrek Postası" adlı gazeteden anlıyorum. Öyle bir ortam yetişmenizin üzerinde etkisi oldu mu?

– Elbette oldu. Biliyorsunuz Rüştü Onur, Mithat Yaban, Mustafa Kademoğlu gibi şair ve yazarlar da Devrekli. Eleştirmen-Yazar Mehmet Yaşar Bilen de Devret'te 22 yıl yaşamıştır. Onun da üzerimde epey emek ve katkısı var.

– "Yalnızlık okşadın mı teninde", "Hançerindesin yalnızlığın" yalnızlığı her şair duyumsar. Ama nasıl olur siz dul yalnızlığını nasıl bilirsiniz?

(Burada kadın-erkek ama toplumumuzdaki dul kadın durumunu değerlendirmenizi istiyorum)

– Dul bir kadın biraz da yalnızlığın simgesiyse, bunu anlamak için dul kadın olmaya gerek yok. Çevremiz yalnızlarla dolu; kaldı ki her insanın dul bir kadın yakını mutlaka vardır. Toplumumuzda dul kadını talihsiz türlü olumsuzluklarla yüzyüze ve içiçe görüyorum. Bunu aşmak biraz da onların çabasına ve toplumun katı kurallarına meydan okumasına bağlı. Gelişen zaman ve yaşanan süreç toplumumuzu da değiştirecek ve yeni anlayışlar ortaya çıkacaktır. Bu eğitim ve hayatın dayatmaları sonucu olacaktır, ama bu süreci hızlandırmak da yine bize bağlı.

– Kendinize özgü çarpıcı imgeleriniz var. Çok genç bir yaşta ölümden söz etmek niye?

– Çocukluğumdan ve ilk gençliğimden başlayarak hep genç ve zamansız ölüm acılarıyla içiçe yaşadım. Ölüm, genç ölümleri hayatımızın neredeyse günlük olayları haline geldi. Daha dün Madımak Oteli yangınında genç genç insanlar diri diri yakıldı. Başka nedenlerle de (siyasal ya da özel nedenlerle) birçok genç insanın hayattan koparıldığı bir ülkenin yurttaşlarıyız. Ölümden söz etmemin nedeni büyük ölçüde bu gerçekten kaynaklanıyorsa da, bir ölçüde de yaşadığımız ortamlarla ve özel sorunlarımızın umutsuzluk ve k[illegible]nsarlığındandır.

– "Yanılgılar ve ben", "Düşlere sığmayan sitem" yanıla - deneye doğrulara varılır ama bu arada kırgınlıklar olur, sitemler edilir mi demek istiyorsunuz?

– Elbette. İnsan kırılgan bir varlık. İnsanlar arası ilişkiler de günümüzde bin bir yalan, iki yüzlülük, kalleşlik, çıkarcılık ön planda. Kişinin böyle bir ortamda sürekli yanılma - arama - bulma sürecini yaşayacağı ve bu arada yara alacağı gerçek değil midir?

– Çocukluk, sevdalar, özlem, kan, bıçak bu biraz da yaşadığımız günler mi demek istiyorsunuz?

– Evet tabi. Şiir, şairin yaşadığı günlere ilişkin tanıklıkları değil midir?

– Sait Faik'i çağrıştıran bir doğa sevgisi görüyorum sizde. "Dikmen yollarında bidonlarla su taşıyanlar" kadınlarla "Tütün kokan kızlar"a yer vermişsiniz. Şiirlerinizde de Zonguldak'ta madende, fabrikalarda çalışan işçilere el atmamışsınız. Neden?

– Ben şu son yıllarda Kıbrıs'ta Yakın Doğu Üniversitesi öğrencisiyim. Şimdilik şiirlerimde bu çevreden gözlem, izlenim ve duyarlılıklar taşıyacak elbet. Zonguldak kömür madeni işçileri ya da oradaki fabrika işçilerini şiire koymak için oralarda yaşayacağım zamanlar da gelecek. O zaman onları da yazarım herhalde. Ben de bulduğunuz Sait Faik'i çağrıştıran doğa sevgisi olağan. Ben de doğaya ve kırsal kesim insanına duyarlıyım. Kıbrıs bir ada. Görünümü ve insan yaşamı da ada karakterinde. Sait Faik de bir adalıydı. Benzerlik belki biraz da bundan.

– "Yiten nedir / Kızlık saltanatı mı", "Uyandım oralarım ıslak" Gençler arasındaki kadın-erkek ilişkileri üstüne görüşleriniz, eleştirileriniz, olmasını istedikleriniz?

– Cinsellik ve iki cins arasındaki ilişkiler tabii ki herkes gibi beni de ilgilendiriyor. Toplumca bu ilişkilere bakış ve hoşgörü anlayışı geliştikçe herhalde daha sorumsuz bir gençlik (bu konuda) belirecektir. Şimdilik ister orada (Türkiye) ister burada (Kıbrıs) çağımızın bu konudaki hoşgörü boyutları ve sağlıklı ilişkileri yeterince gelişmiş sayılamaz.

– Seni tanımaktan mutluluk duydum, teşekkür eder, başarılarının devamını dilerim.

– Ben teşekkür ederim. ●

fosil

Gülşen Öztürk

tersine akan
bir nehir
gibi
yanağındaki damla

sevginin tomurcukları
göğsünde
iri taneleriyle
patlayan
nar çiçeği sanki

düşlerin gizemli
uykusunda
baygın
renksiz
naif bir koku
ve kösnül heyecan

sevecen bir ölüm
yanıbaşında
ellerin titriyor
üşürken bir gelincik

sen korkuların
tutsağıydın
asla kendinin
değil

fosil bir gecikmişlik
bu sadece.

bir gazete emekçisinin şiiri

● Mehmet Aydın

1944 yılında Güdül'ün Sorgun köyünde doğan İsmail Gençtürk'ün çok çileli bir yaşamı var. Daha okul sıralarında iken ilerici eylemlerinden dolayı, sürgünlüğü ve okuldan kovulmayı yaşamış. Uzun süre işsiz ve aşsız kalmış. Yaşamını gazetecilik, düzeltmenlik, editörlük ve memurluk gibi çeşitli işlerde sürdürmüş. Bu arada hapiste yatmış, sık sık görev yerleri değiştirilmiştir. Şimdilerde ise **Prospero** adlı yayıncılığa başlamıştır.

Gençtürk, bütün bu gürültülü yaşam akışı içersinde inceleme, şiir ve deneme türünde birçok kitap da yayımlamıştır. Ne ki onun asıl durağı, şiir alanı olmuştur. Şairin bugüne değin "Sevdamın Kızı, Kara Kelepçe, Öpücük Tarlası ve Çok Adresli Mektup" adlı dört kitabı çıkmıştır.

O, **Sevdamın Kızı**'nda en çok umut, öfke, alınteri ve dayanışma izleklerine yer verir. Özellikle "umut" en temel izlektir. Bu alanda o denli ileri gitmiştir ki, oğlunun adını bile Umut koymuştur. Şaire göre umut hem kendisi, hem de halkımızın bahçesinde soluyan bir su ve coşan bir ırmak gibidir. Ne var ki sanatçı, yaşamda neye sarılmışsa o şey hep elinde kalmıştır.

İkinci yoğun izlek de öfkedir. Öfke ile umut, yaşamının sanki değişmez bir gelgitidir. "aç yatsak da geceleri / öfke yiyip / umut içiyoruz (s.13)." Umudunun kaynağı ise gelecek güzel günlerdir. Beklenti içinde olduğu o günlere sabırsızlıkla telgraf çeker: "günaydın güzel günleri güzelim ülkemin / hadi koşsana gecelerin aydınlığı (s.62)."

Onun tek güvencesi de alınteridir. Boyuna çalışmaktan saçları ağarsa, omuzları çökse de; alnını hep açık, başını dik tuttuğu için emeğe karşı kutsal bir saygısı vardır.

Bu arada o, kendi acıklı yaşantısını dile getirir. Daha okul sıralarında dünyayı ve ailesinin toplumsal çizgisini anlamıştır. Tek özlemi, ezilmişlerin türküsünü söylemektir. Bunu da yapıtlarıyla ödünsüz olarak uygulamaya çalışır. Öte yandan, sıkılmış bir yumruk ve seven bir yüreğe sahip olması yanında; sürünürken bile yaşamanın güzel olduğunu belirtir. Yurt kimliğini çizerken Anadolu tarihiyle çağdaş tarımı, anayı, eğitimi ve ormanlarımızı en yüce değerler olarak bütünleştirir. Zaman zaman toplumdaki derin çelişkilere parmak basar. Nazım'a, Âşık Veysel'e, Tonguç'a göndermeler yapar. Nazım'ı "adın alanlarda / mitinglerde / ve evlerde (s.38)." diye niteler. Çoğu yerde yaşanan açlık, işsizlik, kahpece tuzaklar ve ihanetlerden yakınır.

Daha çok ortak değerlere ağırlık veren şair, medyayı ele alıp boyalı basının durumunu dile getirir. Sürekli seks basan gazetelerin, toplumu olumsuz koşullandırmasına değinir: "döner makine / döner baldır bacak (s.21)." Terörle oğulları öldürülen anaların derin acılarını paylaşır: "evin içi mezar sessizliğinde / ırmak ırmak çoğalıyor ağıtlar (s.22)." Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ndeki anılarını ve yaşantısını sayıp döker. Ulusal kurtuluşların ve devrimlerimizin önderi Mustafa Kemal'i "kalpaklı bir bayrak" olarak selamlar. Göçük altında kalan kömür işçilerine ağıtlar düzer. İnsan ilişkilerindeki iğretilik ve çıkarcılıkları sergiler. Güzeli hep dayanışmada arar. Bu açıdan sevdiklerini birliğe çağırır. Dansların halaylaşıp horonlaşmasını, türkülerin korolaşmasını ister: "bir boşluk bir yalnızlık sol yanım / doldur bütün gücünle / tümle beni / hadi gel (s.50)."

Gençtürk'ün "**Kara Kelepçe**" adlı yapıtı tek şiirden kurgulanmıştır. O, ara bölümlere insanın bağımsızlığını kısıtlayan kelepçeye ilişkin sık sık şu ikilemeyi serpiştirir: "kelepçe bir demirdir elleri bağlayan / kelepçe bir zulümdür dilleri dağlayan."

Bu kitapta kendi yaşantısından, toplumsal katman yapılarına uygun insan ilişkilerinden, işsizlikten, halkımıza ilişkin özlem ve dileklerinden söz eder. Çağımızda kitap yakmanın, kitap düşmanlığının bağışlanamaz olduğuna değinir. Emekçilerle, hazır yiyici aylakları karşılaştırır. Bebekler ve çocuklara güzel gelecekler tasarlar. Cezaevlerini kargışlayıp, işçilerin yaşama koşullarını gündeme getirir. Politik tavırları yüzünden öldürülen gençlerimiz için duygularını sergiler. Kalemini hep sömürenlere karşı kullanır. "hep çalışanları sevdim / işçileri köylüleri / iyi insanları / uğraştım hep sömürenlerle (s.28)." Ne var ki, şiirlerde nasıl anlatılmasını değil; daha çok neler anlatılmasının kaygısı gözetilmiştir.

Gençtürk, "**Öpücük Tarlası**" adlı kitabında; gönlünde yatan Ankara ile şiir anlayışını gündeme getirir. Ona göre şiir, bir kız bakışı denli sıcaktır. Kimi yerde bir silah mermisidir, sürgündür, cezaevidir ve başkaldırıdır. Paranın saltanatına karşı ödünsüz bir isyandır.

Sanatçı, **Öpücük Tarlası**'nda doğa sevgisini doruk noktaya çıkarmıştır. Anadolu'nun dağlarını, ormanlarını, soğuk sularını, ıssız yollarını, türlü çiçeklerini şiirlerinde yoğurur. Doğanın yamacında ürpertiyle durduğunu belirtir. **Kısacası, doğaya bir gizemci gibi yaklaşır. Bu tavrı,** uzun süre orman yönetiminde çalışmasına da dayalıdır. **Kadın dünyasına** eğilerek, onlardaki değişik özyapılara yer verir. Sistem yüzünden ezilmiş **olan kadınlarımıza** arka çıkar: "güzel gülüm / ayva gülüm / nar gülüm / tutsana ellerimi (s.22)."

O, geleceğe ve sürekli değişikliğe inanır. Bu konuda umudunu **asla yitirmemiştir**: "kaya olsan toprak olsan dağ olsan / yine de değişir bu devran / yıkılır bu karanlık duvar / çıkılır aydınlık günlere (s.34)." Kadınları parayla satılmayan, sanatçısı işkence görmeyen, insanları sömürülmeyen, çocukları bakımlı ve cıvıl cıvıl olan bir dünya tasarlar. Geziler yaptığı dış ülkelere ilişkin izlenimleriyle, Ankara'nın gecekondularında yaşanan sorunlara yönelik gözlemlerini anlatır. Şili faşizminin kıskacı içindeki emekçilere el uzatıp onlara destekçi olur. Tüm işsizlerin dertlerini kendi derdi olarak kabul eder.

Gençtürk, "**Çok Adresli Mektup**" adlı kitabında, estetik kaygıyı biraz daha öne çıkarmıştır. Burada kişisel hesaplaşmalara yönelir. Bitmeyen çok yönlü savaşımlardan, yaşamı bir zindan olarak görmeye başlar: "mutluluğu bölüşen belki de bir zimdan / bazen çocuk gülmeleriyle renklenen / bir yaşam zindanı (s.26)." Oysa gerçek mutluluk, yaşama anlam katan herşeyin sevgiyle bütünleşmesi sonucu sağlanır. Herkesten iyice ağzı yanmıştır. Sevgilide bile beden ve huy güzelliği yanında kavga arkadaşlığını da arar. Bir ara, kendisini karşısına alıp gençliği ve onca çektikleri üzerinde konuşur: "merhaba gençliğim heyy dedim / merhaba unutulmuşluğun anılar kavşağı / hiç ak yoktu saçlarımda / merhaba güzel umutlar heyy dedim (s.23-25)."

İ. Genztürk'ün şiirlerinde; Hasan Hüseyin ve Kemal Bayram Çukurkavaklı etkileri belirgin olarak görülür. O, halk kültürünün öğelerinden bol bol yararlanır. Tekerlemeleri, deyimleri, halk duyarlığına dönük imgelerle türkü dizelerini zaman zaman şiirlerine yedirir. Kimi yerde anlatıcı şiirler yanında çarpıcı dizelere de rastlanmaktadır: "ne çok yakınsın uzaklarımda / içimde sel suları içimde nisan sabahları / mavi bir karanlık içinde ufuklar / sevda nakışlı bir yorgan / suskunluğu türkülüyorum / bir yanım yaralı - sen yoksun yalnızlığımda" vb. gibi.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Gençtürk, şiirin de emekçisidir. ●

100. sayı nedeniyle

kıyı'ya merhaba

Ömer Kayaoğlu

Çiçek gibi maddi hesaba değil,
Merhabamı sarıp postaya attım
Sade övülecek az çaba değil,
100'e ulaşmanın keyfini tattım,
Bu öyle kuru bir merhaba değil
Dudağımla, yüreğimle ıslattım.

yaşam sanmışsın

Gündoğdu Sanımer

kül bakışlı çocukluğumun bahçelerinde kaldı
erguvan sümbüllerle şeker pembesi şakayık
çiçeğe durmuştu mandalina bahar dalları
insan yüzüne benzettiğim hercai menekşeler

şimdi uzakta trabzon bir türlü uyanmıyor
kanadı kırık kuşlar düşüyor yüreğimin üstüne
acılı ezgileri örtüyor toprak büyüdükçe kin
unutmuş dostluğu sevgiyi kıyım çağı
zulme alkış tutuyor kara elleri karanlığın

vurgun yemiş yürek suyu azalan kuyu
dibi çıkmış özgürlük ve kardeşlik bakracının
yuvarlanır durur çaresizliğin çocuksu çemberi
yenildik en haklı savaşta yorgun düştük

biraz ıhlamur kaynat biraz tarçın biraz zencefil
içine biraz da karanfil at yaşam yoldaşım
sayrılı beden belki dinlenir bunalımlardan

küf kokulu çağ lanetli sokaklar mazot kokusu
leş yığını çöp kuşatmış kıyıcığını denizin
zehirli sular karışır mavi gözlü derelere
bahçeler çöle dönmüştür ne çiçek ne ot
bozgundur bunun adı yaşam sanmışsın

kitapseverlerle başbaşa

"doğu-anadolu dokumaları ve giysileri"

● **M. Türker Acaroğlu**

Değerli etnografyacı Prof. Dr. **Neriman Görgünay-Kırzıoğlu**'nun **"Türk Halk Kültüründe Doğu-Anadolu Dokumaları ve Giysileri"** adlı kitabı, Ankara'da Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları arasında basıldı (1994, 76 s., renkli resimli, fiyatı yazılı değil).

Önsözün başında şöyle deniliyor: "1967 yılından bu yana yaptığım incelemelerde, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde geleneksel giyim-kuşam, halı, kilim ve benzeri dokumalar ile kadınların bahar temizliği, misafir ağırlama, doğum çocuk bakımı, evlenme ve düğün usulleri, ölümle ilgili âdetler, davranış biçimleri ve daha birçok törelerde, yakın benzerlik ve birlik olduğu görülmüştür. Çok köklü olan bu hususların hepsi, ayrı ayrı bölgeler arasındaki kültür birliği ve devamlılığını gösteren delillerdir. Bu çalışmamda, giysilerle halı ve kilim gibi dokumalar da ele alınmıştır..."

Önsözün sonlarında da deniliyor ki: "Kitabımızda yer verdiğimiz, âdetler, inançlar, el sanatları gibi halk kültürü örneklerindeki karşılaştırmalar, bunların Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki benzerlerinin izahı, alt kültür unsurlarının inkârı anlamına alınmamalıdır... Biz birçok millete nasip olmayan kültürel kimliğimizi, kendi üslûbu içerisinde geliştirebilmiş iken, onun bazı zorlamalarla kültürel, diğer Türk elleri halk kültürü ile karşılaştırılmasına üzüm görüşümüz ise; halk kültürünün kaynaklarını ve köklerini belirtmek içindir..."

Doğu-Anadolu'da dokuma ve giysi konularını inceleyen kitabın bu iki konuya ilişkin planı şudur:

I. Halıcılığın kökeni ve günümüzde kültür, sanat ve ekonomik etkinlikleri: Kilim; zili, sumak, halı. Konu ile ilgili Türkçe ve yabancı dillerde kaynakça.

"Anadolu köy halılarımız" adlı, iki kongrede okunan bir bildiri metni ile kitap ve makalelerden oluşan bir kaynakça.

Şavaklar'da dokuma çeşitleri: Kilim, cicim, "çözgü-yüzlü" dokumalar, zili/sili dokumaları, sumak, halı.

II. Geleneksel kadın giysilerinin Türk kültüründeki yeri: Başlık, baş bağlama (kız başının hazırlanışı), kadın başı, giysiler: Gölek (Göynek), şalvar, üç-etek.

"Şavaklar'da geleneksel kadın giyimi". Bu da Elâzığ'da düzenlenen bir sempozyumda bidiri olarak sunulmuş.

Sayın yazar Şavaklar için de şu bilgileri veriyor: "Şavak Türkmenleri Elâzığ'ın Keban, Tunceli'nin Pertek ve Çemişgezek ile Erzincan'ın Ilıç ilçesinde bulunmaktadır. Bunlar yaylakçı - kışlakçı olup kışın bu yerlerde kışlamakta, yazın ise çevredeki dağlarda yaylalara çıkmaktadır. Osmanlı belgelerinde bunlar "Şafak Türkmenleri" olarak belirtiliyor. ●

yineleniş

Zekeriya Saka

derler kl
yedlncl yüzlü yıllarıdır
Çinlller aldatmada blr yandan
öte yandan boylar blrbirini talanlardadır
dert Temür Tag yığınlarınca
Ötükenler oylumunca çlle
kimlik arayışındadır Ortaasya
umut ha kağanlarda
ha İtil Müren'i içen gergedandadır
akıl
sağduyu
ok
yay
kalkan alanlarda
"Kök kurıkan bolgıl" demişti atası Oğuz
gök çadır sığınak
kurtuluş Bilge Kağandadır.

bin üç yüzlü yıllarıdır
Moğollar yakıp yıkmada bir yandan
öte yandan ekilip biçilen
beslenip büyütülen
zorbaların talanındadır
dert Ağrılar yığınlarınca
Mezopotamyalar oylumunca çile
gözyaşı gölünde bir yeni yurt
umut ha beylerde
ha sahralarda yılanlardadır
sakal
cübbe
bir lokma
blr hırka alanlarda
tekkeler bir doyumluk aş
dervişler cennet dağıtmadadır.

1919'lu yıllarıdır
Yemen Türkülerl bir yanda
öte yanda "yedi düvel"
yedi yanda paylaşımdadır
dert dağlar yığınlarınca
denizler oylumunca çile
ateş
kan
barut denizinde bir Anadolu
"dağ başları duman"dadır
umut ha padişahta
ha "Amerikan-İngiliz mandacılığı"ndadır
akıl
uzgörüş
kazma
kürek
can
ten alanlarda
Büyük Millet Meclisi birliğin simgesi
Mustafa Kemal kurtuluşlardadır.

bin dokuz yüz doksanlı yıllarıdır
dış güçler yaktırıp yıktırmakta bir yandan
öte yandan yetiştirilip büyütülen
bilimlendirilip bilinçlendirilenler
bombalarda / yakılmalardadır
yolsuzluk dağ yığınları
ovalar oylumunca rüşvet / umursamazlık
tarihin aynasına
düşerken
yaşları Anadolu'nun
umut ha siyasilerde
ha geçmişin karanlığındadır
sakal
cübbe
takunya alanlarda
tekkeler vakıf
vakıflar yurt
yurtlar okul
kurtuluş mürit propagandalarındadır.

derler ki
tarih yineleniştir
akılla yorumlanır dün
bilimle plânlanır yarın adam olana
hey genç
sözüm uyarmalardadır.

68 kuşağından
bir " bakıradam"
bir " muhibban-ı kütüb"
bir " Trabzon'da son Argonot"

İ. GÜNDAĞ KAYAOĞLU

İ. Gündağ Kayaoğlu

Geçmişin kültür verimlerini çağdaşlığın süzgecinden geçirerek; günümüze taşıyan kültür adamlarına, ülkemiz çok şeyler borçludur. **İ. Gündağ Kayaoğlu**; 68 kuşağının birikimini kendi kişiliğinde yoğurarak, sayısız ürüne imza atmış bir kültür adamı.

Kültür kaynaklarına, **Trabzon**'a olan tutkusu onun kişiliğinin ayrılmaz bir yönünü oluşturuyor. O, bir bakıma **İstanbul - Trabzon** arasında bir kültür köprüsüdür.

Günümüzde gittikçe azalan halk kültürü uzmanlarından en önemlilerinden biri bizce. O, kürsüsü ve unvanı olmayan ama özgün çalışmalarıyla "bilim adamı" kimliği taşıyan değerlerimizden biri.

KIYI, 'atardamar'ında **İ. Gündağ Kayaoğlu**'nu konuk etmekten onur duyuyor.

k ı y ı

— *çok yönlü bir kültür adamı*

i. gündağ kayaoğlu

• **Ali Mustafa**

"Gelibolu kadı iskelesi çocukluğum
Teneke kayıklarım yelkeni bezden
Boğazda balta burunlu gemiler
Kimbilir şimdi hangi denizlerde
Kimbilir şimdi nerelere gider"

İlhan Demiraslan

çocukluğun bez yelkenli kayıkları

Gelibolu kadı iskelesinden kalkan gemilerin onu Karadeniz tutkusuna taşıyacağı bir şair sezgisiydi belki de... Ailesinin kökeni, mesleği, yıllar sonra onu bambaşka bir sevdanın ardından koşturacaktı. Babası **Ömer Kayaoğlu,** Trabzon'un Maçka-**Mağura Köyü'nden** kalkıp, okumak için İstanbul'a, bakırcılık yapan **babasının** yanına gelmiş. Sonra subay olmuş. Gündağ Kayaoğlu, babası **Gelibolu**'da görev yaparken **Karaburgaz**'da (bugünkü adı **Ocaklı**) 6 Aralık 1945'te doğmuş. O yıllarda evlerine her gün iki gazete alınıyormuş: **Cumhuriyet** ve **Yeni İstanbul...** Beş, beşbuçuk yaşında okumayı sökmüş. Şimdi bile o yılları çok iyi anımsıyor: "İki ablam vardı. Onlar okurken 'bana da okuyun' diye kafalarının etini yerdim". **Gündağ Kayaoğlu**'nun çocukluk yılları, kitaba tutkulu bir ailede serpilip gelişmiş. Baba **Ömer Kayaoğlu,** bir kitap tutkunu, annesi de öyleydi... (Ömer Kayaoğlu bugün 78 yaşında. Şair, 6 şiir kitabı var.)

gezgin bir yaşamdan damıtılan kişilik

Babasının görevi gereği, küçük yaşlarda çeşitli yörelerde geçen **çocukluk** yılları, Gündağ Kayaoğlu'nun kişiliğinde çok yönlü kültür izleri bırakır. İlkokula **Gelibolu**'daki **Cumhuriyet İlkokulu**'nda kayıtsız başlar. Babası onu nüfusa 1946'lı olarak yazdırmıştır çünkü. Orada ikinci sınıfa geçer. Karnesini de alır. Babası Erzurum'a tayin olur. **Erzurum**'un **Gez Köyü**'ne giderler. Küçük olduğu için, diğer çocukların arasında ezilmesin diye tekrar 1. sınıftan başlar ilkokula. Toprak zeminli, 1, 2, 3. sınıfların birarada eğitim gördüğü, bu köy okulunda yerde otturarak okur. Erzurum'un merkezine taşınırlar. İsmet Paşa İlkokulu'nda öğrenimine devam eder. **Gelibolu**'da başlayan kitap tutkusu Gündağ Kayaoğlu'nu il halk kütüphanesinden çıkartmaz. Daha ilkokul üçüncü sınıfa giderken bir sürü romanı bitirir. Abdullah Ziya Kozanoğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi'nin romanlarının yanı sıra klasikleri de (Goriot Baba vb.) okur.

Subay olan babası, şair Ömer Kayaoğlu'yla. Gelibolu, 1949.

Göçmenlik sürmektedir. Babası **İzmit**'e tayin olur. Ortaokulu ve lise 1. sınıfları bu kentte okur. İzmit'te yazları bir kitapçıda çalışır. Tam anlamıyla bir kitapçı değildir burası. Yarısı tuhafiyeci yarısı da kitabevi. Bu dükkanda bir yandan gömlek vb. giysiler, bir yandan da kitap ve dergiler satılıyordu. Özellikle yabancı dergiler... Almanların kurduğu **Mannesman** fabrikasındaki müşterilerine aybaşlarında dergileri dağıtıyordu. Bu işi, dört yaz severek yaptığını söylüyor İ.Gündağ Kayaoğlu. Bugünkü kitap,-dergi, sanat tutkusunun kökü o yıllara uzanıyor.

Lisede edebiyata tutkunluğu artar. Ne bulursa okur. Lise 2. sınıfa geçtiğinde baba Ömer Kayaoğlu Elazığ'dadır. Aile Elazığ'a gitmez. Ablaları üniversitede okumaktadır. Babası 1962'de yarbay rütbesinden emekli olur. **İstanbul**'a yerleşirler. Kuzguncuk'tadır artık aile. -Anne tarafı da 1924'te mübadil olarak Rumeli'den Kuzguncuk'a yerleşmişti- Gündağ Kayaoğlu **Haydarpaşa Lisesi**'ne yazılır. Liseyi orada bitirir.

Çocukluktan başlayan göçebe bir yaşam, ailenin İstanbul'a yerleşmesiyle son bulmuştur; ama **Gündağ Kayaoğlu**'nun kültür, sanat ve edebiyatın okyanuslarında yolculuğu, yeni başlamaktadır. İlk gençlik yıllarında, **Haydarpaşa Lisesi**'nde başlayan bu serüven, yıllar içinde dal-budak salarak onu bugüne bir kültür adamı olarak taşıyacaktır. Ailenin kökeni, onu hiç yaşamadığı yörelere doğru bir yolculuğa sürükleyecektir.

trabzon tutkunu bir argonot

"Doğuya gidiyorduk inat bu ya
Zorluklardansa yılmıyorduk ki biz
İki deniz aştık iki de boğaz
Altın postu bulmak için doğuya
Ve gittikçe kararıyordu deniz
Bu kaçıncı kıştı ve kaçıncı yaz"

İlhan Demiraslan'ın Trabzon'da Son Argonot şiirindeki gibi belki **"altın postu"** bulmak için değil, ama kök-kültüre doğru bir yolculuktu bu. **İ. Gündağ Kayaoğlu** için **Trabzon**, kişiliğinin bir yönüydü. Trabzon-İstanbul arasında bir kültür köprüsü oluşturmuştu. Bugün arşivinde özel bir Trabzon bölümü var. Dergiler, gazeteler, kitaplar... Trabzon'la ilgili her çalışmanın içindedir. İstanbul'daki **Trabzonlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği**'nin üyesi olarak iki Yıllığa imzasını atar. 1986'dan beri Trabzon'da yayımlanmakta olan **KIYI**'ya, çok yönlü katkılarda bulunur.

Gündağ Kayaoğlu bir folklor uzmanıdır aynı zamanda. Anadolu'da yaşam bulan bütün halk kültürü verimlerine kucak açmıştır kütüphanesinde. **Halkevleri**'nin çıkardığı bütün dergileri arşivlemektedir. Halk ozanlarıyla sıcak bağını bugün de sürdürmektedir. Geçmişi günümüze taşıma tutkusu, bir yaşam biçimidir onun için.

İ. Gündağ Kayaoğlu, yaşadığı toplumda var olana oluşum sürecinde eğilir. Bu verimleri bir yöntem bilgisiyle kültür süzgecinden geçirip damıtır. Bu 'atardamar'ın sonundaki kaynakçada görüleceği gibi bugüne dek yayımladığı 11 kitap ve 44 makale-araştırma-incelemede bir bilim adamı özeni görülür. Kendisi **"çıplak ismimden başka sıfatım, unvanım yok"** diyor ama, "sizin sanatçı kişiliğinizi hangi konumda değerlendirebiliriz" diye sorduğumda: **"Bütün bu yazıp çizdiklerimizle bizi bir yere yerleştirmek isterseniz; buna bir Karadenizli gibi cevap vermek lâzım. Dünyanın merkezine tabii."** diye söylemesine karşın, o kürsüsü olmayan bir bilim adamı, halk kültürcüsü bence. Bu 'atardamar'ı hazırlamaya bizi yönelten de bu.

Unkapanı İ.M.Ç.'deki bürosunda **KIYI** için onunla ilgili bu "atardamar"ı hazırlarken, masasının üzerinde **Güney Dal**'ın

"**Gelibolu'ya Kısa bir Yolculuk**" adlı kitabı duruyordu. Kitabın adı **İlhan Demiraslan**'ın dizeleriyle örtüşüyordu sanki. Biz de bu yolculuğu kaldığı yerden sürdürüyoruz.

*

tiyatroya sevdalı bir genç adam

"Çok eski bir güvercindir uçurtma
Ki takılı anıların teline"

– Yaşamınızın bir döneminde (gençlik yıllarında) tiyatro bir sevda oluyor sizin için (burda o yılların tutkulu gençlik rüzgârlarını düşünüyorum). Tiyatro sizde nasıl başladı? Niçin sürdürmediniz? Başlıca tiyatro etkinlikleriniz ve o yıllardan sizde kalan birikimler, dostluklar...

– Tiyatro hâlâ bir sevda benim için. 1961 ve 62'de **Haydarpaşa Lisesi**'nde birkaç arkadaş mini oyunlar yazıp kendi kendimize (seyircisi de 5-10 kişi) oynardık. Sıkı bir tiyatro ve opera izleyicisiydim o yıllarda... Sonra 1963'te Hukuk Fakültesi'ni kazandım. Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) yeni bir tiyatro oluşturuyordu, Fakülte kantinine ilanlar asılmıştı. Hemen gittim tabii... Gidiş o gidiş. Gogol'ün ünlü oyunu "Müfettiş"i oynadık. MTTB binası Cağaloğlu'nda, eski Eminönü Halkevi binası idi. Bugün Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılıyor. Çok büyük bir sahnesi vardı. O zaman İstanbul'da böyle büyük sahnesi olan bina yoktu. Aynı binada İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği (İÜTB) ve Teknik Okul (TO) tiyatrolan da vardı. Provalarda sahne kapmak için kavga bile ederdik. MTTB başkanı **Yüksel Çengel**'di. Bugün Türkiye 'de ünlü olan birçok tiyatrocu, bu ocaktan yetişti. MTTB Birlik Tiyatrosu'nda çok şey öğrendim. Ayrıca aynı yıllarda Kuzguncuk'ta bir "Öğrenci ve Kültür Derneği" kurduk, kitaplık oluşturduk. Üç yıl o derneğin başkanlığını yaptım. Orda da tiyatro faaliyetlerine giriştik. Her amatör tiyatro gibi, kız oyuncu bulmakta güçlük çektiğimiz için hep "erkekli" oyunlar seçiyorduk. Eski Halkevlerinden yetişme bir Kemal ağabeyimiz vardı, müthiş bir tiyatrocuydu, "pür amatör" dediklerinden. Yaşıyorsa Allah selâmet versin, Kuzguncuk Derneği'nde ilk hocamız o oldu ve disiplinli çalışmanın ne olduğunu ondan öğrendik. Eski Halkevlerinde oynanmış bir oyunu sahneye koyduk, "**İnsan Sarrafı**" diye... Sonra ben, yaşıma bakmadan oyunculuğun yanında yönetmenliğe de soyundum. **Cahit Atay**'ın "**Pusuda**"sını, "**Ormanda**"sını sahneye koydum. Başrollerini ben oynuyordum. Beylerbeyi Astsubay Okulu sahnesinde, Beylerbeyi Kültür Cemiyeti sahnesinde (o zamanlar Boğaz'da hemen her köyde kültür cemiyetleri vardı. Beykoz, Kavacık v.s.) ve ayrıca Üsküdar Şehir Tiyatrosu'nun repo (boş) günlerinde Doğancılar'daki Üsküdar sahnesinde (şimdiki adı Musahipzade Celâl Sahnesi) uzun süre bu oyunları oynadık. 1965'te Boğaz'daki kültür cemiyetleriyle ortaklaşa BOĞAZİÇİ KÜLTÜR ŞENLİĞİ düzenledik. Tiyatro, şiir ve öykü yarışmaları, münazaralar, futbol karşılaşmalan v.s. yaptık. Devlet Tiyatrosu sanatçılanndan **Sevinç Aktansel** bize çok yardımcı oldu. Bir yandan da MTTB Birlik Tiyatrosu'nda "Müfettiş"i oynuyor, bir başka oyuna da çalışıyordük. Müfettiş'te sonradan tiyatroyu bırakmayan, bugün ünlü olmuş oyuncular da vardı. **Zihni Göktay, Zekâi Müftüoğlu, Sevil Barutçu** (şimdi Üstekin) gibi... Bugün sanat tarihi profesörü olan **Selçuk Mülayim** de "Müfettiş"in kadrosundaydı, dekorları o yapmıştı. Ben Maarif Müdürü Luka Lukiç'i oynuyordum. Binanın alt katında TO tiyatrosunun odası vardı. **Zeki Alasya, Metin Akpınar, Soner Ağın** TO tiyatrosunda idiler. İÜTB Gençlik Tiyatrosu da bir yıl önce Sermet Çağan'ın "Ayak-Bacak Fabrikası" oyununu sahneye koymuş ve Almanya'nın Erlangen kentinde düzenlenen uluslararası festivale bu oyunla katılmıştı. Hatırladığım kadarıyla **Rana Cabbar, Aykut Oray** bu kadrodaydı. Şimdi ünlü bir fotoğrafçı olan **Cengiz Tünay** da "delikanlı" rolünü oynuyordu. Bütün fotoğrafları o çekerdi.

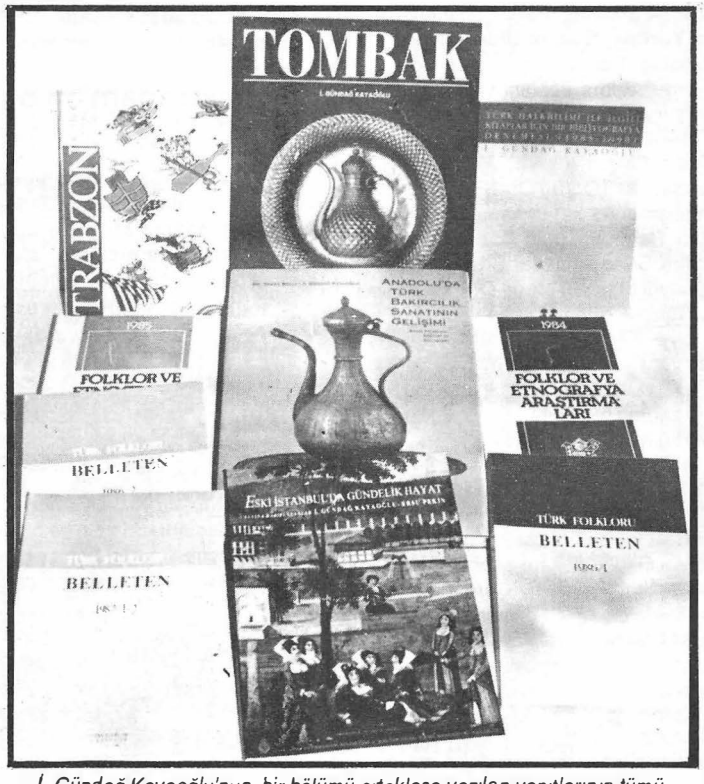

İ. Gündağ Kayaoğlu'nun, bir bölümü ortaklaşa yazılan yapıtlarının tümü.

1968 kuşağıyla yoğrulan gençlik yılları

1965 yılıydı. O zamanki hükûmet dolaylı yoldan öğrenci derneklerine müdahale etmeye başladı. İki başlı kongreler yapılıyordu ve hükûmet kendi istediği kişilerin seçildiği kongreyi tanıyordu. Neticede bizi sille-tokat MTTB'den attılar. O zaman sağ-sol kavgası yeni başlamıştı, biz solcu sayılıyorduk. MTTB sağcıların eline geçti. Tiyatrocular dahil tüm MTTB kadrosu, henüz sağcıların eline geçmeyen Türkiye Milli Talebe Federasyonu'na (TMTF) gittik. TMTF binası da Cağaloğlu'nda, Hürriyet gazetesinin karşısındaydı. Bugün Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir bina galiba... Orda da TMTF Gençlik Tiyatrosu vardı. Ayrıca her yıl "Uluslararası Kültür Şenlikleri" düzenleniyordu. Hem tiyatroda çalışıyor, hem de şenliğin organizasyon komitesinde görev yapıyorduk. Bakıyorum da şimdi bir büyük kuruluşun yaptığı İstanbul Festivali gibi uluslararası bir festivali, 20-22 yaşlarındaki gençler, yani bizler organize ediyorduk. Şenliğin her günkü programı için ayrı bir "günlük" basılıyordu. Kapaklarını **Tan Oral** çiziyordu. Rahmetli **Özdemir Asaf**'ın matbaasında basılırdı günlükler. Kâğıdı alırdık, baskı parası falan bulursak verirdik. Özdemir Asaf'a angarya yani. Ama her zaman bizi gülerek karşılardı... "R"leri söyleyemeyen o tatlı konuşmasıyla, "çocuklağ biğaz bekleyin, şu işi bitiğeyim n'oluğ" diye bizden kendi matbaasında, kendi işi için izin alırdı. Nur içinde yatsın. Şenlik komitesinde **Erdal Özyağcılar, Demircan Türkdoğan** da vardı. Biz tiyatrocular dan başka, komitede hatırladığım isimler **Emre Kocaoğlu, Toktamış Ateş**, rahmetli **Oktay Arayıcı**. Şimdi başka isim gelmiyor aklıma. En vefalısı Toktamış çıktı. Aramızdaki adıyla "Tokta" zaman zaman dostların biraraya gelmesini sağlar, uyumlu, yumuşak ama dirençli tabiatıyla hâlâ hepimizin çok sevdiği bir 68'lidir.

Neyse, burada Aristofanes'in "Barış"ını çalıştık. Daha sonra Almanya'dan Berliner Ensembl'dan gelen **Vasıf Öngören** ile epik tiyatro çalışması yaptık. Rahmetli Vasıf'ın, sonradan profesyonel sahnelerde "Almanya Defteri" diye oynanan oyununu TMTF Gençlik Tiyatrosu olarak "Göç" adıyla oynadık. Benim bu oyundaki rolüm en önemli roldü. Evin delikanlısı "Ali"yi oynuyordum. Kostümlerimizi **Sermet Çağan**'ın eşi **Seçkin Çağan** yapmıştı. O zamanki söyleyişimizle sevgili "Seçkin Abla"mızla hâlâ zaman zaman görüşürüz. Temposundan hiçbir şey kaybetmeden, durmaksızın çalışıyor (çeviri v.s). Kadroda kimler yoktu ki? **Sevil Barutçu**, şimdi gazetecilik yapan Osman **S. Arolat, Uğurtan Sa-**

yıner, Savaş Yurttaş, şimdi film yönetmeni olan **Ali Özgentürk, Aykut Oray**... Arada **Oğuz Aral** ve **Tolga Tigin** de geliyor, bizden küçük bir gruba pandomim dersleri veriyordu. Onlarla pandomim de çalıştık. Paşabahçe işçi grevinde, Gençlik Tiyatrosu pandomim grubu olarak işçilere pandomim gösterisi yapmıştık, müthiş de ilgi görmüştü. 1966'da düzenlediğimiz 11. Uluslararası Kültür Şenliği'ne Vasıf'ın "Göç" oyunuyla katıldık. Her yıl yarışma olurdu, biz çok iddialıydık. Ama birinciliği Ankara Deneme Sahnesi aldı, Yaşar Kemal'in "Yer Demir-Gök Bakır"ı ile. Biz ikinci olduk. Ama yine de bize Erlangen yolu açılmıştı, ordaki festivale katılacaktık. Ancak, o zamanki yönetim TMTF Gençlik Tiyatrosu oyuncularına pasaport vermedi, elimiz böğrümüzde kaldı. Daha hırsla birkaç oyun birden çalışmaya başladık. Brecht'in "Kuralla Kural Dışı" oyununu, şimdi büyük bir hekim olan **Üstün Korugan** çalıştırıyordu. Üstün, çok okuyan, okuduğunu aktarmayı seven, çalışkan bir insandı. Hâlâ da öyle. O zaman "Üstün asker Şvayk" diye takılırdı herkes. **Tokta, Osman Arolat, Ali Özgentürk,** -Almanya'dan geldiğinde- **Güney Dal, Üstün**, zaman zaman görüşüyoruz. Hepimizin hekimi Üstün Korugan zaten. Bir tek Tokta'ya söz geçiremiyor zayıflaması için.

Rahmetli Sermet Ağbi (Çağan) Türkiye Öğretmenler Sendikası'nda bir tiyatro faaliyetine girişti TİYATRO TÖS diye, "Ayak-Bacak Fabrikası" oyununu bu tiyatroda tekrar sahneye koydu. Pertevniyal Lisesi'nin arkasında, TÖS'ün binasında, çoğu TMTF Gençlik tiyatrosu kadrosundan birçok arkadaş orada çalışmaya başladık. **Ali Özgentürk, Şavaş Yurttaş, Selçuk Uluergüven, Uğurtan Sayıner** şimdi hatırladıklarım. Pandomimci **Ergin Kolbek** de "Delikanlı" rolünü oynuyordu. Sonra kendini Güzel Sanatlar Akademisi'nin damından atıp intihar etti. Ben küçük rollere değişerek çıkıyordum. "Horoz-Totocu" gibi, Selçuk "Öküz"ü oynuyordu, bu yüzden de adı "Öküz Selçuk"a çıktı. Ali de papazlardan birini oynuyordu. İlk çalışmalar TÖS'ün Ören'deki yazlık kampında yapılmıştı. Ben o çalışmalara katılamamıştım. İstanbul'daki çalışmalarda bulundum. Rahmetli Ergin Kolbek ile de pandomim çalıştık. Akademi'de tüm Şarlo filmlerini Ergin'in çalışmalarında izledim. Büyük tecrübeydi tabii. Bu arada **Oğuz Aral** prodüktörlüğünü yaptığı filmlere, Gençlik Tiyatrosu kadrosundan figüran alırdı, harçlığımız çıksın diye. Karanlık sahnelerde, görünmek istemeyerek figüranlık da yaptık. 15-20 lira yevmiye verirlerdi. TÖS Tiyatrosunda da 22,5 TL yevmiye alıyorduk ama yalnızca prova ve oyun günlerinde. O zaman bir memur aylığı 900 lira filandı. Yani fena para değildi aldığımız.

Tabii ben bu yoğun tiyatro faaliyetlerine girince Hukuk Fakültesi'ne devam filân etmedim. İki-üç dersi de çok iyi notlarla verdiğim halde, okulu serdim. Baktım ikinci sene belge alacağım, belge almadan "terk" yaptırıp bir özel yüksek okula kaydoldum. Galatasaray Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu. Askere er olarak gitmek istemiyordum, tiyatroyu da bırakamıyordum. Çareyi özel okula kapağı atmakta buldum. 1969'da bu okulu bitirdim. Orda da rahat durmadık tabii. Hemen bir tiyatro kolu kurduk. "Kabare Tiyatro" türü henüz çok yeniydi. Aykut Oray'a rica ettim, bize yönetmen oldu. Aziz Nesin'in, Rıfat Ilgaz'ın bazı hikâyelerini Aykut ve ben oyunlaştırdık. Bir de G.S. Kauffman'ın bir hikâyesini oyun haline getirdik. Kauffman'dan çeviriyi Seçkin Çağan (Selvi) yapmıştı. 1966 yılında Arena Tiyatrosu'nda "Beş Küçük Oyun" diye kabare tiyatro türünde bir sahne uygulaması yaptık. Galatasaray Yüksek Ticaret Tiyatro Grubu diye. Çok da tutuldu. Arena'nın repo günlerinde, bu beş küçük oyunu bir süre oynadık. O kadrodan tiyatroyu sürdüren bir Uğurtan Sayıner kaldı. Bizim okulun oyuncularından başka, Osman S. Arolat da konuk oyuncu olarak rol almıştı.

Tiyatro sevdası böyle sürdü gitti. 1969'a kadar. Gen-Ar Tiyatrosu'nda "Ah Biz Eşekler" oyununda küçük rollerle profesyonel olarak da oynadım. Savaş Yurttaş, Aykut Oray da vardı. Sermet Ağbi de (Çağan) Ah Biz Eşekler'de küçük bir rol almıştı. Sonra Galatasaray Yüksek Ticaret Tiyatro Grubu olarak Başar Sabuncu'nun "Şerefiye"sini sahneye koyduk Gen-Ar Tiyatrosu'nda. Ben "İhtiyar"ı oynadım. **Aykut** yönetiyordu. Ahmet Mekin de birkaç oyunumuzda konuk oyuncu olarak "şoför"ü oynadı. Uğurtan da vardı.

1965'te MTTB'de başımıza gelenler, 1966 sonunda TMTF'de de başımıza geldi. Yine iki başlı bir kongre... Ve bizim kongreyi tanımadılar. O zamanki deyimle bizi "polis marifetiyle" TMTF'den attılar. Uluslararası Kültür Şenlikleri de yattı böylece. Ama 1967'de TMTF'deki kadro ve İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği'nin işbirliği ile EVRENSEL BARIŞ ŞENLİĞİ adıyla bir şenlik yaptık. Hiç unutmam Şenliğe **Âşık Veysel**'i de getirmiştik. Dilson Oteli'ne yerleştirmiştik. Yönetim kadrosunda şimdi Fransa'da olan **Mehmet Ulusoy** (Koyun Mehmet), **Ali Özgentürk** de vardı. **Âşık Veysel**'i otelde unuttuk. Şenliğin her işine koştuğumuz için Veysel'i unuttuk iki-üç gün... Sessiz sedasız beklemiş rahmetli "gelirler, gelirler, genç bunlar, olur böyle şeyler" demiş. Sonra Ali gidip almıştı Veysel'i. Bu şenlik son etkinlik oldu. Sonra başka birşey yapamadık. Gençlik Tiyatrosu kadrosunun çoğu, daha sonra Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'nun oynadığı İTTİHAT ve TERAKKİ oyununda rol aldılar. Ben birkaç provaya gittim ama rol almadım. Aliler de "Devrim İçin Hareket Tiyatrosu'nu" (DİHT) kurdular, sokak tiyatrosu yaptılar.

Daha önce 68 olaylarında okul işgalleri başlamıştı. Biz de okulu işgal ettik "özel okullar devletleştirilsin" diye. Ankara'ya da bir yürüyüş yaptık. Ben de işgal komitesindeydim. Bazı olayları çok yoğun yaşadık yani. Gösteriler, paneller, yürüyüşler. **Ataol Behramoğlu**'nun **"Bir Gün Mutlaka"** şiiri dilimizden düşmedi. 68 kuşağının kültür birikimini, çok farklı yataklardan beslenen büyük bir nehir diye tarif etmek mümkün sanırım. O kuşak her şeyi bilmek, her şeyi yapmak istiyordu. Belki buna mecburdu da... Bazıları kızıyorlar 68'lilere ama, bugün 68'lilerin (sağda olsun solda olsun) toplumun önemli katmanlarında oluşları, etkin oluşları, boşuna değil diye düşünüyorum.

"bakıradam"ın öyküsü

"Boyuna birşeyler unutuyoruz
Yola çıkacakmışız gibi her an"

– Bakırcılığa olan tutkunuz bir meslek olmasının ötesinde bir sevda. Hammaddeden sanatsal yaratıya değin, bakırın tüm aşamaları sizin ilgi alanınızda. Bakırla olan serüveninizi "dede mesleği" olarak bugüne taşıyan etkenleri, kısaca bakırla bir ömür yolculuğunuzu sorsam...

– Bakırcılık bizim dede mesleğimiz, hatta ata mesleğimiz. Dedemin babasından bu yana. **Trabzon'un Maçka**'sından İstanbul'a gelenler için, daha önce gelenlerin mesleğine girmekten başka çıkar yol yok, büyük şehirde tutunmak için. Maçkalılar da İstanbul'da bakırcı, kalaycı ya da yorgancı oluyorlar. O zamanlar bütün kış İstanbul'da çalışıyorlar, yazın da sılaya dönüyorlar. Dedem ise tam olarak İstanbul'a yerleşiyor. Babamdan büyük iki amcam da (şimdi rahmetli oldular) bakırcı idiler. Babam bakırcılardan kaçıp Kuleli'ye girmiş, subay olmuş. 1962'de emekli olunca amcalarımdan biri ile bakır hediyelik eşya alım-satımı yapan bir küçük dükkân açtılar bakırcılarda. Turistlere yönelik bir dükkândı bu. Ben de okuldan artan vakitlerimde, babama yardım ediyordum. Bakırcılık o yıllarda mutfak eşyasına yönelik imalât olarak gittikçe zayıflıyordu. Alüminyum ve plastik gibi daha ucuz olan alternatif malzemeler, bakırcılık zanaatını geriletmişti. Ancak bakır eşyaya bu kez turistik bir talep doğmuştu. Eski bakırcılar da turistlere yönelik hediyelik eşya yapmaya başladılar. Zamanla bu konuda bayağı bir sektör oluştu. Hem yeni imalât ya-

Amatör tiyatro günleri. Vasıf Öngören'in GÖÇ oyununda (Ortada Osman Saffet Arolat).

Bakırcılar çarşısında "bakıradam"lığa giden yolda. Ortada oturan. (Solda babası, sağda amcası, ortada ayakta amca oğlu / Yıl 1962)

pılıyor, hem de Anadolu'nun hemen her yerinden kazan, ibrik, bakraç gibi eski bakır eşya toplanıp tamir ediliyor, parlatılıyor ve turistlere satılıyordu. Biz de bir atölye kurduk küçük çapta, 8-10 kişilik. Eski parçaları tamir ediyor, yeni olarak da benzerlerini yapıyorduk. Yalnız Türkiye'ye gelen turistlere perakende olarak değil, Avrupa'daki tüccarlara toptan olarak da satıyorduk. İhracata başlamıştık yani. İşimiz büyüdü. Anadolu'nun her yerinden gelen bakır kapların formlarındaki zengin çeşitlilik, benim ilgimi çekiyordu. Örnek vermek gerekirse bir ibriğin bölgelere göre yaklaşık 30 ayrı biçimi vardı. Diğer kapların da. Her kabın karakteristik özellikleri v.s. Beni bir merak sardı. Bunların bölgelere göre farklılıklarını, işlevlerini, hatta değişik bölgelerde aldıkları değişik adları not etmeye başladım. Dosyalar yapıp bu bilgileri yığıyordum. Hatta bazı ilginç örnekleri satmayıp saklamaya başladım. Babam kızıyordu. "Bunları saklarsan neyi satacaksın" diye. Ben de "benzerini bir daha bulamayacağımız örnekleri toplamak lazım" diyordum. Çünkü müzelerde filan bu kaplar yoktu. Bir tek Belediye Müzesi'nde bakır kaplar gördüm. "Demek ki saklamak lâzım" dedim. Bir de yapım tekniklerine merak sardım. Bir ibrik nasıl yapılıyor. Kaç aşamadan geçiyor gibi. Bunları gelişigüzel -metotsuz yani- notlarhalinde hep yazıyordum. Artık önsezi mi demek gerekiyor bilmiyorum. Ilerde bir işe yarar diye düşünüyordum.

Çoğu bakır kabın üzerinde eski harflerle yazılar, tarihler olurdu, çok canım sıkılırdı okuyamıyorum diye. 1971'deydi galiba bir Kur'an elifbası aldım, kafayı takıp 15 gün çalıştım ve eski harfleri söktüm. Söktükten sonra ilerletmek için Atatürk'ün "Nutuk"unu aldım. Eski harfli olanını tabii. Ondan çalıştım. Çünkü eski harfleri bilmek yetmiyordu, Osmanlıca'ya aşina olmak gerekiyordu. Terkipler, kalıp kelimeler v.s. Epey çalıştım; artık kapların üzerindeki eski yazıları da okuyabiliyordum.

Dünyadaki üç-dört büyük koleksiyonerden biri olan **Hüseyin Kocabaş** da dükkânımıza sık sık gelirdi. Benim merakımı sevmişti. "Oğlum sık sık müzeleri gez, bir geçtiğin vitrinin önünden beş-on kere daha geç, her seferinde aynı parçanın üzerinde başka bir şey görürsün" derdi. "Bu işi öğrenmenin yolu, okumaktan önce görmekten geçer" diye nasihat ederdi. Böylesi bir koleksiyonerin maalesef şekerden gözleri kapandı. Ömrünün son on yılını çok sevdiği eserleri göremeden geçirdi.

bakırcılık sanatı üzerine kuramsal çalışmalar

"Ve zorla verilir sonunda ömür
Çok eski bir düşün giderlerine"

– Bakır üzerine yayımladığınız makaleler ve kitap boyutunu da aşan çalışmalarınız var. O çalışmaların oluşum serüvenini sormak istiyorum...

– Bu işlere merak sarıp, bakır eşya toplayan yerli müşterilerimiz de oluştu. Ben bildiklerimi, müşterilere de anlatmaya başladım "Bu şu işe yarar, bu ibrik Kayseri bölgesinindir, bu bakraç yalnızca süt sağmak için kullanılır" gibi... Hem bize bakır eşya toplayıp getiren Anadolu esnafından, hem de mal sattığımız meraklı müşterilerimizden birşeyler öğreniyordum. **Çelik Gülersoy**'a da çok bakır sattım. Dükkânımıza her geldiğinde uzun uzun anlatırdım. Bir gün Çelik Bey, bana "bunları niçin yazmıyorsun?" dedi. "Yazıyorum, dosyalıyorum" dedim. "Hayır öyle değil, bu söylediklerini birer makale haline getir, Turing dergisinde basalım" dedi. Ben şaşaladım. Şaşaladım ama topladığım notlara böyle değer verilmesi de beni sevindirdi. Ama bir yandan da "bunları kim okur, kimin işine yarar?" diye endişeler taşıyordum. Çelik Bey bana yazmanın önemini anlattı. Arkeolog arkadaşım Sümer Atasoy da "şöyle yap, böyle yap" diye yol gösterdi ve benim bu konuda ilk yazım **Turing** dergisinde **Bakır İbrikler** adıyla İngilizce'ye çevrilerek yayımlandı. Tabii bu konuda kitap, makale ne bulduysam okumaya da hız verdim. Pek yayımlanmış bir şey de yoktu. O zaman yaptığım işin önemini daha da anladım. Turing dergisinde peşpeşe yazılar yayımladım. Başka dergilerde de yazmaya başladım. Yazılar çıkınca biraz da tanındım. El sanatları ve folklor kongrelerine davet edilliyordum. Oralara bildiriler hazırlıyordum. Elimdeki malzemeyi fişliyor, resimler çekip tasnif ediyordum. Metotlu çalışmaya başladım yani. Son kitabımı birlikte hazırladığım **Doç. Dr. Oktay Belli** ile tanıştım, o zaman asistandı. Bana metot hakkında, neyi nasıl yapmam, meseleye nasıl bakmam konusunda çok yardımcı oldu. Çünkü birşeyler yapıyorsunuz ama el yordamıyla. Bu da zaman alıyor. Metot olmayınca malzeme yığınının içinde boğuluyorsunuz. Neyse, Anadolu'da her gittiğim şehirde önce bakırcıları dolaşıyordum tabii. Sonra müzeleri. Eşim bana "nereye gitsek, o şehrin kara sokaklarını buluyorsun" diyordu. Oldukça geniş bir koleksiyonum oldu. Epey makale yazdım. Yurtdışında, özellikle Balkanlar'da bakırcılığı incelemek için 3-4 gezi yaptım. **Bulgaristan, Yunanistan** ve **Yugoslavya**'da incelemeler yaptım. 1985'te Kültür Bakanlığı tarafından Yunanistan'daki bir el sanatları sergisinde, Türkiye'yi temsil ettim. Amcamın oğlu olan bakırcı ustası Celâl Kaya ile birlikte gittik. Hem bakır eşyayı sergiledik, hem de Celâl Usta orada "canlı gösteri" yaptı, yani bakır dövdü, kap yaptı. Benzer sergilere yurt içinde de katıldım.

Anadolu'da bakırcılığın son 600 yıllık zaman dilimindeki gelişimini Doç. Dr. Oktay Belli ile bir kitapta topladık. Özgün örneklerin çoğunu burada yayımladım. İlk kez böyle bir sınıflandırma yapılıyor bakır kaplar için. Kitap bu açıdan da önemli.

İşte böyle. Bir yandan mesleğimizi yapmaya çalışıyorum. Bir yandan da topladıklarımı, notlarımı kitaplaştırmaya. 1971'de evlendikten sonra (yüksek okuldan sınıf arkadaşım Sevim Turan ile evlendim) kendimi tamamen bakırcılığa verdim. Hâlâ da uğraşıyorum.

uygulamalı bakırcılık müzesi kurulmalı

En büyük amacım İstanbul'da bir **Bakırcılık Müzesi** kurmak. Yaşayan, canlı bir müze. Anadolu kap örneklerinin yanısıra, bir küçük bakırcı atölyesi olsun istiyorum müzede. Geleneksel el aletleriyle kaplar üretilsin. Müze'ye gelenler, sergilenen parçaların, zamanında nasıl üretildiğini görsün. Bu büyük para işi tabii. Özel müze kurmak için binanın size ait olması gerekiyor. Daha bir sürü prosedür. Fakat ilk adımı attım sayılır. Çocukluk arkadaşım mimar **Sinan Genim** ile ortak olarak Eyüp'te tarihi bir bina satın aldık. Projesi filan yapıldı, Anıtlar Kurulu da yeni projeyi onayladı. Şimdi yapmak için para lâzım. **Kültür Bakanlığı**'na, **Turizm Bakanlığı**'na başvuracağım. Turistik otellere kredi veriyorlar, bu işin önemini anlatabilirsek kredi alabiliriz belki. Yoksa neyimiz var neyimiz yok satıp yapmaya çalışacağız. Bakırcı atölyesi, eserlerin sergilendiği bölüm, üst katta diğer geleneksel Türk Süsleme Sanatlarının-tezhip, minyatür gibi- öğretildiği kurs salonları, bir konferans salonu vs. Şimdi hayal ama bu hayali gerçekleştirmekten başka bir yol yok benim için. Yapamazsam da yapılması gereğini yazıp duracağım zemin buldukça... Batı'da örnekleri var, bu tür müzelerin. Benim ülkemde mutlaka olmalı diyorum.

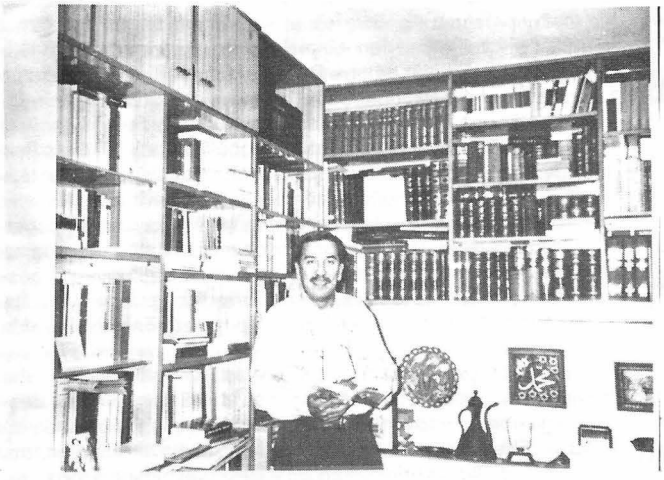

İ. Gündağ Kayaoğlu, binlerce kitaptan oluşan kitaplığının bir köşesinde.

"kitap kurdu" olmanın dayanılmaz tutkusu

"Ve ne kadar örtülse de pencere
Sanılır ki tülde biri var yine"

– Siz aynı zamanda çok boyutlu bir arşive, kitaplığa sahipsiniz. Kitaplığınızın kapılarını araladığımızda binlerce kitapla yüzyüze geliyoruz.

(Özenle sınıflandırılmış bir kitaplık bu)
-Trabzon kitapları bölümü
-Bakırcılık kitapları bölümü
-Halk kültürü kitapları bölümü
-Eski Trabzon ve İstanbul gravürleri
-Yunanistan'dan gelen kitaplar
-Türkoloji kitapları
-Türk ve Osmanlı tarihi kitapları
-Çeşitli dillerde sözlükler...

En başta ilgiyi çeken bölümler. Başka alanlarda derlenmiş kitaplar, dergiler var mı?

- Kitap tutkusunun daha ilkokulda başladığını yukarda söylemiştim. Kitap sevgisi bütün ailede vardı. Babam "şu kitabı okumayın, dersinize çalışın" gibi lâfları hiç etmedi bize. Ne okursak teşvik ederdi. Memur çocuğuyduk, olur olmaz harçlık alamazdık. Ama kitap alacağız dedik mi babam mutlaka para verirdi. Varlık yayınlarının 1 liralık kitapları kütüphanemin mayası oldu diyebilirim. Türkçe ve edebiyat derslerini de çok seviyordum. Haydarpaşa Lisesi'nde Kültür-Edebiyat kolunda çalıştım. Edebiyat hocamız **Nahit Damar** hanımdı. Bana Orhan Veli'nin çıkardığı "Yaprak" dergilerini hediye etmişti. Bir de felsefe hocamız vardı, **Vehip Ata Tanla.** Geçen yıl öldü, Allah rahmet eylesin. Lisenin büyük bir kütüphanesi vardı. Ünlü kütüphaneci Dewey'in kütüphane düzenlemek için yazdığı "10'lu Tasnif Sistemi" adlı kitabı dilimize yeni çevrilmişti. Vehip Hoca bana bu kitabı verdi, iki arkadaşla birlikte Lise'nin kütüphanesini bu sisteme göre fişledik. Bir yıl sürdü ama çok kitap tanıdım. Milli Eğitim Bakanlığı klasikleri tam takımdı, çoğunu orda okudum. Lise'de duvar gazetesinin dışında güzel de bir dergi çıkardık, SEZİ diye. Yılda 1 sayı olmak üzere 2 sayı çıkardık, hâlâ saklarım. Aldığım her kitaba tarih atardım. O zaman şiir, hikâye kitapları topluyordum. Fakülte'de tiyatroya başlayınca tiyatro kitapları da topladım.. Eski yazıyı öğrenince, eski harfli tiyatro oyunları, el ilânları da toplamaya başladım. Sonra bakıra merak sarınca maden sanatı, halkbilimi ile ilgili kitaplar derken hatırı sayılır bir kütüphanem oldu. Bakırcılardaki dükkânımız sahaflara çok yakındı, ben ikide bir kaybolurdum. Sahaflara tabii. Babam yanımızda çalışan çocuklara sorarmış, "nerde bu Gündağ" diye, çocuklar kem-küm. "Yine mi sahaflara kaçtı bu herif" diye arkamdan kızarmış. Kızdığını da pek sanmıyorum ya, yanımızda çalışanlara karşı herhalde. Her neyse, evin her tarafı kitap doldu tabii. Eşim hâlâ söyler. Evlenmeden önce, kitaplarımı çok sevdiğimi, bu kadar çok kitapla yaşamayı göze alırsa evlenebileceğimizi söylemişim. Başka ne yapabilirdim ki? Nitekim alıştı da. Oturduğum ev yetmedi. 4 yıl önce alt katımızı da -kısmet oldu- satın aldık, şimdi kitaplarımı oraya yerleştirmeye çalışıyorum.

Herşeyin en iyisini yapma hastalığı sanırım "gayrı kabili tedavi" bir Karadenizli hastalığı. Bu, titizliği de beraberinde getiriyor. Özenle sınıflandırılmış bir kitaplık diyorsun da. Özenle sınıflandırmazsan hiçbir şeyi bulamaz oluyorsun bir süre sonra. Özenle sınıflandırma biraz da "iyisini yapma" hastalığından kaynaklanıyor olsa gerek. Fransızların bir sözü var: "daha iyi, iyinin düşmanıdır" diye çevrilebilir dilimize.. Her Karadenizli gibi "iyi"nin düşmanını dost yapmaya çalışıyorum. Hep "daha iyi"sini yapma tutkusu bazan "iyi"yi yapmaya engel oluyor. ama bu takıntı yaşam biçimi olunca vazgeçmek zor.

bir halkbilim ustası

Şimdiki kitaplığımda pek roman filân yok. Mecburen tasfiye ettim, yer sorunundan. Ama ilk aldığım şiir, hikâye kitaplarından birçoğunu saklıyorum. Tiyatro kitaplarını da elden çıkaramadım, hepsi duruyor.

İlgi alanlarıma göre kitaplığım tarz değiştirdi. Tarih, Türkoloji, Sanat Tarihi, Halk Kültürü konularında "iddialı" sayılabilecek kadar kitabım var. Ha bir de sözlüklerim var. Türk Dili sözlüğü olarak yurt içinde ve yurt dışında -eski yazı, yeni yazı- hemen hemen ne yayımlanmışsa bende var. Yirmi yılda topladım. Balkan dillerinin sözlükleri de var. Türkçe'den geçen bakırcılık terimlerini taramak için toplamıştım. Bir sürü de eski, yeni Fransızca sözlük.

Kitapseverlere sahaf dilinde "muhibban-ı kütüb" deniyor. Kitap dostları yani. Bir de kitap delileri var, "mecanin-i kütüb". Ben kendimi muhibban-ı kütüb sayıyorum, henüz delirmedim çok şükür. Özel baskılar, nümerote kitaplar toplamak da ayrı bir merakım.

Eski Halkevi yayınlarından oluşan zengin bir bölümüm var. Bu konuda bir bibliyografya da hazırlıyorum, kitap yapacağım. Halkevlerinin çıkardığı dergiler, Afyon Taşpınar, Trabzon İnan gibi birkaç dergi koleksiyonu da var. Trabzon'la ilgili, kitap, eski kartpostal ve resimlerden oluşan bir koleksiyonu da saymak gerekir.

Maden sanatı ve Halk Kültürü (folklor) kitapları kütüphanemin üçte birini kaplıyor diyebilirim. Bu konularda yayımlanmış dergi koleksiyonları da var.

Kitaba bu kadar meraklı olunca bazı önemli kitaplardan 2 tane, 3 tane almaya başlıyorsunuz. "İlerde aradığım bir kitap düşerse sahaflara, bunlarla takas ederim" diye. Böyle böyle çok şey birikti. Bir kısmını satayım filân derken, kitap müzayedeleri yapmaya başladık, bir başka kitap tutkunu ağabeyimizle (Alâattin Eser). Eski kitap, antika kitap v.s. İşte bu minval üzre sürüp gi-

Kayaoğlu; hemşehrisi, şair - yazar Hasan İzzettin Dinamo'yla ölümünden kısa bir süre önce evinde. KIYI dergisi için bir ziyaret (1986).

(Soldan sağa) İ. Gündağ Kayaoğlu, araştırmacı - yazar İsmet Zeki Eyuboğlu, şair Hilmi Yavuz, araştırmacı - yazar Mustafa Duman (1992).

diyor kitap tutkusu.

yayıncılık serüveni

"Geçmiş anıların duruşmasıdır
Eski pencereler önünde hüzün

– Çok yönlü uğraşlarınız arasında yayıncılık da var. Hangi etkenlerle yayıncılığa yöneldiniz? ANADOLU SANAT YAYINLARI'nı anlatır mısınız?

– Kitabı sevince, kitabı satın almak yetmiyor, kitap yapmak, kitap basmak, yani her iki biçimde de üretmek duygusu gelişiyor. Yazdıklarımı, topladığım bilgileri kitaplaştırmak için kurdum ANADOLU SANAT'ı. Folklor yıllıkları, şiir kitapları, halkbilim kitapları v.s. yayımladım. Bu niyetle yayıncılık yapınca para getirmiyor, tersine para götürüyor. Ama yine de yapıyorsunuz. Yayımladığım kitapların yanında kitap alım-satımı da yapıyorum. 7 yıldır TÜYAP KİTAP FUARI'na katılıyorum. Stand kirası çıkarsa, işin keyfini kâr olarak görüyorum yani. Dostların kitaplarını da dostça duygularla bastım. Bakırcılıktan kazandığım paraları yayıncılıkta batırma keyfini tattım. Ama son ekonomik gelişmelerden sonra, sanırım pek "keyif" yapamayacağız artık.

*

bir kültür adamını çalışmaları anlatır en güzel

"Çünkü tutkusu var ölümsüzlüğün
Çoğu kere bir sevinin ağzında"

İ. Gündağ Kayaoğlu, boydan boya tutkularla örülmüş bir insan. Anadolu bakır sanatının uygulayımcı arşivcisi, halk kültürü verimlerinin günümüze taşıyıcısı, kitap kurdu, Trabzon tutkunu, **Kıyı'nın** ilk çıktığı günden beri omuzlayıcılarından biri... Bütün bunların üstünde yüreği insan sevgisiyle, ülke sevdasıyla dolu bir adam. Bu 'atardamar' boyunca onunla büyük bir yolculuğa çıktık. Sanatın, kültürün denizlerine yelken açtık. Yer yer şiir eşlik etti bu yolculuğa. **İlhan Demiraslan'ın** aradan yıllar geçmesine karşın hâlâ yayımlanamamış **Acının Uçları** adlı yapıtından dizelerle süsledik bu yolculuğu. **Gelibolu** ve **Trabzon**, bu iki sevda adamını bir yerde buluşturmuştu belki de.

Bir kültür adamını, çalışmaları anlatır en güzel kuşkusuz. 'Atardamar'ın sayfalarını, **İ.Gündağ Kayaoğlu** kaynakçasıyla kapatıyoruz.

izzet gündağ kayaoğlu için kaynakça

özyaşamı

6.12.1945'te Gelibolu'da doğdu. Aslen Trabzon-Maçka'ya bağlı Örnekalan köyündendir. Babasının görevi dolayısıyla ilk ve ortaokulu yurdun çeşitli yerlerinde okudu. Haydarpaşa Lisesi'ni (1963) ve Galatasaray Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu (1969) bitirdi. 1964-1969 yılları arasında amatör ve profesyonel olarak tiyatro ile uğraştı. 1962'den bu yana İstanbul'da dede mesleği olan bakırcılıkla ilgili bir şirketin sahibi ve yöneticisidir. Ayrıca, 1983 yılında kurduğu Anadolu Sanat Yayınları'nın genel yayın yönetmenidir.

Bakırcılıkla ilgili ilk yazısı "Bakır İbrikler" adıyla **Turing** dergisinde İngilizce olarak 1979'da yayımlandı. Bu yazıyı, aynı dergide bakır kap çeşitlerini kümelendiren bir seri yazısı izledi. **Turing** dergisinden başka **Sanat Tarihi Yıllığı, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Folkloru, Arkeoloji ve Sanat, Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984, Halk Kültürü, Journal of Turkish Studies, Antika, Türk Folkoru Belleten, Trabzon Kültür-Sanat Yıllığı, Image, Kıyı, Antik-Dekor, T. İş B. Kültür Sanat Dergisi, Tarih ve Toplum** gibi dergi ve yıllıklarda maden sanatı, biyografi ve bibliyografya konularında 40'ın üzerinde makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve yurt dışında Türkoloji, Halkbilim, Sanat Tarihi ve El Sanatları ile ilgili kongre, seminer ve sempozyumlara katıldı.

Son 30 yıldan beri Anadolu'da bakır el sanatlarıyla ilgili olarak düzenli araştırmalar yaptı. Farklı coğrafi böigelere göre karakteristik özellikler gösteren bakır kap-kacak formlarını tesbit ederek örnekler topladı. Bakırcılık sanatında kullanılan ve her geçen gün biraz daha azalan el aletlerini de toplayarak, zengin bir koleksiyon meydana getirdi. Bunun yanı sıra, Orta Avrupa'da ve Balkanlar'da yok olmakta olan, Türk bakırcılık sanatının yayılım alanını tesbit amacıyla; **Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Kosova** ve **Bosna-Hersek'te** araştırmalar yaptı. Bu ülkelerde Türk bakırcılık sanatının derin izlerini taşıyan önemli bakırcılık merkezlerini dolaşarak, mukayeseli inceleme ve tesbitlerde bulundu.

Ana Britannica Ansiklopedisi'ne, "Bakırcılık" maddesini yazdı. **Büyük Larousse**'a "Bakırcılık" maddesini ve bakırcılıkla ilgili terimleri yazdı, görsel malzeme ile katkıda bulundu. **İstanbul Ansiklopedisi**'ne de aynı konuda maddeler yazdı. Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından 1982'den beri her yıl beş kişiye verilmekte olan "Ihsan Hınçer Türk Folkloru'na Hizmet Ödülleri"nden biri 1984'te kendisine verildi.

Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi ve Türkiye Anıt-Çevre-Turizm Değerlerini Koruma Vakfı (TAÇ Vakfı) şeref üyesidir.

Basılmış kitaplarından başka, "Bakırcılık Zanaatı Sözlüğü", "Halk Dilinde Bakır Kaplar", "Türk Bakırcılığında Saraybosna Üslûbu" ve "Hamamizade Ihsan'ın Hayatı ve Eserleri" adlı kitap bütünlüğündeki çalışmaları yayına hazırdır.

yayımlanmış kitapları

1- **Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984,** (İ. Aslanoğlu, A. Oy ve S. Koz ile), Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1984.

2- **Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1985,** Anadolu Sanat Yayınları, Istanbul 1985.

3- **Türk Folkloru Belleten 1986/1** (E. Aslanoğlu ile), Türk Folkloru Yayınları, Istanbul 1986.

4- **Türk Folkloru Belleten 1986/2** (E. Aslanoğlu ile), Türk Folkloru Yayınları, İstanbul 1986.

5- **Türk Folkloru Belleten 1987/1-2** (E. Aslanoğlu ile), Türk Folkloru Yayınları, İstanbul 1988.

6- **Trabzon Kültür-Sanat Yıllığı 1987** (M. Duman, A. Bahçekapılı ile), Trabzon Kültür Derneği Yayınları, İstanbul 1987.

7- **Trabzon Kültür-Sanat Yıllığı 1988-89** (M. Duman, S. Şa-

Solda Kayaoğlu, sağda Tarık Zafer Tunaya.

tıroğlu ile), Trabzon Kültür Derneği Yayınları, İstanbul 1989.

8- **Türk Halkbilimi İle İlgili Kitaplar İçin Bir Bibliyografya Denemesi** (1985-1990), Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1991.

9- **Eski İstanbul'da Gündelik Hayat** (E. Pekin ile), İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1992.

10- **Tombak,** Dışbank Yayınları, İstanbul 1992.

11- **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi- Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri** (Doç. Dr. Oktay Belli ile), Sandoz Kültür Yayınları: No. 14, İstanbul 1993.

yayımlanmış ilk yazıları

1- "Bedavacı", [kısa öykü], **Sezi,** Haydarpaşa Lisesi Fikir ve Edebiyat Dergisi, 1 (Mayıs 1963),s. 9

2- "Dergilerde" [tanıtma yazısı], **Yeni Fırat** (Elazığ), 20 (Şubat 1964). s. 19-21

3- "Dergilerde" [tanıtma yazısı], **Yeni Fırat** (Elazığ), 21 (Mart 1964), s. 28-29

4- "Üç Kişinin Hikâyesi" [kısa öykü], **Özgür** (Eskişehir), 33 (Haziran 1965), s.25-27

5- "Hababam Sınıfı" [tiyatro eleştirisi], **Genç Kalemler,** 1 (Mart 1966), s.10

6- "Babalık" [kısa öykü], **Defne,** 6 (Mayıs 1966), s.16-17

yayımlanmış makaleleri

1- "Turkish Copper World: 1 Copper Ewers", **Turing,** 63/343 (1979), s.52-61.

2- "Turkish Copper World: 2 Copper Jugs", **Turing,** 65/344 (1979), s.48-55.

3- "Atasözlerimizde Bakır Kaplar ve Bakırcılık", **Türk Folklor Araştırmaları,** 366 (Ocak 1980), s.8895-8896.

4- "Yeni Fırat dergisinde Yayınlanan Folklor ve Etnografya ile İlgili Yazılar" **Türk Folkloru,** 7 (Şubat 1980), s.22-23.

5- "Yeni Fırat Dergisinde Yayınlanmış Arkeoloji ve Sanat Tarihi ile İlgili Yazılar", **Arkeoloji ve Sanat,** 10 (Yaz 1980), s.26.

6- "Turkish Copper World: 3 Copper Cauldrons", **Turing,** 66/345 (1980), s.48-56.

7- "Bakır Bir Dergah Kazanı", **Sanat Tarihi Yıllığı,** IX-X (1979-1980), İstanbul, 1981, s.191-195.

8- "Turkish Copper World: 4 Braziers", **Turing,** 67/346 (1981), s. 56-62.

9- "Turkish Copper World: 5 Scoop-bowls and Soap-caskets", **Turing,** 68/347 (1982), s.65/72.

10- ""Turkish Copper World: 6 Buckets", **Turing,** 69/348 (1982), s.72-79.

11- "Bakır Kap Yapım Teknikleri: I Dövme Tekniği", **Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984,** İstanbul, 1984, s.215-265.

12- "Bakırcı Ustaları: I Edimeli Ömer Ağa (1911-1982)", **Halk Kültürü,** 1984/1, s.65-68.

13- "Bakırcı Ustaları: II Mehmet Celal Kaya", **Halk Kültürü,** 1984/3, s.55-64.

14- "Made in Turkey", **İstanbul Sheraton Magazine,** Winter 1984, s.20-22.

15- "Neccarzade Dergahı'na Ait Bir Çift Güğüm", **Journal of Turkish Studies,** vol. 7/1983 (Orhan Şaik Gökyay Armağanı II), Harvard University, Cambridge, 1984, s.287-291.

16- "Anadolu'da Yaşayan Bakır İbrik Biçimleri", **1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri,** 18-21 Kasım 1981- İzmir, İzmir 1984, s.263-266.

17- "Bakırcılık-Tarihçe, Teknikler ve Günümüzdeki Durumu", **4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri,** 21-24 Kasım 1984, İzmir, İzmir 1985, s.185, 187.

18- "Maden İşçiliğinin Dünü, Bugünü ve Yarını", **Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını (Tebliğler),** 17-19 Nisan 1985, Beytepe, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Ulusal Sanat Sempozyumu, Ankara, 1985, s.439-444.

19- "Bakır Bir Dergah Kazanı", **Antika,** 4 (Temmuz 1985), s.35-38 (Türkçe ve İngilizce metin).

20- "Mangallar I", **Antika,** 7 (Ekim 1985), s.14-21 (Türkçe ve İngilizce metin).

21- "Mangallar II", **Antika,** 8 (Kasım 1985), s.19-23 (Türkçe ve İngilizce metin).

İ. Gündağ Kayaoğlu ortada. Pertev Naili Boratav ve eşiyle Üsküp, Balkan Folklor Festivali (1985).

22- "The Art of Turkish Copperware", **ICOC** [İstanbul Ticaret Odası Dergisi], 17 (1986), s.38-42.

23- (Dr. Mustafa DUMAN ile), "Karadeniz Yayla Şenlikleri Geleneği İki Yıldır İstanbul'da da Sürdürülüyor", **Türk Folkloru,** 84 (Temmuz 1986), s.15-17.

24- "Romanya'da Türkçe Yayımlanan Türk Folkloru ile İlgili Dört Kitap", **Türk Folkloru Belleten, 1986/1,** s. 237-244.

25- "1985 Yılında Yayımlanan Folklor ve Etnografya ile İlgili Kitaplar", **Türk Folkloru Belleten, 1986/1,** s.245-254.

26- "1985 Yılında Yayımlanan Folklor ve Etnografya ile İlgili Kitaplar'a Ek", **Türk Folkloru Belleten, 1986/2, İstanbul 1987,** s.499-502.

27- "Copperwork in Anatolia", **Image,** 6 (1987), s.10-12.

28- "İsmet Zeki Eyuboğlu'nun Yapıtları", **Kıyı,** 16 (Temmuz 1987), Trabzon 1987, s.6-7.

29- "İsmet Zeki Eyuboğlu ile Söyleşi", **Kıyı,** 16 (Temmuz 1987), Trabzon 1987, s.8-9.

30- "Trabzon'dan Yetişen Değerli Eğitimci İbrahim Cudi Bey (1863-1937)", **Trabzon 87 Kültür-Sanat Yıllığı,** İstanbul 1987, s.287-292.

31- "Balkan Dillerine Türkçe'den Geçen Bakırcılık Terimleri ve Bakır Kap-Kacak Adları", **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri,** V. Cilt Maddi Kültür, VI-VII, s.183-219.

32- "Hamamızade Ihsan-Hayatı ve Eserleri", **Kıyı,** 26 (Mayıs 1988), s.8-11.

33- "Murat Uraz-Hayatı ve Eserleri", **Kıyı,** 29 (Ağustos 1988), s.8-11.

34- "Necati Zekeriya'nın Eserleri", **Çevren,** 67 (Eylül-Ekim 1988), Priştine (Yugoslavya), s.15-21.

35- "Struga: Şiirin Öbür Adı", **Kıyı,** 33 (Aralık 1988), s.8-9

36- "1986 ve 1987 Yıllarında Yayımlanan Folklor ve Etnografya ile İlgili Kitaplar", **Türk Folkloru Belleten 1987/1-2,** İstanbul 1988, s. 177.

37- "Günümüzde de Yaşamını Sürdüren Aydınlatma Araçları: Şamdanlar", **Antik-Dekor,** 2, (Nisan 1989), s.84-89.

38- "Trabzon'da 76 Yıllık Geçmişi Olan Futbol ve 67 Yıl Önce Trabzon'da Yayımlanan Futbol Konulu Bir Kitap", **Trabzon 88-89 Kültür-Sanat Yıllığı,** İstanbul, 1989, s.371-380.

39- "Dolmakalemlerin Ağababası Olan Yazı Takımları: Divitler", **Antik-Dekor,** 5, (Ocak, Şubat, Mart 1990), s.50-54.

40- "Altınla Kalaylanan Kaplar: Tombaklar", **Antik-Dekor, 7,** (Temmuz, Ağustos, Eylül 1990), s.40-43.

41- "Kahraman Maraş'ta Bakırcılık", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi,** 10 (Haziran 1991), s.30-35.(s.87'de İngilizce özet)

42- "Türk Bakırcılığının Balkanlardaki İzleri: Saraybosna Bakırları", **Antik-Dekor,** 11, (1991), s.66-70.

43- (Doç. Dr. Oktay Belli ile) "Trabzon Bakırcılığının Tarihsel Gelişimi", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi,** 18 (Haziran 1993) s. 46-48.

44- (Doç. Dr. Oktay Belli ile) "Tokat'ta Bakırcılık Sanatının Tarihsel Gelişimi", **Tarih-Toplum,** 124 (Nisan 1994), s. 35-42 ●

bir noel akşamı hamlet'in şatosunda

• Gülseren Engin

Kutuplardan esen rüzgar tenimizi kavuruyordu. Karşımızda Hamlet'in Şatosu... Ardında buzdan bir levha gibi gergin ve berrak kuzey göğünün altında, akşamın giderek kızıllaşan ışıklarıyla yıkanıyordu. İki sıra, içi su dolu dehlizle çevrili şatoya, tahta köprüleri aşarak gidiliyordu. Bu dehlizlerden başka kalın duvarlarla da çevrilmiş, sıkı sıkıya korunmaya alınmıştı.

O güne dek Hamlet'in gerçekten yaşamış biri olduğunu bilmiyordum. Onu, Shakespeare'in oyun kahramanlarından biri sanıyordum yalnızca. Bu nedenle Hamlet'in Şatosuna gideceğimiz söylendiğinde çok heyecanlanmıştım. Danimarka'nın duygulu Prensi bu şatoda yaşamış ve amcasının entrikalarına karşı burada savaş vermişti demek. (Sonraları Shakespeare'nin tarihte yaşanmış olaylardan yola çıkarak oyunlarını yazdığını, üstelik Hamlet'in oyunda olduğu gibi ölmediğini, sürgünde olduğu İngiltere'den gizlice dönüp sarayı ateşe verdiğini ve amcasını öldürüp tahta geçtiğini de öğrendim).

Uzun tahta köprülerden geçip, kemerli taş kapıları aşıp, şatonun dış avlusuna vardık. Şatoya ulaşabilmek için bir dehliz ve bir kalın duvar daha geçmemiz gerekti. Karşımızda ışıklarla süslü bir çam ağacı noeli anımsatıyordu bize. Az sonra şatonun kilisesinde Noel ayininin başlayacağını haber veren çanlar çalmaya başladı. Boğuk çan sesini izleyerek yürüdük. Mermer heykeller ve kabartmalarla süslü görkemli kapılardan, gizemli, loş dehlizlerden geçerek iç avluya ulaştık. Kilise tıklım tıklım doluydu. Turist olduğumuzu anlayınca bizi içeri almadılar. Onları ayinde bırakıp şatoyu dolaşmaya başladık.

Görkemli şato, kalın taş duvarları, göğü tırmalayan süslü kuleleri, sivri burçları ve en çok da Hamlet'in yaşadığı şato olduğu için ilgimizi çekiyor, merak uyandırıyordu. Oysa vakit geç olduğundan içerisini gezmemiz olanaksızdı. Çaresiz avlulardan geçip kuzeye bakan bahçeye çıktık. Sert kuzey rüzgarı bir anda çarptı yüzümüze. Hava zaten çok soğuktu. Elimiz ayağımız buz kesmiş, burnumuz duyarsızlaşmış, yanaklarımız kızarmıştı soğuktan. Yine de bahçeyi çevreleyen duvarın üzerine çıkıp kuzey denizine bakmak istedik. Merdivenleri tırmandığımızda, rüzgarda kırışan buz mavisi suların ve ince bir sis perdesinin ardında İsveç kıyılarının uzandığını gördük. Demek bu denli yakında İsveç. Arada sadece İstanbul boğazından biraz daha geniş bir boğaz vardı. Tarihte Danimarka'nın kuzeyden gelen Vikinglerin akınlarına uğradığını, kimi zaman onların buyruğunda yaşadığını ancak uzun süren savaşlardan sonra yeniden egemenliklerini kazandıklarını okumuştum. Birbirine bu denli yakın kıyılar için savaşların olması kaçınılmaz galiba.

Yakıcı soğuğa dayanamayıp indik duvardan aşağı. Kuzey denizi ve İsveç kıyılarını duvarın ardında bırakıp ayrıldık. Hamlet'in şatosundan. Günün son ışıkları şatoyu çevreleyen dehlizin sularında yansıyordu. Sular, kuzey rüzgarıyla ürperiyor, donmakla donmamak arasında bir yerde kararsız akıyordu. Kim bilir belki de kıyıdaki çıplak ağaca ve tüm soğuğa karşın sularında yüzen kuğulara sesleniyorlardı: "Olmak, ya da olmamak... işte bütün sorun bu..." •

şiirler

Sait Küçük

bildiri

ellerimden
ekmek
çevremden
insan
bahçemden
çiçek
yatağımdan
kadın
evimden
çocuk kokusu
eksildiği gün
beni öldü bilin

hapishaneye karşı

saksıdaki sarmaşık
koşuyor pencere aralığından
dışarda yaşanan özgür dünyaya

isyana devam ediyor
yastık
ranza
ve zincir

tünel vuruyor
mahkumların
yürekleri
yaşama

sesini bana bırak ve hidayet karakuş

● Öner Yağcı

1946 Yalvaç doğumlu Hidayet Karakuş, öğretmenliğe yazarlığı ve şairliği katarak aydınlatıcılık görevini yerine getiren bir sanatçı. Eğitimin bir sanat olduğu bilinciyle bu çifte kimliği edinen ve sürdüren Hidayet Karakuş, içinde yaşadığı toplumun insanlarının sorunlarını, emekten yana bir dünya görüşüyle saptayıp yoğunlaştırarak şiirle ve düzyazının çeşitli biçimleriyle sunuyor bize. Sunduğu ürünleriyle sevginin ve umudun çoğalması yolunda katkılarda bulunan Karakuş'un son yapıtı bir şiir kitabı: **Sesini Bana Bırak***

Yayımlanmadan önce dosya olarak "1993 Ceyhun Atuf Kansu Şiir ödülü"nü kazanan **Sesini Bana Bırak**, Karakuş'un, 1979'da yayımladığı **Günaydın Gül Yaprağı** adlı ilk şiir kitabından ve **Kemeraltı Şiirleri** (1982), **Hangi Leylasın Sen** (1986, 1982 Nevzat Üstün Şiir Başarı Ödülü) adlı kitaplarından sonraki 4. şiir kitabı.

Karakuş'un ayrıca "1981 Mehmet Ali Yalçın Roman Ödülü" üçüncülüğünü (Burhan Günel'le birlikte) kazanan **Yağmurlar Nereye Yağar** (1981) ve "1991 Ferit Oğuz Bayır Roman Ödülü"nü kazanan **Uykusu Derin Şehir** (1991) adlı iki romanıyla çocuk romanları ve radyo oyunları da var.

Sesini Bana Bırak'a

"günün akan ışığından uçan

usul bir sözcükle başlıyor

kendi yörüngesini arayan bir sözcükle" (s.7) dizeleriyle giriliyor. Bu dizeler aynı zamanda kitabın ilk şiiri olan "muştu" adlı şiirin de başlangıç dizeleri. Bu başlangıçta girdiğimiz **Sesini Bana Bırak**'ta, insan duyarlığının yoğunlaştırılmış birçok örneği ardı ardına çıkıveriyor karşımıza. Bu karşılaşmalar, Karakuş'un şiiri için ardı ardına yargılar vermemizi sağlıyor hemen.

Ayrılıklar var Karakuş'un şiirinde örneğin. Özellikle halk edebiyatımızın en temel sorunsalı olan ayrılıklar:

"ardında masallar bırakan bir sevgili / can yoldaşının uzağında / yüzünü bileyen kederle bekliyor..." (s.10)

"tam senden ayrıldığım saatlerde / ağzımda bir nar tanesi gibi duruyor adın..." (s.11)

"uğursuz bir susuş gibi / bekliyor ayrılığı / herkesin göğün boşluğunda / gezinip duran o büyük ayrılığı..." (s.16)

Sevgiler var örneğin:

"saçlarına sinen aşkın ışığıyla dağılıyor..." (s.10), "bakarım yüzüm sevgiye boyanmış..." (s.13), "aşkın yumuşak ikliminde akan..." (s.50), "sevişen bütün coğrafyalarda..." (s.52), "sevişirken güneşle kalbinin geniş yatağında..." (s.46), "anlamak ister insan sevişirken / sevişirken anlaşılmak..." (s.58), "yine de / hiçbir şey kalmaz / yaşayandan yarına / aşktan başka..." (s.66), "adı aşk olmasın / aşınıyor durmadan sözcükler..." /s.81)..."

Hüzünler var: "hüzün kendini yeniden yaratmıştır..." (s.20).

Şiirler var: "şiirlere toprak olmuş (s.20), şiirlere koydum adını (s.21), en soy şiir yazılır orda (s.28), hurma çöle tutsak bir şiirdir (s.33), bütün şiirlere bedel (s.57), şiirle büyüsün (s.72)..."

Şarkılar var: "o şarkı yine... söyler mi yaşamın büyük

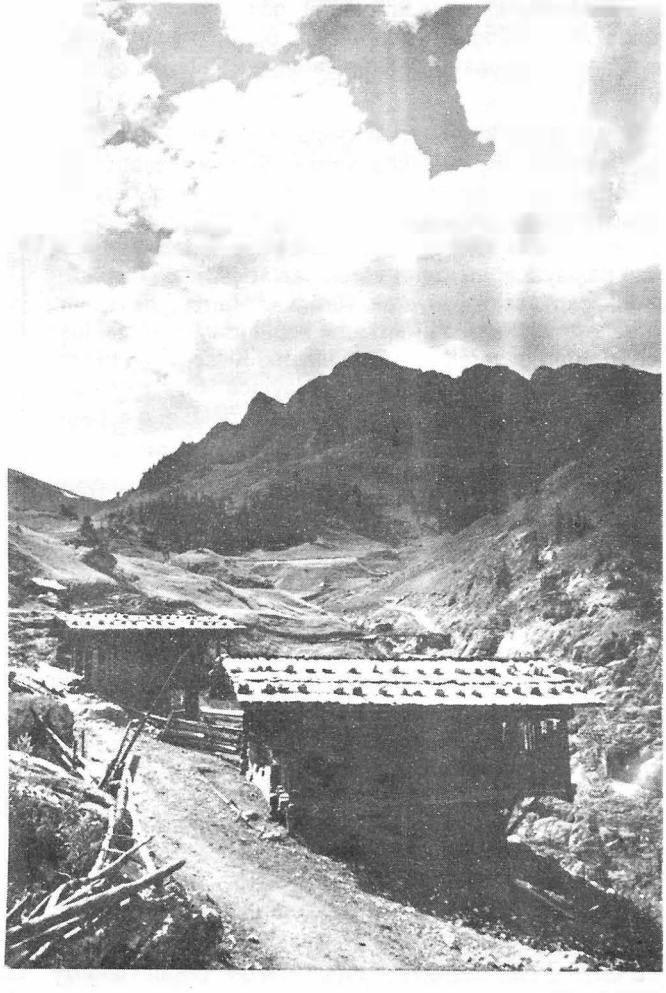

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

ezgisini..." (s.18), yeni sesiyle bir şarkı (s.25), bir şarkıyla bekler (s.67), o beklenen şarkının içinde yürümektedir bilene (s.68)..."

Çiçekler var: "çiçeklerdir sözcükler (s.20), öpüşlerle büyümük bir çiçek (s.36), balkonunda sevişti̇ğin çiçeklere (s.45), seslerine mermiler taktığım çiçekler (s.46), bahçemde sessiz büyüyen çiçek (s.61), çiçeksi gecitler (s.82)..."

Tarih var: "bir tarih şeridine işaretlenmiş (s.26), kerpiç erimiş tarih yorgun (s.31), tarih çarık ve bakır (s.35), tarihimin korkak bezirgânı (s.43)..."

Umut var: "umut geniş bir tarla (s.32), umudun ilk harfini sen çizersin (s.50)... Rüzgâr var, ses var, kuşlar var, deniz var, su var, gülüşler var, gökyüzü var, dünya ve yaşam var; insan ve yaşam.

Bunların şiirini yazıyor işte Karakuş. Ege'den coğrafyamıza yayılan onurlu, dirençli, umutlu bir insan sesi oluyor şiiriyle.

Kitabın sonuna konulan ve daha önce **Karşı** dergisinin 77. sayısında (Eylül 1993) yayımlanan "Yurttaş'la Karakuş Birbirlerine Sordular" başlıklı söyleşide Karakuş, "soylu, kalıcı yapıtlara yönelerek işimize devam etmek gerektiğini düşünüyorum." (s.86) diyor Yurttaş'a (ve tabii okuyucularına). **Sesini Bana Bırak**'taki şiirler, Karakuş'un bu düşüncesini gerçekleştirdiğini gösteriyor. Soylu ve kalıcı bir şiirin ipuçlarını veren konu, imge, duyarlık, şiir emekçiliği ve kendi özgün sesini kazanma yolundaki çaba ve başarısıyla Karakuş, toplumcu şiir damarımızın genç bir boğumunu oluşturuyor. Aynı söyleşide Hüseyin Yurttaş'ın söylediği, "... şiir kalır geriye, sayıklamalar değil. Gerçek şiir kendi yatağında ağır, görkemli akışını sürdürüyor. Benim şiirim de o büyük ırmakta bir damla olarak değişe dönüşe yol alıyor, almayı sürdürüyor. (s.87-88)." cümlelerini Karakuş'un şiiri için de söylemek istiyorum. Yurttaş elbette, özellikle son iki şiir kitabı **Kod Adı: Mansur** ve **Kirli Tarih**'teki ulaştığı zenginlik ve özgünlükle ve hak ettiği ödüllerle, şiir ırmağında kendini kabul ettirmiş bir damla olarak bunu söyleyecek gücü bulmuştur kendinde. Karakuş'un şiirinde de bu güç var işte. Kendi söyleyişiyle, "Bir şair bence öncelikle kendine özgü bir söylemi yaratmaya çalışır. Kendi sesim dediği bir şiiri yarattığında, kendini türlü etkilerden kurtarmış görür... Kendi şiirimi kurma konusunda bilinçli bir uğraş verdiğimi biliyorum... Ozanın şiirine sinen bir kişiliği vardır bence..." (s.88), düşünceleriyle oluşturduğu son şiirlerinde, bu kişilik arayışının önemli bir durağa doğru hızlıca yol aldığını söylemek istiyorum. Karakuş, **Günaydın Gül Yaprağı**'ndan ve **Kemeraltı Şiirleri**"nden çok farklı, çok değişik, çok özgün bir sesle ve kişilikle var bugün. Türkçesinin zenginleştiği, dizelerinin imge'lendiği ve uzadığı, ses ve müzik öğesinin öneminin arttığı, duygu ve düşünce aktarımının yoğunlaştığı **Sesini Bana Bırak**'taki şiirleriyle Karakuş'un, kendi sesini yakalamış olduğunu düşünüyorum. Birçok kaygıyı ve arayışı (örneğin dilin kullanımı, sözcük seçimi, yaşamın anlamına yaklaşım, tarihe bakış, geleceği kurma sorumluluğu, sanatın bir inat ve inanç işi olduğu vb.) geride bırakan bir şair olarak Karakuş, şiir bahçemizin değerli bir çiçeği oldu **Sesini Bana Bırak**'la. ●

---

* ***Sesini Bana Bırak***, *Hidayet Karakuş'un şiirleri, Bilgi Yayınevi, 1994, 94 sayfa.*

kimbilirkim'e mektuplar

● **İbrahim Yıldız**

01.09.1993, Çarşamba

Bugün hiç durmadan yazacağım. Gece Asım Öztürk'ün "Körlüğü Konuşmak" adlı şiir kitabını okudum. Bu kitapta beynimi yıkayan, yüreğimi ısıtan şiirler var. "Körlüğü Konuşmak", şiiri algılamayı beceremeyenlere, uzağı gösteren, derin katmanlara indiren gönül gözlüğü de olabilir, beyin gözlüğü de!..

Usumdan, bu doğruların geçtiği bir sırada, yanıma Ahmet Büyükbektaş geldi. Kapıda Hür Kalyoncu, Necdet Yaşar ve ÖDTÜ, elektronik mühendisliği bölümünde okuyan Bülent Müsellim göründü. Defterimi kapatıp söyleşmek zorunda kaldım. Öyle ya "Şiir Sofrası" adlı aylık kültür, sanat ve yazın dergisini çıkaracak, Karabük'ün enini, boyunu ortaya koyacaktık. Bu konudaki tartışmalar uzun sürdü ama zamanımız boşuna dökülmedi denize! Ne ki Asım Öztürk'ün kitabını yazmayı ertelemek zorunda kaldım. (...)

İnsana çok şey kazandıran, böyle tartışmalar, kazanım bakımından iyi oluyor, iyi oluyor da; yazan bir insanın kurgularını bozuyor. Dostlarım yanımdan ayrılırken, beni iki gün aramamalarını söyledim ve konuşmamı şöyle sürdürdüm: "Yüküm ağır, yazılacak çok şey var! Belleğim bu yükü taşımayıverir; ben ortada çobanlar gibi kaval çalarım! Üstelik yarından itibaren yüküm daha da ağırlaşacak: Cumhuriyet gazetesinin kitap eki dergisi, Varlık, Adam Sanat, Milliyet Sanat, Gösteri dergileri gelir. Posta kutusundan da dergiler çıkmaya başlar. Bu arada kitap da gelirse ne olur biliyor musunuz? İlkin gözlerimi; sonra beynimi ve yüreğimi kurşuna dizerler. Elimden kalemi, defteri alıp çöp kutusuna atarlar!" (...)

Dostlarım bu sözlerimi duyunca kahkaha atmadılar ama "gece okur, gündüz yazarsın" dercesine gözlerimin içine baktılar. Öteki dünyaları görebildiler mi bilmem ki? Gözlerimin kapıları çok uzaklara açıktı o anda!... Şimdi kocaman bir dağın eteğinde, yalnızlığımın tadını çıkarıyorum. Güpgüzel bir yatakta uyumak gibi birşey bu. Başıma bir bakraç soğuk su dökse birisi şöyle konuşmaya başlardım, dudaklarımı serinleten suyu emerek:

– Bu yaşta uyunur mu hiç, bu yaşta durulur mu?

Yanıbaşımda duran masa ve sandalyelerin dili olsa bu soruyu şöyle yanıtlarlardı:

– Bir ayağın öteki dünyada, öteki ayağın beriki dünyada!

Öteki masada kağıt oynayan gençler duysa bu söyleşiyi, belki de şöyle haykırırlardı:

– Ne yapıyorsan yap, ama boş durma!..

Çay içerek, simit yiyen ihtiyar adam uyanır. Elinin tersiyle gözlerini siler, garsonu çağırır, simit satan çocuğu arardı...

Bunlar ders oldu bana. Başladım Asım Öztürk'ün "Körlüğü Konuşmak" adlı kitabını yeniden okumaya: "Çöz beni" diye haykırdım ilkin, sonra şu dizeleri fısıldadım: "Uzaklıkların dursun gelemem / Taş yontar / Gül budarım / Sabahın seher vaktinde / İçiririm suyumu demire / söylemem acılarımı"

Sevgi dolu sesler kesti yolumu, şiirin tamamını bu nedenle okuyamadım. Şiirlerden sesler döküldü sessizliğime:

– Asım!

– Asım!

– Asım!

– (...) ●

rasim çubukçu'yla yeni sergisi üzerine

● Söyleşen: **Osman Zeki Demirkale**

– Sevgili Çubukçu, yaşamöykün üzerine olsun ilk sorumuz? Neler yaşadın? Kendini, çevreni nasıl tanıdın?

– 1952 yılında Trabzon merkez İncesu köyünde 5 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak doğdum. Çocukluğum, Maçka'nın yüksek köy ve yaylalarında, doğa ile iç içe geçti. Yaşadığım o yerlerde insanlar hâlâ doğanın zor koşullarında hayatlarını sürdürüyorlar. Bütün bu zorluklara rağmen, sevecen, kendileriyle barışık gönüle açık, en güzel, en içten insanlardır bunlar. Bana da kendimi tanımayı öğrettiler.

– Resim sanatının güzelliklerine ulaşmak nereden kaynaklanıyor? Seni resim yapmaya iten etkenler nelerdi?

– Çizginin, boyanın, rengin varlığını bilmeden sönmüş ateşten aldığım kömürlerle çizer, bitkilerin renkli bölümlerini ezerek resim yapardım.

– Resim alanındaki öğreniminiz, etkilendiğimiz kişiler ve resimlerinizdeki doku üzerine neler söylemek isterdiniz?

– Köyde biten ilkokuldan sonra önce Trabzon Karma Ortaokulu öğrenciliği ardından Trabzon Erkek İlköğretmen Okulu... Özellikle öğretmen okulu yıllarım daha bilinçli daha yoğun geçti. Resim sanatını tanıdığım, resmi sevmeye başladığım yıllar oldu okul yıllarım. Bana ilk kıvılcımı tutuşturan resim öğretmeni Mustafa Beşgen oldu. Resimle iç içe dopdolu geçen öğretmen okulu yıllarımda üretkenlik hep sürdü. Ardından düşlerini kurtuğum İstanbul Eğitim Enstitüsü yılları başlıyor. Bu dönemde İlhami Demirci ve Süleyman Saim Tekcan Hocalarımla birlikte süren; zorlu, güç ve güç olduğu kadar da zevkli çalışmalarımı belirtmek isterim.

Eğitim Enstitüsü yıllarında litografi, siyah - beyaz çalışmalar, çizgisel, dokulu, lifli kompozisyonlarla örülen bir altyapı kendini gösterdi. 1973'te Erzincan Merkez Ortaokulu'nda ilk öğretmenlik yıllarım başladı.

– Öğretmenlik mesleğinde sizde iz bırakan bir anı, bir olay anımsıyor musunuz? Öğretmenlerinden de olabilir bu...

– Karma Ortaokulu öğrencisi olduğum sıralarda müdürümüz şair Nabi Üçüncüoğlu'nun hasta olduğunu biliyorduk. Bir gün, iki öğretmenimizin yardımıyla sınıfın kapısına kadar gelerek, "Allahaısmarladık çocuklarım" demesini hiç unutamıyorum. Bu yüce tavır hâlâ belleğimde. O zamanlar öğretmenliği tanımıyordum. Ne zaman ki öğretmen oldum, bu tavrın nedenini anladım. Bu anı aslında öğrenciliğime ait olmasına karşın, bana öğretmenliğin kutsallığını sürekli hatırlatan bir durum olmuştur. Bu sözün anlamında sevgili öğ-

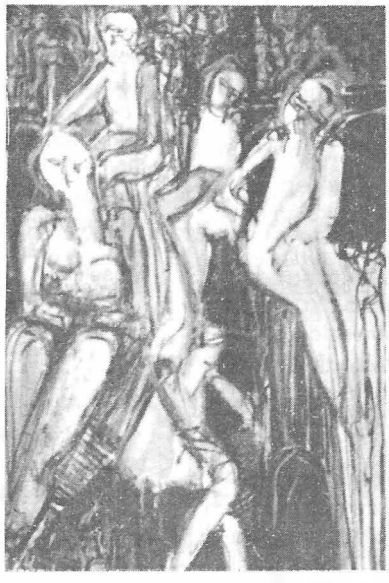

retmenimizin ölüme yolculuğu anlatılıyormuş meğer.

– Resim öğretmenisiniz. Bu mesleği sürdürürken katıldığınız sergiler, yaptığınız çalışmalar, resim anlayışınız ve gerçekleştirmek istedikleriniz üzerine görüşlerinizi alsak...

– İlk sergim, İstanbul Taksim Sanat Galerisi'nde, "1973 İstanbul Eğitim Enstitüsü Mezunlar Sergisi"ydi. Ardından Trabzon galeriyle tanışmadan önceki dönemde Sağlık Müzesi'nde bir karma sergiye katıldım. O dönemde Trabzon'da bulunan Okan Çağal, Yusuf Kâtipoğlu, Haydar Durmuş gibi resim alanındaki sanatçılarla birlikte bir karma sergiye renkli bir ağaç baskıyla katıldım.

Ardından resim yapan birçok arkadaşımızla birlikte yoğun bir mücadeleden sonra Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi adı altında bir galerinin açılmasını gerçekleştirmemiz sanat açısından çok büyük bir rahatlama getirmiştir bu kente. Artık bundan sonra galerili yıllar başlar. Yusuf Kâtipoğlu ile başlayan Turan Enginoğlu ile süren ve şu ana kadar gelen galerili yıllar... Benim de içinde bulunduğum heyecanlı, sevinç dolu, duyarlı yıllarda arka arkaya açılan birçok sergiye katıldım. Bu sergilerin geleneksel hale gelmesinin çekirdeğini bu sıcaklık oluşturmuştur.

İlk kişisel sergim 1978'de gerçekleşti. Güzel Sanatlar Galerisi'nde açtığım ilk sergimin ağırlığı öğrencilik yıllarıma da taşan litografi ağırlıklı grafik sergimin ardından 1989 - 1990 ve 1992 yıllarında 2., 3. ve 4. kişisel sergilerim gerçekleşti. Hiç kuşkusuz bu sergiler sürecinde geleneksel sergilere de katıldım.

1988'de Trabzon ilinde açılan "Sanatçı Gözüyle Atatürk" konulu resim yarışmasında başarı ödülü ve Ordu ilinde düzenlenen resim yarışmalarının ilkinde ikincilik ödülüm var.

23 Haziran 1994 günü Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi'ndeki bu son sergimde ise, 1992'ye kadar yaptığım çalışmaların bir bölümünü sergiledim.

– Biraz da resimle bize anlatmak istediklerinize geçelim. Evet, neyi nasıl anlatıyorsun?

– İnsan ilk bakışta çevresinin ürünüdür. İlk etkilenim, yetişme koşulları oldukça önemlidir. Doğaldır ki burada önemli olan, yaşanılan çevrede örülen sanat kişiliğidir. Bu kişilik özgür, çağdaş yaklaşımlarla gelişir ve giderek evrensel boyuta ulaşır. Ortak dille birlikte çağdaş, evrensel boyutta estetiğin aranmasıdır sözkonusu olan. Bu yapı içinde resimlerimle ilgili şu değerlendirmeyi yapabilirim: Resimlerim soyut altyapılı (yarı soyut) figüratiftir. Çoğunlukla kare boyutlarında lifli, kontur ağırlıklı figürler birbirine bağlanmaktadır. Grafiksel etkinin de gözlendiği resimlerimde, birbirinden habersiz yığınla figürün mekansız bir evrende bireysel işlevlerini lekesel bütünlüğe ulaştırmaktadır. Özellikle insandır bana konu olan. Bu insanlar her durumdadır. Benim insanlarım bana göre resmedilmiş. Koşan, iş gören, hareketli insanlar değil bana konu olan insanlar. Oturan, duran, düşünen, en çoğu da yolcu insanlardır. Yolcu insanlar gizemli bir birliktelik içindedirler de ondan mı onları benimsiyorum bilemiyorum.

Ressam Rasim Çubukçu (solda), ressam Osman Zeki Demirkale'yle. Trabzon, 23 Haziran 1994.

Lacivertler, morlar, kırmızılar, sarılarla uyumsuzlaşan ama sonunda uyum içine giren renkler, lifler, konturlarla örülmüş figürler. İşte benim resimlerim.

– Trabzon'un şöyle bir geçmişine baktığımızda, birçok sanatçıyı yetiştirmişiz. Bunların bir kısmı büyük sanat merkezlerinde yoğun etkinliklere girişmiş. Bir kısmı yaşadığımız kentte sanatını sürdürmektedir. Şu anda burada etkinliğini sürdüren sanatçılar arasında sen de varsın. Trabzon'un sanat potansiyelinin Türkiye genelindeki yerini ve olması gereken durumu nasıl görüyorsun?

– Değerli bir dostumun Saldıran Özmen'in anlattıkları geliyor aklıma. İstanbul'da bir galeriye gider ve resimlerini sergilemek isteğinde bulunur. Galeri müdürü ilgisiz bir tavırla "yer yok kardeşim" der. Onun ısrarı üzerine, galeri müdürü, "kardeşim sen nerelisin?" sorusuna "ne yapacaksın nereli olduğumu?" deyince konuşma sırasında Özmen'in ağzından kaçırdığı "Trabzonlu" sözcüğü müdürün dikkatini çeker ve "Kardeşim neden söylemedin Trabzonlu olduğunu? Açabilirsin elbette, sizlere yerimiz var" der. Bu anı, yöremiz sanatçılarının resim sanatındaki yerini belirleme açısından ilginç olsa gerek.

Türkiye boyutlarında bakıldığında, Trabzon gerçekten resim sanatı için önemli bir kent. Özellikle güzel sanatlar alanında adından çokça söz ettirmiş bir kültür kentidir Trabzon. Doğasının güzelliği, tarihi bir kent oluşu, oldukça önemli bu özelliğinde. Bu nedenle de çok ressamlar yetiştirmiştir yöremiz.

Bedri Rahmi Eyuboğlu, Burhan Uygur, Orhan Peker, Mustafa Ayaz, Veysel Günay, Süleyman Saim Tekcan, Yusuf Kâtipoğlu, Muzaffer Akyol ve daha sayabileceğim bir çok sanatçı hep bu topraklardan yetişmiştir. Bütün bunların yanında çok değerli resim hocaları da görev yapmış Trabzon'da: Zeki Kocamemi, Kayıhan Keskinok, Fikri Cantürk, T. Zühtü Ellezoğlu... gibi.

Kısaca sanatsal altyapısı iyi örülmüş bir kent Trabzon. Bütün bunlara kentin hareketli, heyecanlı, kıpır kıpır insanını da katarsanız, bu sonucu almanız doğaldır.

Sorunuzda belirttiğiniz duruma katılıyorum. Trabzon'un bereketli sanat ortamında yetişen sanatçıları dışarıya, büyük kentlere göndermişiz. Bu belki de zorunlu bir kaçış, ama herşey bir yana şu da bir gerçek: Geçmişinde olsun, şu anda olsun, sanat açısından birçok değerler yetiştirmemize karşın, halen Trabzon'da yaşayan bu değerler bir elin parmakları kadar azdır. Dışarıdan sergiler çok az geldiği ve sanat içerikli kitap, dergi, gazete vb. yayınların sınırlı olduğunu unutmadan yapmamız gereken tek şey, bu alanda ortak bir yargıyla bu sanatımızın boyutlarını geliştirmektir; yaptıklarımıza çok yönlü sahip çıkmaktır.

– Sevgili Rasim, senin resim öğretmeni olarak bu kentte yaptığın yoğun çalışmalara, toplumumuzun her kesiminden insanların tanık olduğu bir gerçek. Bir gün, resim sergisi açarsın; bir başka gün bir oyunun dekorlarını düzenlersin. Buna pankart yazımını, grafik düzenlemesini de katmak sözkonusu... Ressamlıkla resim öğretmenliği, yazarlıkla edebiyat öğretmenliği hep özdeş tutulur. Bu konuda sen neler söylemek istersin?

– Resim dalında öğrenim gördüğümüz yılları anımsıyorum. Bu dalda yetişen insanlar olarak hepimizde büyük heyecanlar vardı. Öğretmenlikte bu heyecan yetenekli öğrencilerle dolduruluyor. Resim öğretmeni çalıştığı birimde görev adına çok işe koşan kişi oluyor. Doğal olarak da bu durum yaratıcılığı köreltiyor. Resim, salt eğitimle olmuyor, sanatsal heyecanları da taşımak gerekiyor. Bir dalda eğitim görmek de sanatçı olabilmek için yeterli olmuyor kanısındayım. Bunun yanında resmin parasal bir yanı var. Resim yapmak, sergi açmak kişinin ekonomisini zorluyor. Bu zorluğa destek olunması gerekiyor. Bunun da küçük merkezlerde bir düş olduğunu belirtmek isterim.

– Senin resimlerine bakanlar onlarda belirgin bir şekilde bir "Rasim Çubukçu Biçemi"nin olduğunu görürler. Bu kazanım, sanatçı adına kıvanç verici bir durum. Resimlerinin dokusunu da gözönüne alarak bu konuda neler söylemek istersin?

– Belirttiğiniz durum kendi adıma gerçekten kıvanç verici. Olması gereken de bu olsa gerek. Bu biçemin resim öğrenimi gördüğümüz kurumun son sınıfında oluşmaya başladığını söyleyebilirim. Daha sonra kuşkusuz değişiyor, gelişiyor. Ancak konuyla ilgili ilk olumlu yargıları hocam Süleyman Saim Tekcan'dan almışım diyebilirim. Biçemi bir kişilik olarak değerlendirebilirim. Resimlerimde bana özgü diyebileceğim durumlar var: Örneğin, figürlerde bir mekan anlayışı yok. Yığınla insan birbirinden farklı alemde. Doğal olarak perspektif bulunmuyor çalışmalarımda. Bunun yanında değişik zaman boyutlarını içeren farklı konumların birlikteliği çalışmalarımı yeni bir ufukta topluyor. Bu da sanırım "bana özgü"lüğü oluşturuyor.

Bu noktada biz sanatçılara düşen görev ve sorumluluk çok büyüktür. Şunu da unutmamak gerekir: Sanatçıya düşen görev kadar toplumun bütün kesimlerine de sorumluluk düşmektedir. Sanatçılar değişik kesimlerden destek görmeyi beklemektedirler.

Bu arada Trabzon Güzel Sanatlar Galerisi'nin daha işlevsel bir duruma gelmesini sanatçılara kucak açan, izleyicilerle sıcak bağlar kurabilen bir düzeye ulaşmasını diliyorum. Ayrıca sanatın ve sanatçının desteklenmesinin büyük kentlerde olduğu gibi sanatın kökleşmesine, yaygınlaşmasına kapı aralayacağını belirtmek isterim.

– Güzel Sanatlar Galerisi'nin sorumluluklarına değindiniz. Bununla birlikte Trabzon'daki diğer galerilerle ilgili neler söylersiniz? Bunların resim sanatının gelişmesine ne gibi katkıları olmaktadır?

– Kentimizde bildiğiniz gibi, Devlet Güzel Sanatlar Galerisi yanında bir çok galeri daha var. Belediyeye bağlı Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi, Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi, Hamamizâde İhsanbey Kültür Merkezi, İş Bankası, Akbank, Vakıflar Bankası sanat galerileri gibi galeriler var. Ayrıca Şehir Kulübü Sanat Galerisi'nide sayabilirim. Bütün bu sanat merkezlerinin sanata içtenlikli katkılar yaptığına inanıyorum. Ancak açık kalma zamanlarının daha uzun süreli olmasını, bütün sanatçılar adına istediğimi belirtebilirim.

– Eklemek istediğiniz başka bir durum var mı? Unuttuğunuz, yarım bıraktığınız...

– Sanata soluk veren tüm sanatçıları, sanatseverleri kucaklayarak saygılar sunuyorum. Sanatçı olmanın, bu çileli yolda yürümenin bedelinin ağır olduğuna inanıyorum. Bu arada şunu da vurgulamak istiyorum: Trabzon'da Güzel Sanatlar Lisesi'nin kurulması hepimizin isteğidir. Bu isteğin hayata geçirilmesini diliyorum.

– Sevgili Rasim Çubukçu, ben de bize bu olanağı verdiği için Kıyı yöneticilerine sevgilerimi sunuyor, son sergin dolayısıyla seni bir kez daha kutluyor, sanata omuz verenleri selamlıyorum. ●

maçkalı fıkra tipi cemal aga

● Mustafa Duman

I. giriş

Trabzon ili, Maçka ilçesinin Meksilâ (Çatak) köyü tarih boyunca çok işlek bir karayolu olan Trabzon-İran yolu üzerinde kurulmuştur. Yol üzerindeki küçük çarşısı kocaman ceviz ağaçları, soğuk suyu ve pirzolası meşhur bir mola yeridir. Bu küçük çarşı 1955 yılında çıkar bir yangında kısmen yanmış yanan yerler sonradan yeniden yapılmıştır. 23-24 Haziran tarihinde meydana gelen heyelân felâketinde ise bu çarşı tamamen toprak altında kalarak haritadan silinmiştir. 63 kişinin hayatını kaybettiği bu heyelân felâketinden sonra yeni çarşı 1 km. aşağıda yeniden kurulmuştur. Meksilâ halkı fındık ve mısır ziraati yanında ticaret ve daha çok şoförlükle geçinir.

Meksilâlılar şakacı, nükteci ve hoşsohbet insanlardır. Kendi aralarında espirili konuştukları gibi duyduklarını da tatlı mübalağalar ile espirili bir şekilde anlatırlar. Kendileri hakkında en çok anlattıkları, başka yerlerde de varyantlarına rastladığımız şu fıkradır:

BİZ ADAM DEYİLUK MEKSİLÂLİYUK

Meksilâ'da arabası bozulan bir yabancı şoför kendisine yardım etmeleri için orada bulunanları çağırır. Aldıran olmaz. Bu kez:

– Orada bana yardım edecek bir adam yok mu? diye sorar. Orada bulunanlardan biri bunun üzerine:

– Biz adam deyiluk Meksilâliyuk, der. (1)

Özgün bir "kara mizah" örneği olabilecek şu fıkra da Meksilâlı tarafından yaşanmış acı bir olaydır:

MEKSİLÂ YİTTİ

23-24 Haziran 1988 tarihinde meydana gelen heyelân felâketinden birkaç gün sonra gurbetten dönen bir Meksilâlı, Meksilâ çarşısının ve çevresinin toprak altında kalarak yokolduğunu görünce gözlerine inanamaz ve yanındakine:

– Uy nenem Meksilâ yitti, der. (2)

Kısaca meksilâlılar Pertev Naili Boratav'ın incelediği Karatepeliler, Sivrihisarlılar gibi yer yer kendilerini saf yerine koyan, kendi kendisi ile alay etmesini bilen, şakacı, hoşsohbet insanlardır. (3)

II. meksilâlı cemal aga (yavuz)

Meksilâlıların içinde yaşadığı olaylar ve yaşamından çıkartılan fıkralar bakımından en çok sivrilen kişi Cemal Aga ya da Muratoğlu Cemal diyetanınan Cemal Yavuz'dur.

Cemal Yavuz 1916 yılında Meksilâ'da doğdu. Meksilâ komşu köyümüz olduğu için Cemal Aga'yı 1955 yılından beri tanırdım. Şakacı, hoşsohbet ve iyiliksever bir insandı. O da her Meksilâlı gibi şoförlüğe merak salmış ve 1940'lı yılların sonunda sarı renkli bir otobüs almıştı. Önceleri araç sahibi, sonradan da şoför olarak bu otobüsle Maçka-Trabzon, Trabzon-Bayburt-Erzurum arasında yolcu taşıdı. Şoför ehliyetini bir hayli maceradan sonra alabilmişti. Cemal Aga ve sarı otobüsü ayrılmaz bir ikili idiler. Birçok fıkralarında bu sarı otobüs de geçer.

Cemal Aga sarı otobüsünü ki birçok kez yuvarlanmıştı, sattıktan sonra 1960 yılına kadar Meksilâ'da lokanta işletti. 1960 yılında bir minibüs aldı ve Maçka-Trabzon arasında yolcu taşıdı. Daha sonra İstanbul'a gitti ve orada bir süre minibüs şoförlüğü yaptı.

Cemal Aga 1970 yılında öldü ve Meksilâ'da aile mezarlığında toprağa verildi.

III. cemal aga fıkralarının fıkra tiplerindeki yeri

Türk Halk fıkraları Lâmii Çelebi'den beri birçok yazar ve araştırmacı tarafından tasnif edilmiştir. (4) Cemal Aga'nın fıkralarının Türk halk fıkraları üzerinde çalışan araştırmacıların tasniflerindeki yerini belirtmeye çalışacağız.

Cemal Aga fıkralarını Pertev Naili Boratav tarafından yapılan fıkra tasnifinde bir yere yerleştirmek güç. Çünkü Boratav tasnifinde dar bir alanda bilinen "yerel fıkra tipleri" yer almıyor. (5)

Dursun Yıldırım fıkraları yedi gruba ve bu grupları da çeşitli alt gruplara ayırdı. Cemal Aga fıkraları Dursun Yıldırım tasnifinde "örnek şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler" grubunun "mahalli tipler" alt grubuna girmektedir. (6)

Nevzat Gözaydın tarafından yapılan fıkra tasnifinde fıkralar içeriklerine göre tasnif edildiği için Cemal Aga fıkraları kendi aralarında da değişik tiplere girmeleri bakımından ayrılıyor. Örneğin bazı fıkralar "eşitleyici tipe" girerken bazı fıkralar da "açıklayıcı" tipe girmektedir. (7)

Bazı yerel fıkra tiplerini tesbit ederek halk edebiyatımıza kazandıran Saim Sakaoğlu'nun fıkra tasnifinde Cemal Aga fıkraları "tarihte yaşamış şahıslar etrafında teşekkül eden fıkralar" grubunun "sadece yaşadıkları bölgelerde tanınan tipler" alt grubuna girmektedir. (8)

Yerel fıkra tipleri içerisinde incelenen Cemal Aga fıkralarının en belirgin özelliği, fıkraların büyük bir kısmında Cemal Aga'nın sarı otobüsünün yer almasıdır. Bazı fıkralarda da minibüsü söz konusudur. Fıkraların büyük bir kısmı bu otobüs etrafında oluşmaktadır. Sarı otobüs bu fıkralarda kişileştirilmiştir. Develerden ürker, iyi beslenemeyince ölür. Bu durum diğer yerel fıkra tiplerinde, örneğin Konyalı Tayyip Ağa, Ağınlı İbik Dayı'da yoktur. (9) Değişik bir özellik olarak ortaya çıktığını görüyoruz.

IV. cemal aga'nın fıkraları

1. BESLEYEMEDUK DA ELDİ

Cemal Aga'nın sarı otobüsü Bayburt'ta yuvarlanmıştı. Geçmiş olsun, deyip soranlara:

- Ne yapalım bobam, besleyemeduk da eldi, der. (10)

2. OTOBÜS ÜRKTÜ

Gene bir gün Cemal Aga'nın otobüsü Bayburt yolunda yuvarlanır. Ufak yaralarla kurtulan Cemal Aga Meksilâ'ya döner. Cemal Aga'yı otobüssüz görenler ne olduğunu sorarlar. Cemal Aga:

- Bizim otobos Bayburt'ta develeri gördü, ürktü, atladi yoldan altına, der. (11)

3. OTOBÜS BOZULUNCA

Cemal Aga'nın otobüsü Maçka-Trabzon yolunda bozulur. Yolcular inerler. Cemal Aga tamire başlar. Aradan bir hayli zaman geçer. Yolcular mırıldanmaya başlarlar. Cemal

Aga durumun farkına varır ve sinirli bir şekilde yolculara:

- Ne oluysuğuz, sizi buraya kadar getiren elbette çareğuze da bakar, der. (12)

4. SÜRDÜM ÇIKTIM YOLA

Cemal Aga Bayburt yolunda otobüsü ile seyrederken keskin bir virajı alamaz ve tarlaya girer. Bir süre tarlada seyrettikten sonra tekrar yola çıkar. Ama yolcular iyice korkmuştur. Dönüşte Cemal Aga olayı şöyle anlatır:

- Virajı alamaduk bobam, otobos tarlaya girdi. Yolcilar bağırıyi. Bende hiç heyecan yok. Süürdüm çıktım yola. (13)

5. TOPRAK HATTI

Cemal Aga şoför ehliyeti almak için kulak muayenesine gider. Doktor işitme testi için Cemal Aga'nın kulağına yavaşça birşey söyleyecek, Cemal Aga da bunu tekrarlıyacaktır. Doktor Cemal Aga'nın kulağına eğilir ve yavaşça:

- Doksan altı, der. Cem Aga tekrarlar:

- Toprak hattı. (14)

6. VERDUN Mİ DA İSTEYSIN?

Cemal Aga henüz şoför ehliyetini almadığı günlerde sarı otobüsü için şoför tutmuştu. Zaman zaman kendisi de aracı kullanıyordu. Bu günlerden birinde Cemal Aga'nın yolunu kesen trafik polisleri ehliyetini göstermesini isterler. Cemal Aga gayet sakin bir şekilde polislere:

- Bobam ehliyeti verduğuz mi da isteysuğuz, der. (15)

7. ÖLÜLER BİR TARAFA SAĞLAR BİR TARAFA

Cemal Aga sarı otobüsü ile Erzurum yolunda kaza yapar. Otobüs devrilir. Yolcular bağrışır. Ortalık karışır. Cemal Ağa ortaya çıkar ve yolculara:

- Ula ne bağırıyısuğuz. Ölüler bir tarafa sağlar bir tarafa, diye çıkışır. (16)

8. YARALILAR Bİ TARAFA AYRILSIN

Yukarıdaki fıkranın bir varyantı da şöyle:

Cemal Aga bir kış günü sarı otobüsü ile Vavuk dağında kaza yapar. Şişman vücuduyla arabanın altından sürünerek çıkar ve yüksekçe bir yerden yolculara seslenir:

- Bobam yaralilar bir tarafa ayrılsın ölüleri anlayalım, der. (17)

9. MİNİBÜSTE YİRMİ BEŞ YOLCU

Cemal Aga minibüsü ile Maçka-Trabzon arasında yolcu taşırken bir gün trafik polisleri tarafından durdurulur. Minibüste tam yirmi beş yolcu vardır. Yolcular indirilir. Cemal Aga'yı tanıyan trafik polisi ona:

- Cemal Aga bu kadar insanı tekrar minibüse sığdırabilirsen sana ceza yazmayacağım, der. Cemal Aga:

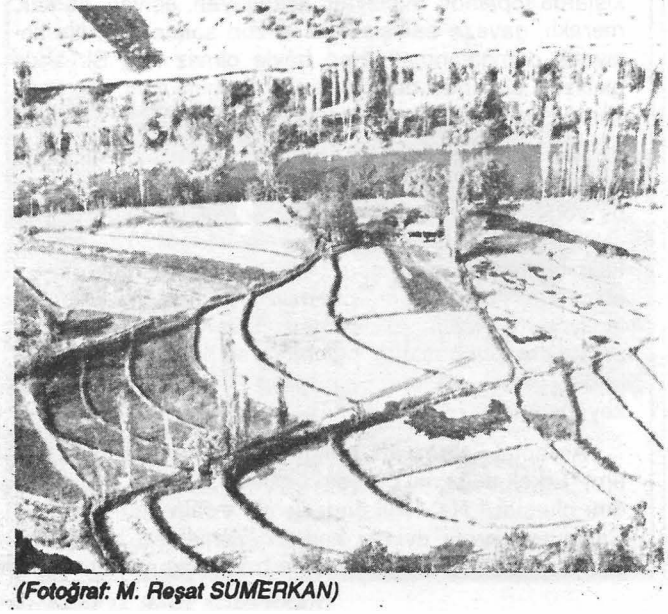

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

- Kabul der ve yolculara döner, demin ayakta duranlar oturacak, oturanlar ayakta duracak, minibüse marş marş, der. Keskin ve pratik zekası sayesinde cezadan kurtulur. (18)

10. YANDI BİTTİ KÜL OLDİ

Cemal Aga bir ara Meksilâ'da lokantacılık yaptı. Bu arada, 1955 yılında çıkan bir yangında Meksilâ çarşısının büyük bir kısmı, Cemal Aga'nın lokantası da dahil olmak üzere yandı. Yangının ertesi günü Mulaka köyünden birisi Cemal Aga'ya geldi ve:

- Cemal Aga senin depoya kazma sapları bırakmıştım. Onlar ne oldu? diye sorunca Cemal Aga dayanamaz:

- Onlar anağun şeyi gibi yandi bitti kül oldi, der. (19)

11. BU ARAP BENİ NAZAR ETTİ

Maçka'ya gelen illuzyonist, sinema salonunda gösteriler yapar. Gösteriler bittikten sonra Cemal Aga ayağa kalkar ve illuzyoniste:

- Bobam müsaade edersan bir manyatizma (hipnotizma demek ister) da ben yapacağım. İlluzyonist, tamam, der ve Cemal Aga elinde boş bir şişe ile sahneye çıkar.

- Bu şişeye gireceğim, der. Sahneye iki kişi çağırır. Gözlerini kapamalarını söyler. Önceden hazırladığı kazan karasına ellerini sürüp birbirlerinin yüzlerini boyamalarını sağlar. İki kişi gözlerini açınca birbirlerine gülmeye başlarlar. İlluzyonist Cemal Aga'ya:

- Hani şişeye girecektin? der. Cemal Aga:

- Girecektim bobam girecektim ama, yüzü siyaha boyananları göstererek, habu araplar beni nazar etti, der. (20) •

---

1) Bu fıkra Meksilâ köyünden, 1951 doğumlu Nejdet Öztürk'ten derlendi.

2) Bu fıkra Zanha (Çeşmeler) köyünden, 1952 doğumlu Hasan Ali Duman'dan derlendi.

3) Pertev Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik, Ankara, 1969, s. 429-432.

4) Lamiizade Abdullah Çelebi, Latifeler, (Hazırlayan: Yaşar Çalışkan), İstanbul, 1978, s. 25

5) Pertev Naili Boratav, Türk Halk Edebiyatı, 4. Basım, İstanbul, 1982, s. 85-88

6) Dursun Yıldırım, Türk Edebiyatında Bektaşi Tipine Bağlı Fıkralar, (İnceleme-Metin), Ankara, 1976, s. 21-28

7) Nevzat Gözaydın, "Türk Fıkralarının Tasnifi Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Tasnif Denemesi", Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanlı Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri, Ankara, 1977, s. 204-207.

8) Saim Sakaoğlu, "Türk Folklorunda Üç Ahmak Fıkraları", Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca, Konya, 1992, s. 42-44.

9) Saim Sakaoğlu, A.g.e. s. 77-85 ve s.87-99

10) Bu fıkrayı komşu köyümüz Meksilâ'da dinlemiştim.

11) Bu fıkrayı Zanha köyünden 1935 doğumlu İhsan Duman'dan dinlemiştim.

12) Cemal Aga'nın bu çok bilinen fıkrasını Meksilâlılardan dinlemiştim.

13) Bu fıkrayı Zanha köyünden 1945 doğumlu Hasan Yadigâr Duman'dan derledim.

14) Bu fıkrayı Zanha köyünden 1952 doğumlu Hasan Ali Duman'dan derledim.

15) Bu fıkrayı da Meksilâlılardan dinledim. Başkalarına bağlanan varyantları da vardır.

16) Bu fıkrayı 1958 doğumlu Metin Duman'dan derledim.

17) Bu fıkrayı Meksilâ köyünden, 1951 doğumlu Nejdet Öztürk'ten derledim.

18) Bu fıkrayı da Nejdet Öztürk'ten derledim.

19) Bu fıkrayı Meksilâlılardan duydum.

20) Bu fıkra Nejdet Öztürk tarafından Meksilâlı, 1946 doğumlu Cemal Yılmaz'dan derlendi.

** Bu yazı 19-21 Ekim 1992 tarihlerinde Konya'da Selçuk Üniversitesi tarafından düzenlenen "II. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi"ne sunulan bildirinin metnidir.*

trabzon sevdalanması

İhsan Topçu

Gökyüzünde iki güneş gördüm ben
Trabzon'da doğar batar birisi
Denizinden dağlarına bir başka dünya
Gönlümüzü tutsak etmiş
Yeşiliyle mavisi

Bir tutam düş kanatlarında
Bütün martılar Yoroz'dan geçer
Selam söyler eşe dosta
Eski bir başkent ruhu dolaşır
İçimin Uzunsokaklarında

Şimdi bir dal kırılır uzaklarda
Var say ki bir karaymiş dalıdır
Unutulmuş düşler dirilir bir bir
Hep çocuk kalır bir yanımız

Bir Trabzon sokağındayım hayal meyal
Yağız delikanlılar sarmış dört yanımı
Ahu bakışlı kızlarda o nazlı eda
Yollara karışmış gençliğim
Şu kırmızı kazaklı masum bakışlı
Yere sert basan çocuk benim
Yıllar almış hızımı
Sönmüş mangal yüreğim

Felek bırakmış bizi haburalara
Bir hiç akşamında bunalırken gün
Dursun Reis al demiri
Vira uşaklar vira
Bu hasret bu karanlıklar bitirecek bizi
Zifiri katran üzerimiz
O cennet kıyılara yali yali gidelim
İstanbul Boğazı'ndan al bizi Karadeniz

keşke hasta olsam(mı?)

● **Perihan Uysal**

Tutsak bir serçe yüreği, kafesini kırıp kaçmak istercesine çırpınıyor. Onsekiz basamağı çıkana dek, onsekiz hastalık yakıştırdı -yakıştıramadı demek daha yerinde olacak belki de- kendine: Bir verem oldu (olamadı), bir kanser, bir şeker...

Kanser olsam? Aman Allah korusun! Anemi çok hafif kalır! Biri olmalı, ama hangisi? En iyisi verem olmalı! Hastalık bahanesiyle biraz yatar dinlenirim. Hem artık veremden, eskisi gibi, ölen de yok.

Başında pervane oluyor herkes. Eşi de ilgileniyor. Acıdığından belki, belki de çabuk ayağa kalksın, diye. Olsun, ilgileniyor ya... Çiçekler, pastalar, kolonyalar dağ gibi yığılıyor. Dağ gibi yığılıyor bulaşıklar. Uyuması, dinlenmesi gerek. Başı dönüyor, gözlerinin önünde, kelebekler (toz renkli kanatları) uçuşuyorlar. Kara pamuk kümecikleri, tozlar uçuşuyor. Divanların altları, kapıların arkası, sehpaların üzeri tozla kaplanmış. Eşi, toplayıp divanın üzerine attığı çamaşırları şöyle bir iteleyip oturmuş bulmaca çözüyor. Oğlan, oyun sanıyor annesinin yatışını: Ata biner gibi binmiş sırtına, bir yandan zıplıyor, bir yandan saçlarını dizgin yerine çekiştiriyor. Saçları dibinden sökülecek sanki. Can acısıyla tüm gücünü toplayıp bağırıyor.

Sancılanmış gibi yapmayı akıl etmeseydim, deli damgası yemem işten değildi. Delilikle akıllılık arasındaki, başkalarının değer yargılarıyla çizilen, incecik sınırın delilik yakasına, yine başkalarının değer yargıları ile geçmek ne denli kolaymış. Birden sözün bin türlüsü bakışlarda toplandı: Suçlayan, aşağılayan, acıyan, korkak, meraklı, geveze bakışlar aldı sözün saltanatını. Ne kolaymış damgalanmak. Hep böyle olmaz mı? Bir anda akıllısın, bir anda deli; bir anda namuslusun, bir anda namussuz... Dizginleri sıkı tutmak gerekiyor.

Zaman vurdumduymaz oluyor acılar yaşanırken. Ayakları prangada tutuklu gibi, sürüklendikçe acılar daha bir yoğunlaşıyor, daha bir çörekleniyor yüreğimize. Geçiverse zaman, tahlil sonucunu alıversem. Şöyle elle tutulur bir hastalığım varsa, yeryüzünün en mutlu insanı olacağım. Hastalığım önemsizce, ne yaparım, bilemiyorum. Nasıl bakarım yüzüne? Nasıl veririm harcanan paranın hesabını? Önemsizse bu acılar niye? Aylardır devlet hastanesine gidip geliyorum, bir tanı koyamadılar.

Ah aptal kafam, ah, hangi akla uydum da işten çıktım! "Erkek değil mi, çalışsın beslesin. Sen de evinin kadını olursun." Ne denli önemliymiş evinin kadını olmak! Çalışırken kimdi evimin kadını? Yemekler, bulaşıklar, çocukların bakımı, temizlik yine bana düşüyordu. Şimdi

değişen ne? Şimdi çalışıyor olsaydım, onun eline bakmazdım, parama sözüm geçerdi. "Erkek değil mi, çalışsın, beslesin." miş! Aptal ben! Hangi çağda yaşıyorum? Amacım yalnızca beslenmek mi? Ah, ah... Bir de akıllı geçinirim. Ya bu yaptığıma ne demeli? Neydi beni etkileyen? Sözde mutlulukları eşleriyle görev gereği sevişmeleri karşılığında elde ettikleriyle doğru orantılı artan bu kadınlar mıydı, yoksa bir işin ucundan tutmadığı yetmezmiş gibi, tüm çabalarıma karşın sürekli eleştirecek birşeyler bulan, bir "eline sağlık"ı çok gören eşimin tavırları mıydı? Bilemiyorum. Belki ona inat olsun diye yaptım bunu, işi bırakmam kendimce bir direnme denemesiydi, birşeylèri değiştirme çabasıydı. Yazık ki yeni sorunlar getirmekten başka işe yaramadı. Ben aynı ben olduktan sonra işi bırakmak, çevre değiştirmek neye yarar. Hep kolay yolu seçiyorum: kaçmak.

"Aman ne iyi, yemeğini pişir, bulaşığını yıka beyefendinin bir doktor parasını çok görsün." "Aklını başına al kızım, erkek bu, bugün ölsen, yarın birini getirir. Sana acır mı sanıyorsun?" "Sen kendini düşünmezsen, kendine bakmazsan, kimse bakmaz. Kendini düşünmüyorsan, çocuklarını düşün, git bir özel doktora." "Anne sağken babanın bir gözü görürmüş, ölünce ikisi de görmezmiş." "Elin kadınını getirince çocukların halini düşün. El elin çocuğuna ne kadar bakar? Kendine acımıyorsan..." Söz yığını, söz harmanı. Her biri uçuşan dikenler gibi, beynime bir konup bir kalkıyorlar. Her konuş binbir acı saplıyor yüreğine.

Öğrencilerinden boşalan dünyasını komşuların dolduracağını, gezmelerle, ev işleriyle avunacağını sanırken daha büyük bir boşluğa düşmüştü. Onu tek avutan şey kitaplarıydı. Evlenirken zengin bir akrabanın armağan ettiği kitaplığı (Öğretmene kitaplık alınır, diye düşünmüş olmalı) boş kalmasın, diye aldığı kitapları şimdi elinden tutuyordu. Okumak giderek bir tutkuya dönüşmüştü. Pazar harcamalarından artırdığı üç-beş kuruşla hemen kitap alıyor, eşinin evde olmadığı saatlerde okuyordu. Çünkü, ne zaman birşey söylese, kitaplardan öğrendiğini öne sürerek okumasını engellemeye çalışıyordu. Bir gün, "Keşke çamaşır makinası olsaydım, hiç olmazsa düşünmezdim. Ben de onun gibi hep aynı işleri yapıyorum. Tek farkımız, o yaptığının ayırdında değil, acı çekmiyor, sıkılmıyor, yorulduğunu bilmiyor." dediğinde eşi, bir gözünü televizyondan ayırmadan, hiç gülmeyen yüzünü daha bir asmış; "Ne biçim konuşuyorsun? Normal bir insanın sözleri değil bunlar. Hep okuduğun kitaplardan öğreniyorsun bu anormallikleri. Kaç kez söyledim sana. Bu kadar çok okuma, diye. Sıkılıyormuş. Neyin eksik? Karnın tok, sırtın pek." demişti.

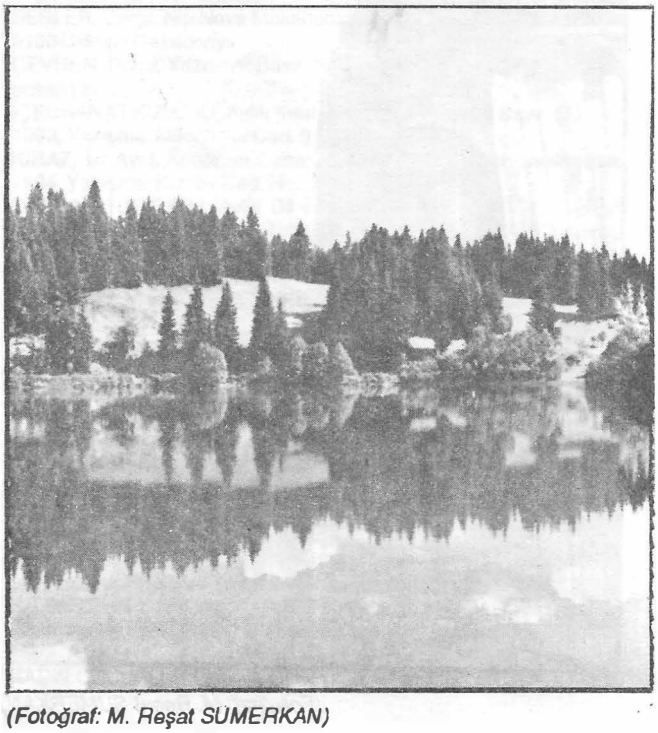

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

"Bir şey çıkmadı, hasta değilmişim. Sinirselmiş." Dünyanın en büyük suçunu işlemişcesine boynunu bükecek, başını öne eğecekti. Kolu ağrısa, bacağı ağrısa, ciğerleri, böbrekleri... Hepsinin hakkı vardı hasta olmaya, ama sinirlerini değil. Sinirler ancak suçlu bulunabilirdi aksayınca.

"Söylemiştim sana, para harcamaya bayılıyorsun." diyecekti. Zaten sabah evden çıkarken şakaya vurup söylememiş miydi?

"Hoşça kal, akşama görüşürüz."

"Sonuç temiz çıkarsa o zaman görüşürüz."

"Tahlil sonucu temiz çıksın ben sana sorarım." diye kükrüyor okul müdürü. "Konsolosluğun doktoruna gitmem şart mıydı? Okul doktoru neyine yetmedi? Beni elin gavuruyla muhatap ettin, izin vermek zorunda bıraktın." Karşısında hasta bir öğrenci değil de, cinayet işlemiş biri var gibi. Öyle yırtınırca bağırıyorki; erkekliğini, amirliğini kanıtlama çabasını ele veriyor. Bitişik odadaki memurların korkudan eli ayağına dolaşıyor, ama o korkmuyor, başı dik kendini savunuyor: "Eğer tahlilde bir şey çıkarsa o zaman ben size sorarım." diyor. Bunu söylerken kendinden başka kimsesi olmadığını da biliyor. Nasıl soracak? Şimdilik belli değil.

Çocukluğumda annemin babama, babamın toprak sahiplerine boyun eğişlerini gördükçe için için kızardım. O zamanlar kendime söz vermiştim, kendime savunacaktım, ezdirmeyecektim. Küçücükken öğrendiğim, öfkelerimle, başarılarımla beslediğim direncime ne oldu şimdi? Şimdi haksız mıyım? Bana ne oldu? Evlilik her şeyin bitmesi mi demek? Arkadaşlarımın da benden kalır yanları yok. Hepimiz birşeyleri tutukladık yüreğimizde: Kimimiz resmi, kimimiz müziği.Şiirler, öyküler, tiyatro çalışmaları her biri uzak düşler oldu. Benim tutuklularım herkesinkinden çok. En önemlisi, kendimi tutukladım içimde. Ben ben değilim artık. Bildiklerini kendine uygulayamayan, bol bol öğüt veren (ben yapamıyorum, siz yapın dercesine) bir ben var şimdi. O uzak düşleri unutabilsem, belki bu denli acıtmazdı. Hafta sonlarında derneklere gidiyor, kadın hakları için çalışıyorum. Ya kendi haklarım? Kendi hakkını savunamayan başkalarınınkini nasıl savunur?

Saatine baktı. Tahlil sonucu alınmış olmalıydı. İçi titreyerek laboratuara girdi.

Elinde tahlil sonucunu gösteren kağıt, ağlasın mı gülsün mü bilemiyor. Eşinin karşısına başı dik çıkabilecek, öldürücü olmasa da elle tutulur bir hastalığı var artık. Ama sevincinden oynarım sanırken o denli sevinemiyor. Düşünceleri hastalığın çok ötesinde. Geçmişe çengel atmış, direncini taşımak istiyor bu güne. Yıllardır gömülü tuttuğu direncini kazıp çıkartmak istiyor.

Keşke hastalık çıkmasaydı! ●

ardından

Betül Tarıman

- Enver Gökçe için -

dal kırsak, toplasak ateşlesek
broy broy desek dağlarda
gül gülistan içinde görseler bizi.
Enver Gökçe

şubat/
şairim
yediveren gülü acının
kıyım dehlizinde
ışıltılı sesi kanırtılmış
açarım yol bulmuş çiçek gibi
düşlerine atların
toynak sesi bulanmış.

mart/
dar sokaklarından geçtim
erzincan'ın
kemaliye ilçesinin
iniyordu akşam
mor cepkenli
kız gibi
tutarak yasını/
dalgın sessizliğin
ağlıyordu
sarı çiçek yaylası
ağlıyordu
iki yanı ağaçlı.

nisan/
sen ey
usul giden süvari
sen sessiz çocukluğumun
güz örtüsü
atlas örtülerini
kör kuyulara sererken zaman
taşıdın izini
sabahçıl çiçeklerinin
giz yüklü bulutları gibi
kentin avuçlarında.

yüreğim üşüyor

Haşim Şahin

Yüreğim üşüyor
Donakalmış gülüş, yaşadıklarım!
Bütün umutlarım bıraktı beni
iki yakamı toplayınca sensizlik.

Saatlerce dikip sonsuza gözlerimi
Ağlıyorum olup bitene.
Bazen ürküyorum kalbimin koşusundan.
Bu denli sevgiyken coğrafyam
Mevsimler hüzün mü olmalıydı...

Yüreğim üşüyor,
Kimliğim tartışılıyor yüzyılın sonunda.
Seni içim,
İçimi sen bilmezdim
Yorulmuşken acılara tutunmaktan.
Oysa sılamdın,
Çiçek Anamın özlediğim yanağı.
Ve ayrılık oldun aramızda yazık ki
Can ile Ozan'ın!

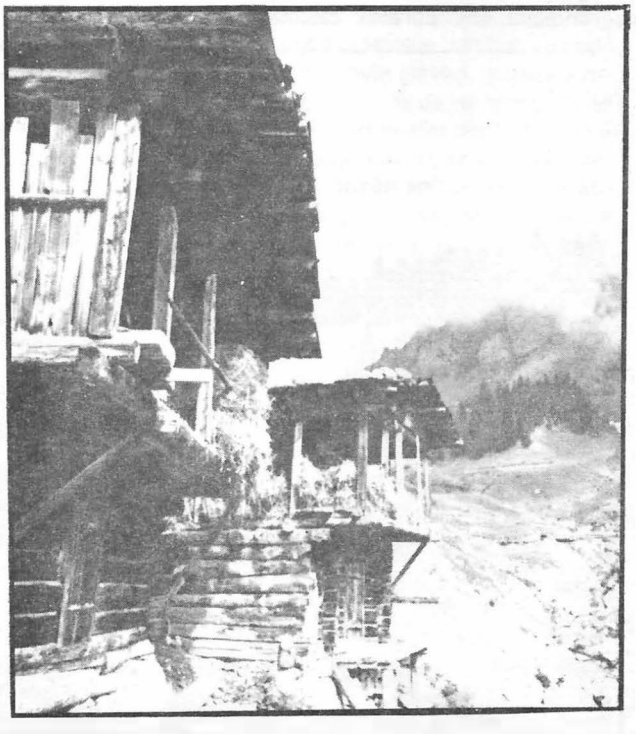

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

bize gönderilenler

SOSYAL DEMOKRASİ, Siyasi Dergi, Sayı: 16, Temmuz 1993, Yazışma: Cinnah Cad. Alabaş Sokak No.: 5 Çankaya - Ankara.
KIRKMERDİVEN, Aylık Sanat Edebiyat ve Kültür Dergisi, Sayı: 38 - 39, Haziran - Temmuz 1993, Yazışma: P. K. 705 - Antalya.
TÜRK BANKASI KÜLTÜR SANAT DERGİSİ, Sayı: 12, Mayıs 1992, Yazışma: 92. Girne Caddesi Lefkoşa - Kıbrıs.
İLERİ KİTABEVİ KİTAP BÜLTENİ, Bülten, Temmuz 1993, Yazışma: SSK İşhanı, A Blok No.: Z-02 Konak - İzmir.
DÜNYA - EKONOMİ - POLİTİKA - KİTAP, Dünya Gazetesi Kitap Eki, Sayı: 21, 2 Temmuz 1993, Yazışma: Narlıbahçe Sokak No.: 15, Cağaloğlu - İstanbul.
BARTIN, Günlük Gazete, 70. yıl, Yazışma: İskele Cad. 78 / A - Bartın.
DEVREK POSTASI, Günlük Gazete, Yıl 37, Yazışma: Tefen Caddesi Devrek / Zonguldak.
ABANA, Siyasi Gazete, Sayı: 204, Temmuz 1993, Yazışma: Abana Gazetesi / Abana.
TAN, Panorama, GYKŞ Tan Redaksiyonu, XV Kat, P. K. 199 38000 Priştine / Yugoslavya.
ORTAM, Yıl 12, Yazışma: İsmail Beyoğlu Sokak, Muharrem Apt. No.: 5 Köşklüçiftlik Lefkoşa - Kıbrıs.
ALTERNATİF YAZIN, Dergi, Sayı: 2, Temmuz - Ağustos 1993, Yazışma: P. K. 96 Güzelyurt - Kıbrıs.
YENİ BİÇEM, Aylık Yazın - Düşün Dergisi, Sayı: 14, Haziran 1994, Yazışma: P. K. 68 Ulucami - Bursa.
ANKARA SANAT REHBERİ, Aylık Dergi, Yazışma: Milli Müdafaa Cad. No.: 8, Kızılay - Ankara.
TÜRK DİLİ DERGİSİ, Aylık Dil Dergisi, Yazışma: P. K. 118, Kadıköy - İstanbul.
ORSEV BÜLTEN, Ordu Sanatevi Yayın Organı, Yazışma: P. K. 66 - Ordu.
İNSANCIL, Aylık Kültür - Sanat - Edebiyat - Düşün Dergisi, Yazışma: Mollafeneri Sokak, Nadir Han, No.: 40 - 42, Kat: 5, Cağaloğlu - İstanbul.
ÖĞRETMEN DÜNYASI, Aylık Meslek Dergisi, Yazışma: Selanik Caddesi, SSK İşhanı, A Blok, Kat: 8, No.: 512, 06452 Yenişehir / Ankara.
ABECE, Aylık Dergi, Yazışma: P. K. 131, Yenişehir - Ankara.
DAMAR, Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi, Yazışma: Necatibey Cad. 54 / 10 06440 Demirtepe - Ankara.
KARŞI, Aylık Kültür Sanat Edebiyat Düşün Dergisi, P. K. 371, 06423 Kızılay - Ankara.
YAZIN, Kültür Sanat Edebiyat Dergisi, Yazışma: Mainzerland Str. 147 / VD / 6000 Frankfurt am Main 1 Almanya.
SESLER, Dergi, Nip Nova Makedonija Mito Hacıvasilev - Yasimin bb 9100 Üsküp / Makedonya.
ÇEVREN, Dergi, Yazışma: Basın Sarayı, Kat: XV, 3800 Priştine / Yugoslavya.
İÇEL SANAT KULÜBÜ, Aylık Kent Sanat Bülteni, Yıl: 3 Sayı: 17, Eylül 1993, Yazışma: Mücahitler Cad. 9 Sokak No.: 10 - Mersin.
KİRAZ, İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı: 5, Mayıs - Haziran 1994, Yazışma: Kızılay Cad. No.: 2 / E - Tekirdağ.
ÇAĞDAŞ TÜRK DİLİ, Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı: 76, Haziran 1994, Yazışma: Dil Derneği, Tuna Cad. 5 / 12 Kızılay, 06410 Ankara.
POLİTİKA, Demokrat Düşünce Dergisi, Sayı: 3, Haziran 94, Yazışma: İstiklâl Cad. Ömer Reis Çıkmazı No.: 2 Kat: 1, 07046 Antalya.
İLKYAZ, Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı: 23 / 24, Mayıs - Haziran 94, Yazışma: Konur Sokak No.: 38 / 7, Kızılay - Ankara.

KIZILTOPRAK ANILARI, Nezih, H. Neyzi, Anılar, Peva Yayınları, İstanbul, 224 s.
ŞÜKRAN KURDAKUL, Yaşamı ve Yapıtları, İnceleme - Araştırma, Hazırlayan: Öner Yağcı, İstanbul, Çınar Yayınları, Nisan 1994, 319 s.
SULARLA, Ahmet Uysal, Şiirler, Yeni Biçem Yayınları, İstanbul, Haziran 1994, 46 s.
DÜŞSEL SENFONİ, Ahmet Bütüç, Şiirler, Dost Yayınları, Yugoslavya, (1994), 62 s.
BU BİR HASAN İZZETTİN DİNAMO KİTABIDIR, Hasan Hüseyin Yalvaç, Yazılar, Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994, 31 s.
BU GÜZELİN UĞRUNA KARDEŞ KARDEŞİ VURMALI, Gümülcineli Hüseyin Mazlum, Şiirler, Mazlum Yayınları, Yunanistan, Ağustos 1993, 76 s.
KADIN ÖZGÜRLÜK ÇAĞ ve ÖLÜM ÜZERİNE ŞİİRLER, İsmet Kemal Karadayı, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Mayıs 1994, 110 s.
ANIMSI ACIMSI, Mahmut Makal, Anılar, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 175 s.
İSTANBUL UNUTKAN YOSMA, Hüseyin Avni Cinozoğlu, Şiirler, Karşı Yayınlar, Ankara, 1994, 96 s.
BİR TONGUÇ OKULU GÖLKÖY ENSTİTÜSÜ, Mehmet Saydur - Hayati Tahsin Yılmaz, Araştırma - İnceleme, Gözlem Yayınları, İstanbul, Mayıs 1994, 384 s.
YAŞLI BÜYÜCÜNÜN MEMELERİ, Ulufer Aydoğdu, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 48 s.
ÜŞÜYEN SICAK DÜŞLERİM, Ali F. Bilir, Öyküler, e yayınları, İstanbul 1994, 106 s.
ÖRTÜLER, A. Kadir Bilgin, Şiirler, Mayıs Şiir Dizisi, Ankara, Ocak 1994, 64 s.
GECENİN NAMLUSU, A. Kadir Bilgin, Şiirler, Mayıs Şiir Dizisi, Ankara, Mart 1993, 64 s.
DÜNYA AŞK ŞİİRLERİ, Eray Canberk, Özgür Yayın Dağılım, İstanbul, Mart 1994, 325 s.
ELİM SENDE AYIŞIĞI, Oya Uysal, Şiirler, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, Ocak 1994, 63 s.
SEVDA SURELERİ, Bedrettin Aykın, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Ocak 1994, 80 s.
YABANCI BİR ŞEHRİN KAPISINDA, M. İrfan Benli, Şiirler, Kendi Yayını, İzmil, Şubat 1994, 63 s.
TÜRKE DESTAN, Halim Uğurlu, Şiirler, Yeryüzü Yayınları, İstanbul, Nisan 1974, 191 s.
KARAYA VURAN MARTI ÇIĞLIKLARI, Necdet Tezcan, Denemeler, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, İstanbul, Ocak 1994, 94 s.
PITRAKLI MEMLEKET, Başaran, Şiirler, (İkinci Bası) Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 88 s.
DENEMELER, Jean Paul Sartre, Denemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 102 s.
GÖKYÜZÜNÜ YİTİREN KUŞ, İhsan Topçu, Şiirler, (Hümanist Ertemasyonal Şiir Onursal Ödülü 1992), Kendi Yayını, İstanbul, Mart 1994, 59 s.
AĞITLARA YAZILDI ZAMAN, Aydın Öztürk, Şiirler, Berfin Yayınları, İstanbul, Mart 1994, 79 s.
ANTİLALİKLİĞİN ÖNLENMEYEN YÜKSELİŞİ, Osman Bolulu, Denemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Mayıs 1994, 130 s.
YER ALTINDA BİR ANADOLU, Mahmut Makal, Öyküler (3. Basım), Başak Yayınları, Ankara 1987, 184 s.
ZULUM MAKİNESİ, Mahmut Makal, Öyküler (2. Basım), Başak Yayınları, Ankara 1987, 198 s.
HAYAL ve GERÇEK - DEĞİŞENLER, Mahmut Makal, Öyküler (6. Basım), Başak Yayınları, Ankara 1987, 237 s.
BİR SABAH HÜZÜN, Mehmet Maden, Öyküler, Yaba Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 128 s.
KUŞ GÖLÜNDE GÜNLER, Ahmet Uysal, Çocuklar İçin Şiirler, Damar Yayınları, Ankara, Ağustos 1993, 54 s.
YOZDAVAR, Talip Apaydın, Roman (4. Basım), Başak Yayınları, Ankara 1994, 264 s.
DEFİNE, Talip Apaydın, Roman (2. Basım), Ardıç Yayınları, Ankara, Ocak 1993, 49 s.
SON GÜNEŞİN ÇOCUKLARI, Nevra Bucak, Roman, Demet Yayıncılık, İstanbul, Mart 1994, 95 s.
KARABASANA KARŞI, DESTAN, Haşim Kanar, Şiir, Ozan Yayınları, İzmir, Nisan 1994, 128 s.
KADİR BEY TARİHİ, Abdülkadir Paksoy, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 72 s.
İNTİHARLAR KİTABI, Alaattin Topçu, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 63 s.
GÜLLÜKTE AKŞAM, Hatice Kuzgun, Öyküler, Kendi Yayını, Antalya, 103 s.
PARIS + GRAPHIES, Turhan Doyran, Foto - Grafik, Kendi Yayını, Ankara 1994.
ZAMANA YENİLMEYEN SEVDALAR GÜNLÜĞÜ, Ali Coşkun Hirik, Şiirler, Kendi Yayını, 80 s.
ZAKKUM ÇİÇEKLERİ (Taşlamalar ve Deyişler), Lütfi Kanak, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Haziran 1993, 80 s.
GÜN DOĞAR, Nurten Çelebioğlu, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 64 s.
YOLUMUZ NEREYE, İsmail Gençtürk, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 107 s.
GÜN İSANBUL ÜSTÜNE, Sabahattin Kömürcüoğlu, Hikayeler, İstanbul 1994, 60 s.
ANILARDA MEMLEKET, Sabahattin Kömürcüoğlu, Şiirler, İstanbul 1994, 72 s. ●

ölü saatler

Asım Öztürk

Kuşatılmış yollarda
Durgun bir saat gibi yüreğim
Akıyor sarı yapraklarla denizde
Yaşamı algılayan gölgelerle
Geçilen akşamlar,
Günü,
Uzun yaz aydınlıklarına serip
Karanlığı bekliyor,
Çığlığın örtmediği acılarla yaşarken
Ağır adımlarla geçen ne
Anılar bir yanda sallanıp duruyor
Köksüz aynalarda;
Soluğuna tut kentin
Öldürdüler,
Hiç benim olmayan sevgileri
Yıldırım çarptı
Yarıldı gövdesi sessizliğin;

Durgun bir saat gibi yürek
Öylece yatıyor
Yosun tutmuş gemilerle
Uzak ufuklarda kızıllıklara batıyor,
Gölgemi yıkayıp geçen yağmur
Kaç zamanı dinledim senden
Kentin uğultusunda
İşsizler uyuyor;
Körlüğüme batan sarı ışıklar
Perdelerim tel örgülerden
Kimin korkusudur sana veremediğim
Hani sevmelerim
Hani geceye düşen emeklerim;
Öptüğüm yerde,
Uzun ince sesim;
Kör gemilerle maviliklerden geliyor,
Duyuyor mu ölü saatler
Umutlarımı uzaklardan taşıyan
Gemileri duyuyor mu?

gerisi sana kalmış

M. Mazhar Alphan

borç ödeme günü geldiğinde
esrik dizelerimiz cevap verecek
yılkıya salınmış sözcüklerden derlenen
bir demet çiçek gibi
açıklayacak nedenini
senin bizden esirgediğin o yalvaçın yerini
biz yaşarken bulduk

yaylalarda duyumsadık hüznün sevince dönüşünü
akşam serinliğinde dağlara başımızı koyduğumuzda
içten içe akan sesini duyduk

el değmemiş yamaçlarda açan çiçekleri bilirsin
kayalara tutunur
ufkun derinliklerinden alır rengini
fırtınalardan hırçınlığını
ebemkuşağından coşkuyu
biz onlarla beraber doğduk

baharda çiçekler tomurcuğa durur ya
işte biz hep öyle durduk

gerisi sana kalmış

"kıyı belgeseli"

Dergimiz KIYI'nın 100. sayı etkinlikleri çerçevesinde altyapısı **Tv/61** tarafından desteklenen "KIYI BELGESELİ"nin video kasetleri, **400.000** (dört yüz bin) lira karşılığında **Müfit Semih Baylan, P. K. 205 61002 - TRABZON** adresinden edinilebilir.

İsteklilerin kaset ederini **Müfit Semih Baylan** adına, **731986** numaralı Poste Çeki hesabına yatırdıktan sonra, açık adreslerini ve istedikleri kaset tipini (VHS - Beta) belirten mektuplarına posta çeki makbuzunun bir fotokopisini ekleyip ilgili adrese ulaştırması sonucu, belgesel kaset adreslerine gönderilecektir.

Bu özgün belgesel, KIYI'nın çok yönlü tarihidir.